

Kun valo on tullut, niin metsä on mennyt

Avohakkuu ja kotiympäristön muutos maaseudun asukkaiden kokemana

Anniina Muukkonen

Pro gradu –tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Maisemantutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Kesäkuu 2023

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma, maisemantutkimus

Anniina Muukkonen

Kun valo on tullut, niin metsä on mennyt – Avohakkuu ja kotiympäristön muutos maaseudun asukkaiden kokemana

Sivumäärät: 84, liitteiden sivumäärä 3

Tämän tutkielma käsittelee maaseudulla asuvien kokemuksia kotipiikan rajalla tehdyistä avohakkuista ja niihin sopeutumisesta. Avohakkuukokemusten kautta avautuu kokonaisvaltaisempi käsitys talousmetsästä lähiluontona ja osana maaseutuasukkaiden kotiympäristöä. Keskeisimmät kysymykset ovat: Miten asukkaat kokevat avohakkuun kotiympäristössään, ja millainen merkitys talousmetsällä on osana kotiympäristöä erityisesti maaseudulla asuville? Tutkielman aineisto koostuu kuudesta vakituisten asukkaiden, kahdesta vapaa-ajanasukkaiden sekä kolmesta metsänomistajien haastattelusta. Yhteensä näihin 11 puolistrukturoituun haastatteluun osallistui 17 haastateltavaa ja ne toteutettiin haastateltavien kotona kesällä 2022 ja alkuvuonna 2023.

Aineistolähtöinen analyysi hyödyntää asustamisen sekä eletyn paikan käsitteistöä ja keskittyy erityisesti paikan muutokseen yksilön näkökulmasta. Rinnakkain kulkevat vakituisten, vapaa-ajanasukkaiden sekä metsänomistajien kokemukset, jotka vertautuvat toisiinsa havainnollistaen kokemusten moninaisuutta. Arjen toimintojen ja rutiinien eli asustamisen käytäntöjen kautta paikka saa merkityksiä ja siihen kiinnitytään. Aineiston analyysin tuloksena avohakuttun metsän muisteleminen arjen ja kodin kontekstissa tuo näkyväksi sen, miten maaseudun asukkaat arvottavat metsiä ja käsittävät ne osaksi kotiaan. Eri metsät määrittävät asukkaille eri tavoin sen mukaan, millaisia toimintamahdollisuuksia, muistoja ja esteettisiä sekä ekologisia arvoja niihin liittyy. Kokemukseen vaikuttavat oleellisesti myös asukkaiden näkemys omista vaikutusmahdollisuuksistaan sekä huomioiduksi tulemisesta ennen hakkuun toteutusta ja sen aikana.

Metsien läheisyys ja mahdollisuus toimia niissä ovat merkittävä syy useimpien asukkaiden maalla asumiseen. Muukin, kuin omassa omistuksessa oleva metsä, voidaan kokea olennaiseksi osaksi kotiympäristöä. Kodin, piikan ja metsän välinen raja on useille asukkaille liukuva. Yksittäiset ja erityisesti toistuvat lähialueen hakkuut aiheuttavat vakituisten ja vapaa-ajanasukkaiden asuin ympäristöön ennustamattomuutta, joka voi vaikuttaa merkittävästi koettuun hyvinvointiin ja asuin ympäristön mielekkyyteen. Toisaalta hakkuista seuranneet muutokset voidaan kokea positiivisina esimerkiksi valon määrän lisääntyessä ja maiseman avartuessa. Tämän tutkielman tulosten perusteella hakkuiden hyväksyttävyyden saavuttamiseksi maaseudun asukkaita tulisikin osallistaa enemmän niiden suunnitteluun. Hyviä käytäntöjä voisivat olla muun muassa alueen asukkaille hakkuista henkilökohtaisesti ilmoittaminen sekä asukkaiden kuuleminen niin, että heillä olisi todellisia vaikutusmahdollisuuksia oman kotiympäristönsä muutoksiin. Avainasemassa on myös asukkaille tärkeiksi muodostuneiden metsien hyvinvoinnin ja monimuotoisuuden huomioon ottaminen.

Avainsanat: avohakkuu, koti, kokemus, paikka

Sisällysluettelo

1	Millainen metsä meitä odottaa?	5
1.1	Tutkijan positio	7
1.2	Aiheen paikantuminen	8
2	Suomi elää metsästä ja metsässä	11
2.1	Metsätalousmaa	11
2.1.1	Avohakkuu ja metsämaisema	15
2.2	Metsäläiset	17
3	Koti, metsä ja kokemus	20
3.1	Eletty paikka	20
3.2	Paikantunut kokemus	21
3.3	Koti, kotiseutu ja maisema	24
4	Metsän käsittelystä aineiston käsittelyyn	27
4.1	Aineiston tuottaminen	28
4.2	Askeleet kohti analyysia	33
5	Miten hakkuuaukea vastaa, kun sinne huudetaan?	36
5.1	Ketkä huutoon vastaavat?	36
5.2	Täällä metsän keskellä	39
5.2.1	Miten tänne päädyttiin ja mihin täältä lähdettäisiin?	39
5.2.2	Metsä lähellä	44
5.3	Hakkuu tulee, mitä sitten?	49
5.4	Metsä muuttuu, muututko mukana?	56
5.5	Täällä avohakkuun laidalla	67
6	Jälkikaiunta	72
	Lähteet	76
	Liitteet	85
	Liite 1. Haastattelurunko	85

1 Millainen metsä meitä odottaa?

Satukirjojen metsä on jykevinä seisovia ikihonkia allaan vihreä sammalmatto. Linnut laulavat ja varvut nuokkuvat marjoista painavina. Vanamot kiipeilevät pitkin kaatunutta puunrunkoa ja vierellä virtaa päättäväisenä puro. Kun satumailmasta astuu suomalaiseen metsään, siellä kohtaa todennäköisimmin toisenlaisen näyn. Alla oleva kuva (*Kuva 1*) on otettu Savonlinnassa, maaliskuussa vuonna 2014 lapsuuden kotini etupihalta. Taka-alalla näkyvät puut on jätetty suojavyöhykkeeksi takana avautuvan lammen rantaan. Tässä oli itselleni merkityksellinen maisema, joka muuttui hetkessä mäntymetsästä laakeaksi hakkuuaukeaksi. Paikalta katosivat tutut polut ja mustikkapaikat. Silti tässä maisemassa on myös elämää. Se kehittyy ruskeudesta kohti vihreyttä ja lopulta uudeksi metsäksi. Yhtä järeitä mäntyjä siinä ei kuitenkaan tule omana elinaikanani olemaan.

Kuva 1. Metsä avohakkuun jälkeen. Kuva: Anniina Muukkonen 2014.

Metsä on kuvitelmissa usein jotakin muuta kuin hakkuuaukea. Totuus kuitenkin on, että Suomessa on 22,8 miljoonaa hehtaaria metsää ja siitä jonkinasteisesti suojeltua metsää on 2,9 miljoonaa hehtaaria eli 12,6 prosenttia¹. Avohakkuita puolestaan tehdään vuosittain reilusti yli 100 000 hehtaarin alueella². Valtaosa Suomen metsätalouskäytössä olevista metsistä käsitellään niin, että tavoitteena on päätehakkuu³. Suurin osa hakkuista tehdään taajaman ulkopuolella, missä metsää on eniten ja asutusta vähiten. Hakkuiden vaikutuksia arvioitaessa taajaman ulkopuolisen asutuksen huomioiminen näyttääkin olevan vähäistä. Talousmetsä on kuitenkin usein myös jonkun lähimetsä, jossa kuljetaan, harrastetaan, poimitaan ja ollaan. Metsänkäsittelyn ja hakkuiden vaikutuksia on tutkittu pääasiassa visuaalisen maiseman arvostuksiin ja virkistyskäyttöön liittyen. Nämä kuitenkin ohittavat subjektiivisen, paikkaan sidotun kokemuksen, jollaisena metsä siellä olijalle välittyy.⁴

Halki Suomen autoilla näkee usein asuintaloja, jotka ovat jääneet hakkuuaukeiden reunalle. Oman hakkuukokemukseni siivittämänä ne saivat pohtimaan sitä, miten noissa taloissa asuvat ihmiset ovat avohakkuun ja sen jäljelle jättämän maiseman kokeneet. Tutkielman tavoitteena on yhtäältä tuoda esille ja ymmärtää niiden ihmisten kokemuksia, joiden kodin välitön ympäristö ja maisema on muuttunut hakkuutyömaan seurauksena. Toisaalta pyrkiä sitä kautta hahmottamaan, millainen merkitys talousmetsällä on lähimetsänä erityisesti maaseudulla. Kysyn, Miten asukkaat kokevat avohakkuun kotiympäristössään? ja Millainen merkitys talousmetsällä on osana kotiympäristöä erityisesti maaseudulla asuville?

Hakkuukokemusten lisäksi pohjimmiltaan kyse on siis siitä, millaisessa roolissa metsä oikeastaan niiden ihmisten elämässä on, jotka haluavat asua ”keskellä metsää”? Lähestyn kokemusta fenomenologisesta näkökulmasta, jolloin kokemus käsittyy yksilön ja ympäristön muodostamaksi kokonaisuudeksi havaitsemisen kautta. Paikkaan ja sen muutokseen liittyvää kokemusta puolestaan jäsenän Pauli Tapani Karjalaisen eletyn paikan ja sen muutoksen eli piiloutuvan, näkyvän ja muotoutuvan paikan käsitteillä sekä Tim Ingoldin asustamisen käsitteen avulla. Tutkielman aineisto koostuu asukkaiden haastatteluista, joilla on omakohtainen kokemus lähimetsän avohakkuusta. Aineistoon sisältyy 11 Etelä-Savon alueella toteutettua haastat-

¹ Kokonaan metsähakkuiden ulkopuolelle jäävää, suojeltua metsää on 2,4 milj. hehtaaria eli 10,6 prosenttia. Maa- ja metsätalousministeriö.

² Maa- ja metsätalousministeriö 2022a; Yle 2021.

³ Kotiaho et al. 2022, 3.

⁴ Hankonen 2016, 161, 163.

telua, joihin osallistui yhteensä 17 henkilöä. Niistä välittyi monisyinen kuva hakkuisiin suhtautumisesta. Kaikki haastateltavat asuivat taajama-alueen ulkopuolella. Vakituisten asukkaiden lisäksi haastattelin kahdessa paikassa vapaa-ajanasukkaita sekä kolmessa metsänomistajia.

Luvussa 1.1 pohdin vielä tarkemmin positiotani tutkijana ja *luvussa 1.2* tutkimusaiheen paikantamista sekä ajankohtaisuutta. *Luvussa 2* selvennän tutkielman yhteiskunnallista sekä kulttuurista viitekehystä suomalaisen metsäkeskustelun ja -politiikan näkökulmasta. *Luvussa 3* esittelen analyysissä hyödyntämäni teoriapohjaa, jossa keskeistä on paikan kokeminen ja *luvussa 4* aineiston tuottamista sekä käyttämäni analyysimenetelmää. *Luku 5* on varattu varsinaiselle aineiston analyysille. Analyysi etenee metsän keskellä sijaitsevan kodin merkityksestä asukkaiden hakkuukokemuksiin ja palautuu jälleen yleisemmin kotiympäristöön merkityksineen. Olen käsitellyt ensin asukkaiden suhdetta heidän kotipaikkaansa. Paikan merkityksellisyys ja kokemus siitä avaavat eri tavalla niitä tunteita ja suhtautumistapoja, joita haastateltavilla on kotinsa viereen tulevista avohakkuista. Kuudes eli viimeinen luku toimii tulosten ja päätelmien yhteenvetona.

1.1 Tutkijan positio

Koska tutkielman aihe valikoitui omien kokemusteni pohjalta, olen joutunut ja saanut kiinnittää erityistä huomiota omiin ennakko-oletuksiini.⁵ Edustan samaa ryhmää kuin osa haastateltavista eli vakituista asukasta, joka on kokenut avohakkuun kotipihansa välittömässä läheisyydessä. Tutkijan tunteet ja ajatukset sekä niiden tunnistaminen ovat olennainen osa tutkimuksen tekoa ja prosessissa tuotettua tietoa. Tieteellistä tietoa ei tuoteta irrallaan muusta maailmasta vaan se on aina kytköksissä eri tahoihin, rakenteisiin ja näkökulmiin. Tämä ei silti tarkoita, että kaikki tuotettu tieto olisi yhtä perusteltua.⁶

Tutkijalle oleellista on tiedostaa ja ymmärtää oman ymmärryksensä sidonnaisuus tiettyihin lähtökohtiin. Tutkimuksen eettinen kestävyys edellyttää omien oletusten ja tunteiden reflektointia ja niiden esille tuomista suhteessa tuotettavaan tietoon. Tutkijankaan on siis mahdollista olla vain ulkopuolinen tarkkailija, joka voisi objektiivisesti havainnoida kohdettaan. Tämän huomioiminen ja näkyväksi tuominen tekee tiedosta luotettavampaa kuin se, että omat

⁵ Käsitellen tarkemmin oman positioni huomioimista tutkimuksen teon empiriassa luvussa 4.

⁶ Venäläinen & Kinnunen 2022, 19–20.

halut, tunteet ja ajatukset yritettäisiin häivyttää.⁷ Tähän liittyy myös oma valintani kirjoittaa tutkielman teksti minämuodossa. Tällöin oma osallisuuteni aineiston ja siitä tuottamani tiedon synnyssä on näkyvillä koko ajan.

1.2 Aiheen paikantuminen

Tutkielman keskiössä on ihmisen subjektiivinen kokemus ja sen ymmärtäminen osana laajempaa kysymystä metsätalouden vaikutuksista ympäristöihin, joissa ihmiset elävät. Tutkin kokemusta jokapäiväisestä elinympäristöstä ja sen muutoksesta. Jokapäiväiseksi elinympäristöksi puolestaan määritetty koti, joka on ihmisille erityisiä merkityksiä kantava paikka. Tutkimuskohteeni ei rajoitu kodiksi mielletyn rakennuksen sisälle vaan siihen elinpiiriin, jossa ihminen kokee olevansa kotonaan. Näin ollen oletan kodin levittäytyvän seinien ulkopuolelle, vähintään pihamaalle. Kodin sisä- ja ulkotila limittyvät keskenään ja kotitaloa ympäröivät ulkotilat puolestaan limittyvät toisiinsa. Asukkaat ovat kotinsa, asuinalueensa ja maisemansa sisäpuolisia, he ovat paikallisia asiantuntijoita, joiden näkemykset tulevat kuitenkin harvoin esille metsien käyttöä suunniteltaessa⁸.

Tutkielma kiinnittyy oikeudenmukaisuuden kysymyksiin, jotka ovat oleellinen osa sosiaalisesti kestävästä metsätaloudesta. Se, mikä koetaan oikeudenmukaiseksi, pohjautuu arvoihin. Arvot määrittävät myös sen, miten maisemamuutokset koetaan ja metsään suhtaudutaan. Ne selittävät pitkälti yksilöiden ja ryhmien välisten kokemusten eroja. Näin ollen kokemuksia tutkittaessa täytyy huomiota kiinnittää eri ryhmiin. Metsäkeskustelussa helpoimmin näkyville tulevat usein ääripäiden mielipiteet, jolloin niiden välillä olevat näkemykset jäävät helposti jalkoihin.⁹ Ari Jokinen on todennut metsänomistajien metsäkäsityksiä koskevassa artikkelissaan¹⁰, että ihmisten tavanomaisen elämän eli arjen ja välittömän lähiympäristön merkitystä heidän luontokäsityksilleen on selvitetty varsin vähän. Syyksi hän arvelee Jonas Frykmania ja Orvar Löfgreniä mukailleen sitä, että arkipäiväinen eläminen katsotaan toisarvoiseksi, jopa kehityksen hidastajaksi ja siitä syystä sen tutkiminen turhaksi.

⁷ Fingerroos & Haanpää 2006, 41–42; Venäläinen & Kinnunen 2022, 18–21; Kurvinen & Yoken 2022, 49.

⁸ Hankonen 2016, 161. Myös Tyrväinen & Hietala et al. 2007, 8.

⁹ Leskinen et al. 2008, 10. Tindall 2003.

¹⁰ Jokinen 2002, 134.

Luonnon virkistyskäyttöä ja siitä seuraavia myönteisiä vaikutuksia puolestaan on tutkittu runsaasti¹¹. Virkistyskäyttö suuntautuu pääasiassa lähiluontoon, jossa harrastetaan ja palautetaan. Lähiluonnolta kaivataan hiljaisuutta ja rauhaa sekä nautinnollisia luontokokemuksia. Mahdollisuudet näiden löytämiseen ja kokemiseen vaikuttavat myönteisesti ihmisten hyvinvointiin, elinoloihin sekä viihtyvyyteen.¹² Lähiluontoon liittyvää tutkimusta on tehty runsaasti kaupunkilaisten kokemuksiin liittyen¹³. Tässä tutkielmassa näkyväksi tulee se, miten lähiluonnon muuttumiseen suhtaudutaan maaseudulla. Sitä kautta on mahdollista päästä käsiksi myös siihen, miten maaseudun asukkaat lähiluontonsa kokevat. Eveliina Asikainen huomauttaa, että luonnossa olemisen käytäntöihin keskittyneet ja sitä kautta asukkaiden luontosuhdetta selvittävät tutkimukset ovat useimmiten kiinnittäneet huomiota luontoon, jonka asukkaat itse omistavat ja jonka hoidosta he päättävät¹⁴. Omassa työssäni omistajat vertautuvat niihin asukkaisiin, jotka eivät itse omista lähiluontoaan.

Humanistisessa tutkimuksessa myöskään talousmetsät eivät ole saaneet kovin suurta huomiota¹⁵. Tässä tutkielmassa puolestaan keskityn nimenomaan talouskäytössä oleviin metsiin lähiluontona, sillä aineistoni asukkaille talousmetsä on lähiluontoa ja lähiluonto talousmetsää. Rinnakkain kulkevat metsää omistamattomien vakituisten ja vapaa-ajanasukkaiden sekä metsänomistajien kokemukset paikassa elämisen ja arjen käytäntöjen läpi nähtyinä. Tavoitteenani ei tämän otannan perusteella ole tehdä yleistyksiä, vaan laadulliselle tutkimukselle ominaisesti pyrin ennen kaikkea ymmärtämään yksilöiden kokemuksia ja sitä kautta lisäämään ymmärrystä koko ilmiöstä, joka koskettaa epäilemättä tuhansia suomalaisia.

Maisemantutkimuksessa ihmisen suhde ympäristöönsä on oleellinen. Tuo suhde on kuitenkin muodoiltaan moninainen ja monimutkainen. Maisemantutkimus onkin leimallisesti monitieteinen ala, jossa lähestymistavat riippuvat kulloisestakin tutkimuskohteesta ja -ongelmasta. Tämä tutkielma paikantuu paitsi maisemantutkimuksen myös humanistisen maantieteen ja osittain ympäristöpolitiikan kysymysten risteykseen. Kysymys kokemuksesta on pohjimmiltaan psykologinen, mutta kokemuksellisuus on ollut laajalti mielenkiinnon kohteena humanistisessa tutkimuksessa. Maaseudun, kodin ja paikan kysymykset linkittyvät humanistisen

¹¹ Esim. Puhakka 2014; Tyrväinen & Kurttila et al. 2014; Sievänen 2010. Luonnonvarakeskus teettää kymmenen vuoden välein Luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventoinnin (LVVI).

¹² Neuvonen et al. 2022.

¹³ Esim. Asikainen 2011; Maukonen 2018; Tyrväinen & Silvennoinen et al. 2007.

¹⁴ Asikainen 2011, 29.

¹⁵ Hankonen 2021, 61. Ritva Kovalaisen ja Sanni Sepon (2009) valokuvateos käsittelee avohakkuuta ihmisten kertomien kokemusten kautta.

maantieteen ja maisemantutkimuksen kentälle. Erilaisten intressien yhteen sovittaminen ja metsänmonikäytön kysymykset puolestaan liittyvät ympäristöpolitiikan ja ympäristökonfliktien tutkimukseen. Tässä tutkielmassa en kuitenkaan varsinaisesti keskity tapausten konfliktiluonteeseen tai käytä alan tutkimukselle ominaista käsitteistöä.

Metsistä ja niiden käytöstä on kiistelty Suomessa yli vuosisadan ajan, mutta asian ajankohtaisuus ei ole kärsinyt. Työn kirjoittamisen aikaan Venäjä aloitti hyökkäyssodan Ukrainaan. Sen seurauksena Eurooppaa on ravistellut energiakriisi, jonka ennustetaan johtavan kotimaisen puunkysynnän kasvuun ¹⁶. Toisaalla tutkijat varoittavat romahtaneista hiilinieluista ja kiihtyvistä luontokadosta. Keskenään hyvin ristiriitaisten intressien ajamat tahot kilpailevat Suomen metsistä. Samaan aikaan siellä yrittävät elämästään suoriutua myös muut metsien lajit, kukin itselleen tyypillisellä tavalla. Viimevuosina tapahtunut maaseudun vetovoiman kaino herääminen, erityisesti nuorten aikuisten keskuudessa ¹⁷ tuo niin ikään kysymykset taajaman ulkopuolisten metsien käsittelystä ajankohtaiseksi. Sosiaalisessa mediassa julkaisemani haastattelupyynnöt herättivät myös kiinnostusta. Sain niiden myötä sähköpostiini useita sellaisia-kin yhteydenottoja, joissa tavoitteena ei ollut haastatteluun osallistuminen. Toiset halusivat muuten vain kertoa kokemuksiaan ja toiset tuoda esille mielipiteensä asiasta. Keskustelu julkaisujen kommenttikentässä kävi ajoittain kiivaana. Lisäksi minua lähestyi eräs maankäytön ja kaavoituksen parissa työskentelevä henkilö, joka ilmaisi kiinnostuksensa valmista työtä kohtaan. Nämä yhteydenotot olivat tärkeitä itselleni erityisesti siinä mielessä, että sain vahvistuksen aiheen tärkeydestä tässä ja nyt.

¹⁶ STT, Pellervon taloustutkimus 2022.

¹⁷ Esim. Yle uutisoi 3.5.2023 EU:n komission rahoittamasta tutkimuksesta, jossa neljäsosa 2000 vastaajasta haaveili asuvansa maalla 15 vuoden kuluttua.

2 Suomi elää metsästä ja metsässä

Seuraavissa luvuissa esittelen sitä kulttuurista ja yhteiskunnallista taustaa, jonka kehykseen tutkielma asettuu. *luvussa 2.1* käyn pääpiirteittäin läpi Suomen metsätaloushistorian vaihteita ja sitä, millä tavoin Suomessa metsätaloutta harjoitetaan. *Alaluvussa 2.1.1* keskityn tarkemmin maisemaan ja erityisesti avohakkuuseen metsätaloudessa. *Luvussa 2.2* kirjoitan suomalaisten suhteesta metsäluontoon sekä siitä, miten olen yksilön suhteen metsään tämän tutkielman kontekstissa käsittänyt. Samalla tuon tietäväksi aiemmin tehtyä tutkimusta muun muassa kaupunkien lähiluontoon ja metsissä virkistymiseen liittyen.

2.1 Metsätalousmaa

Metsäteollisuus on yksi eniten ja näkyvimmin suomalaista luontoa muuttanut teollisuuden ala¹⁸. Näin ollen se on avainasemassa monissa ympäristön suojelua ja maankäyttöä koskevissa keskusteluissa suomalaisittain, mutta myös kansainvälisesti. ”Metsänkäytön päämäärät ja keinot heijastavat kunakin aikakautena hallitsevassa asemassa olleen ryhmän etuja ja arvomaailmaa. Valtion harjoittama metsäpolitiikka on myötäillyt muutoksia viiveellä.”¹⁹ Näin kirjoittaa Ismo Björn, joka on tutkinut metsän käyttöä ja sen muutoksia erityisesti Suomen itäisimmässä osassa eli Pohjois-Karjalassa. Hänen tutkimansa aikajänne on pitkä – 10 000 vuotta. Metsätalouden ja metsien käytön historia on tärkeä osa tämän päivän metsäkeskustelun kontekstia, sillä ilman sitä on vaikea hahmottaa sitä erityisasemaa, joka metsätaloudella on Suomessa.

Tässä tutkielmassa katson tarpeelliseksi tuoda tietäväksi historiaa erityisesti siitä lähtien, kun teollistuminen lähti voimalla liikkeelle. Suomalaisessa metsähistoriassa on perinteisesti korostettu sitä, miten talonpoikaiskulttuurin puunkäyttö oli tuhlailevaa ja tuhosi metsiä. Metsäsektori näyttäytyy tässä kertomuksessa usein metsien pelastuksena, joka pysäytti virkamiesten toimesta metsien hävityksen.²⁰ Metsien käytöllä on ollut tärkeä rooli Suomen vaurastumisessa, mutta edellä kuvattu näkemys on melko yksipuolinen sosiaalisten näkökulmien ja metsien ekologisen hyvinvoinnin kannalta katsottuna.

¹⁸ Björn 1999, 221; Massa 1994

¹⁹ Björn 1999, 7.

²⁰ Donner-Amnell 1991, 267; Björn 1999, 67.

Vaikka metsistä saatavien resurssien rajallisuus ymmärrettiin, kovin suurta huolta metsien riittävydestä ei nyky-ymmärryksen mukaan podettu ennen kuin lähestyttiin 1800-luvun puoliväliä²¹. Vuosisadan puolellassa talous liberalisoitui ja se avasi uusia mahdollisuuksia myös puun käytölle. Tuolloin alkoi Suomen matka vaurauteen käytännössä katsoen yhden ainoan tuotantoalan eli metsätalouden varassa. Tämän seurauksena metsien riittävydestä ei suinkaan oltu huolissaan luonnon hyvinvoinnin takia, vaan puun haluttiin riittävän teolliseen tuotantoon, joka kasvoi huimaa vauhtia.²² Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tarina nojaa pitkälti metsiin ja puun tuotantoon, joka kytki syrjäisen maailman kolkan kansainväliseen talouteen.²³

Vuonna 1928 voimaan tullut yksityismetsälaki lopetti kasken polton itäisessäkin Suomessa ja metsien hoito siirtyi koulutettujen metsäammattilaisten käsiin. Metsiä haluttiin hoitaa kestävästi, mutta tällä kestävyydellä tarkoitettiin ennen kaikkea mahdollisimman korkeaa puuntuottoa.²⁴ Myönteinen asenne uudenlaista metsänkäyttötapaa kohtaan pyrittiin synnyttämään jo kansakoulussa. Asennemuokkausta varten järjestettiin metsäpäiviä ynnä muita tilaisuuksia, joissa tavoitteena oli saada ihmiset ymmärtämään metsien merkitys Suomen taloudelle. Melko pian vallalla olikin ajatus, että metsäteollisuuden etu merkitsi koko kansan etua. Vuosien mittaan myös metsäyhtiöt olivat hankkineet metsämaata omistukseensa. Metsäyhtiöt vakuuttivat omasta puolestaan ajavansa yhteiskunnallista etua, josta hyötyisivät kaikki, niin ihmiset kuin metsätkin.²⁵

Tultaessa 1960-luvulle metsätalous oli voimaperäistynyt jo toden teolla sotakorvausten ja valtiojohtoisen metsäpolitiikan seurauksena. Valtiojohto pyrki takaamaan metsäteollisuudelle halpaa raaka-ainetta ja näin edistämään sen kasvua. Laajat hakkuut yhdessä ympäristötietoisuuden kasvun kanssa alkoivat herättää huomiota muissa metsänkäyttäjissä. Yhteiskuntarakenteen nopea muuttuminen jatkui edelleen 1980-luvulla ja metsätalouden menetelmät ky-

²¹ Lamberg 2005, 16–17. Lambergin mukaan metsästä saatavien resurssien kohtuullinen käyttö perustui keski-ajalla ihmisen oman toimeentulon turvaamiseen, ei luonnonsuojelullisiin pyrkimyksiin. Tämä on huomion arvoista, sillä menneen ajan ihmisten luontosuhde on ehkä ollut tiiviimpi kuin monen nykyihmisen, mutta eläinlajeina muiden joukossa ihminen pyrkii ensisijaisesti turvaamaan oman eloon jäämisensä. Liiallinen esivanhempiemme luontosuhteiden mystifiointi voi johtaa meitä harhaan tulkitessamme ja pyrkiessämme ymmärtämään historiaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettemmekö voisi ottaa joissain asioissa mallia menneestä ja siten säästää luontoa.

²² Mäkelä 2005, 141–42; Björn 1999,

²³ Mts. 2005, 142.

²⁴ Björn 1999, 71–73.

²⁵ Mts. 77–78, 85.

seenalaistava joukko kasvoi. Samalla suhtautuminen metsiin monipuolistui. Metsästä ja erityisesti sen muista käyttömahdollisuuksista alkoivat olla huolissaan esimerkiksi kasvanut vapaaajanasukkaiden joukko, joille metsä edusti ensisijaisesti muuta kuin taloudellista resurssia.²⁶

Vaikka suojelunäkökulmainen keskustelu on nykyään arkipäivää, taloudelliset intressit ovat edelleen erittäin keskeisessä asemassa. Tästä hyvänä esimerkkinä on muun muassa vuoden 2022 lopulla julkaistu Suomen Kansallinen metsästrategia 2035²⁷, jossa metsien käytön taloudelliset näkymät ovat keskiössä, joskin niitä suhteutetaan ilmaston ja luonnonsuojelun tavoitteisiin. Kansallisen sääntelyn lisäksi metsien käyttöä ohjaa EU-tason sääntely, joka on viime aikoina ollut jälleen pinnalla, kun EU julkaisi vuonna 2021 uuden metsästrategian²⁸. Keskustelua on aiheuttanut muun muassa EU:n metsäkatoasetus, jonka on määrä astua voimaan keväällä 2023 aikana. Asetuksella pyritään minimoimaan unionin sisäinen osuus maailmanlaajuisen metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen. Keskustelussa nousevat esille niin valtion kansallinen päätäntävalta kuin yksittäisen metsänomistajan päätöksentekomahdollisuudet.

Erityinen ja keskeinen piirre Suomen metsäpolitiikassa onkin ollut laaja yksityinen metsänomistus. Suomessa huomattava osa metsästä, noin 60-prosenttia, on yksityisomistuksessa²⁹. Etelä-Savossa luku on vieläkin suurempi, sillä yksityisen omistamaa metsämaata on yli 75-prosenttia³⁰. Yksityisten harjoittamaa tai harjoittamatta jättämää metsätaloutta on ohjailtu jo ennen EU-aikaa voimakkaasti lainsäädännöllä ja suosituksilla³¹. Metsänomistajien on nähty tarvitsevan metsäammattilaisten ohjausta ja jopa holhousta metsien kasvatuksessa ja puun tuotannon maksimoinnissa. Tällainen näkemys on välittynyt useamman sukupolven ajan metsäammattilaisten keskuudessa.³² Ohjailusta huolimatta maanomistajuuden sekä siihen liittyvien oikeuksien rooli on metsäkeskustelussa näkyvässä osassa. Metsän omistus rinnastuu muuhun maanomistajuuteen, mutta se on monella tavalla mutkikkaampaa. Metsä ei kasvuvaiheessaan ole niin selkeästi ihmisen raivaamaa kuin esimerkiksi pelto tai asuinpaikka. Lisäksi puusto rajaa näkyvyyttä ja omistamaansa maata on vaikeampi tarkastella yhdellä katsauksella.³³ Metsissä kuka tahansa voi liikkua maanomistajan näkemättä, ja oikeus siihen on olennainen metsien käyttöön liittyvä piirre Suomessa.

²⁶ Björn 1999, 113–15, 209.

²⁷ Maa- ja metsätalousministeriö 2022b.

²⁸ Euroopan komissio 2021.

²⁹ Karppinen et al. 2020, 6.

³⁰ Neuvonen et al. 2022, 15.

³¹ Björn 1999, 114–16, 71–72, 221. Esim. Metsän hoitosuosituksat ja metsälaki.

³² Mts. 221.

³³ Lamberg 2005, 13.

Jokaisenoikeudet³⁴ mahdollistavat tietyt toiminnot toisen maa-alueella ilman maanomistajan tai viranomaisen lupaa. Tämän tutkielman kannalta olennaisia ovat oikeus oleskella, liikkua ja hyödyntää joitakin luonnontuotteita kuten marjoja ja sieniä. Jokaisenoikeuksien keskeisimmät periaatteet tulevat perustuslaista, mutta sellaisenaan oikeuksia ei ole sisällytetty lakiin, vaan listaus noudattaa tapaoikeutta tai niin sanottua maantapaa. Jokaisenoikeudella toimiminen edellyttää, ettei maa-aluetta ole otettu oikeudet syrjäyttävään käyttöön kuten asuinrakennuksen pihapiiriksi tai viljelyyn. Istutetut taimikot eivät jokaisenoikeuksien perusteella estä metsässä liikkumista. Oikeuden käyttäjä on kuitenkin vastuussa siitä, ettei toiminnallaan aiheuta kasvaville puille vähäistä suurempaa haittaa. Jokaisenoikeutta käyttävä ei ole oikeutettu korvauksiin siinä tapauksessa, että hänen mahdollisuutensa hyödyntää maa-aluetta vaikeutuu maankäytön muutoksen takia.³⁵

Oikeus ja mahdollisuus käyttää metsiä monenlaisiin tarkoituksiin on ollut myös lukuisten kiistojen taustalla. Konflikteja syntyy, kun samaa resurssia eri tavoin käyttävien arvot, intressit ja käytännöt ovat ristiriidassa. Pulmaa on pyritty ratkaisemaan pyrkimällä metsien monikäyttöön. YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö on määritellyt monikäyttömetsäksi sellaisen metsän, jossa mikään käyttömuoto ei hallitse toista enemmän³⁶. Suomessa monikäytöksi ovat usein kuitenkin muodostuneet ne käyttömuodot, joita metsässä voi harjoittaa hallitsevan käyttömuodon eli puuntuotannon lisäksi.³⁷ Metsien käyttöön ja sen hyväksyttävyyteen liittyvät oleellisesti kestävyyskysymykset. Ihmisten ja asukkaiden hyväksynnän kannalta oleellista on erityisesti sosiaalinen kestävyys. Sosiaalinen kestävyys on yksi kestävä kehityksen kolmesta ulottuvuudesta taloudellisen ja ekologisen ohella. Toisinaan omaksi osa-alueekseen irrotetaan vielä kulttuurinen kestävyys, jonka voi kuitenkin katsoa myös sisältyvän sosiaaliseen. Kestävä kehitys määritellään Ympäristöministeriön verkkosivulla seuraavasti: ”Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Sosiaaliseen kestävyyspyrkiminen

³⁴ Jokaisenoikeudet kuuluvat jokaiselle Suomessa oleskelevälle kansallisuudesta ja sukupuolesta riippumatta. Tästä syystä olen korvannut vakiintuneen jokamiehenoikeudet-termin paremmin kuvaavalla ja tasa-arvoa kielen tasolla noudattavalla jokaisenoikeudet-termillä.

³⁵ Tuunanen et al. 2012.

³⁶ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) 2020, 14.

³⁷ Tyrväinen, Hyppönen et al 2014, 193; Hankonen 2021, 71.

puolestaan tarkoittaa hyvinvointiin liittyvien edellytysten siirtymistä sukupolvelta toiselle. Sen toteutuminen edellyttää muun muassa tasa-arvoa yhteiskunnan jäsenten välillä.³⁸”

Sosiaalisen kestävyuden olennainen osa on oikeudenmukaisuus. Oikeudenmukainen ja hyväksytty toiminta on avain sosiaaliseen kestävyteen.³⁹ Ilona Hankosen mukaan metsien käytön hyväksyttävyyden saavuttaminen edellyttää, ettei metsää nähdä vain resurssina vaan osana ihmisten elinympäristöä, joka avautuu ja arvottuu paikkojen kautta⁴⁰. Käytännössä tämä tarkoittanee sitä, että tietyn metsän käyttöä suunniteltaessa huomioon olisi otettava muun muassa paikallisten näkemykset. Omien käyttömahdollisuuksiensa lisäksi ihmiset ovat toki olleet huolissaan myös itse metsäekosysteemien, ilmaston sekä talouden näkymien vuoksi. Suomen metsähistoriaa värittävätkin lukuisat konfliktit ja polarisoitunut keskustelu, jossa oleellinen osa pulmaa ovat usein näkökulmaerot siitä, mikä on metsien pääasiallinen tarkoitus ja milloin metsät voivat hyvin⁴¹.

2.1.1 Avohakkuu ja metsämaisema

Voidaan ajatella, että metsämaisema on useimmille suomalaisille tuttu, joillekin jopa itsestään selvyys⁴². Se puolestaan on vaihdellut, mitä kulloinkin on pidetty kauniina metsänä. Esimerkiksi 1950-luvulla funktionalismibuumin aikaan suomalaisia opetettiin arvostamaan säännöllistä metsää ja suoria puurivejä.⁴³ Metsä on maisemana erityislaatuinen. Metsällä voidaan tarkoittaa lukemattomia erilaisia ympäristöjä. Yhteistä niille on kuitenkin puusto, joka on erottamaton osa metsää. Oli se sitten harvaa tai tiheämpää. Avohakkuu puolestaan on metsänkäsittelymenetelmä, jossa poistetaan lähes kaikki uudistusalan puusto joitakin säästettäviä luontokohteita ja esimerkiksi säästöpuuryhmiä lukuun ottamatta⁴⁴. Metsämaisemien ollessa kyseessä metsienkäsittelyllä on keskustelussa suuri rooli.

Avohakkuiden historia on verraten lyhyt. Laajamittaisen avohakkuiden suosimisen voidaan katsoa alkaneen harsintajulkilausumasta⁴⁵, jonka ryhmä metsäalan ammattilaisia laati vuonna

³⁸ Ympäristöministeriö 2023.

³⁹ Niemimaa 1999, 11, viitannut Hankonen 2016, 161.

⁴⁰ Vrt. Hankonen 2016.

⁴¹ Borg 2008; Lähde 2015; Niemelä et al. 2005.

⁴² Bonsdorff 2002, 92; Kellomäki & Savolainen 1981, esipuhe.

⁴³ Björn 1999, 72; Leikola 1994, 183.

⁴⁴ Äijälä et al. 2019, 121. Tässä tutkielmassa avohakkuiksi lukeutuvat kaikki hakkuut, joissa metsästä on poistettu valtaosa puustosta. Esimerkiksi Metsäkeskukselle tehtävissä metsänkäyttöilmoituksissa eritellään mm. siemenpuuhakkuut. Arkikielessä ja asukkaille ne määrittyvät kuitenkin useimmiten avohakkuiksi.

⁴⁵ Appelroth et al. 1984

1948⁴⁶. Harsintajulkilausumassa todettiin perinteisellä harsintamenetelmällä tehtyjen hakkuiden olevan syy metsien huonoon tilaan. Harsinnan sijaan kirjoittajat ehdottivat koko puuston raivaamista kerralla ja jatkossa tasaikäisen metsikön kasvatusta⁴⁷. Avohakkuu sai menetelmänä nopeasti tuulta alleen. Pian julkilausuman jälkeen aloitettiin ehkäpä Suomen kuuluisimmat hakkuut eli niin kutsutut Osaran aukeat, joiden toteutumisessa metsähallituksen silloisella pääjohtajalla N. A. Osaralla oli merkittävä rooli. Julkilausuman ja metsien käsittelyn muutoksella pyrittiin ennen kaikkea tehokkaaseen puuntuotantoon.⁴⁸

Edelleen valtaosa Suomen metsätalouskäytössä olevista metsistä käsitellään niin, että tavoitteena on pääte- eli avohakkuu⁴⁹. Vuonna 2014 voimaan tullut metsälain muutos kuitenkin teki metsänomistajille mahdolliseksi toteuttaa myös vaihtoehtoisia metsänkäsittelytapoja kuten jatkuvapeitteistä metsänkasvatusta. Metsän sukkessio hakkuun jälkeen, metsätalouden näkökulmasta täysikasvuiseksi eli jälleen hakkuukypsäksi, kestää alueesta ja puustosta riippuen 60–80 vuotta⁵⁰. Metsän ekosysteemin ja puiden aikaperspektiivissä tämän ikäinen metsä on kuitenkin vielä nuorta. Suomessa on jäljellä vielä joitakin yli 160-vuotiata metsiä. Moni uhanalaiseksi luokiteltu laji vaatii elinympäristökseen vanhaa, yli satavuotiasta, metsää. Vanhojen metsien osuus on pienentynyt metsätalouden seurauksena.⁵¹ Viimeisimpien laskelmien mukaan monimuotoisuudelle tärkeiden vanhojen metsien osuus metsämaasta on 2,6 miljoonaa hehtaaria koko Suomessa ja Eteläisessä Suomessa noin 474 000 hehtaaria.⁵²

Avohakkuut ovat olleet suomalaisen metsäkeskustelun kiistakapulana vuosikymmenien ajan. Viimeisin suurta huomiota saanut hakkuukiista on mielenosoittajien ja Metsähallituksen välinen yhteenotto Aalistunturilla, jota oli aiemmin esitetty luonnonsuojelualueeksi⁵³. Avohakkuilla on voimakas vaikutus maisemakuvaan ja ne ovatkin kyselyiden ja tutkimusten mukaan suurimpana pidetty metsätalouden maisemahaitta. Tutkimusta on tehty pitkälti kvantitatiivisin menetelmin, vastaajien visuaaliseen arviointiin perustuen. Tutkimukset ovat keskittyneet siihen millaisista metsänhoidon toimenpiteistä jäävistä jäljistä pidetään eniten ja mistä vähiten.

⁴⁶ Norokorpi 2018.

⁴⁷ Appelroth et al. 1984. Myös Borg 2008, 181; Lähde 2015, 8; Norokorpi 2018, 113–14.

⁴⁸ Norokorpi 2018, 111–14.

⁴⁹ Kotiaho et al. 2022, 3.

⁵⁰ Viime vuosina on keskustelu yhä lyhentyneestä metsien kiertoajasta eli siitä, että vielä ”hyvän kasvun” vaiheessa olevaa puustoa hakataan. Esim. Lehtonen 2022. Kts. myös Yle 15.12.2021.

⁵¹ Hyvärinen et al. 2019. Kts. myös Korhonen et al. 2020.

⁵² Tiedot haettu Luonnonvarakeskuksen Valtion metsä inventointien (VMI) laskentapalvelusta ja ne koskevat tilastoa VMI12, 2014–2018. Laskelmassa vanhaksi on luokiteltu yli 120-vuotiaat metsät.

⁵³ Helsingin Sanomat 31.1.2023.

⁵⁴ Ismo Karhu ja Seppo Kellomäki huomauttivat jo parikymmentä vuotta sitten, että vastaavaa tutkimusta on tehty maaseudulla ja maaseutulaistille vähemmän, huolimatta siitä, että maaseudun arkimaisemassa metsällä on keskeinen rooli ⁵⁵. Muutoinkin kuin maisematasolla tehtyjen kyselytutkimusten mukaan enemmistö suomalaisista ei hyväksy avohakkuita. Helsingin yliopiston metsäpolitiikkaa kansalaisten näkökulmasta käsittelevässä tutkimuksessa kielteisesti avohakkuihin suhtautuvien osuus oli 69-prosenttia vastaajista ⁵⁶. Metsänomistajista puolestaan joka kymmenes ei hyväksy avohakkuita ⁵⁷.

Tapion metsänhoitosuosituksissa neuvotaan lieventämään maisemavaikutuksia muun muassa säästöpuita jättämällä, rajaamalla hakkuu maastonmuotojen mukaan sekä välttämällä jyrkkäreunaisia kuviorajoja hakkuun reuna-alueilla ⁵⁸. Maisema-arvojen edistämistä koskevassa esitteessään Tapio suosittaa maisema-arvojen edistämistä ja turvaamista yhteistyöllä ja vuorovaikutuksella. Vuorovaikutuksen osapuoliksi mainitaan esimerkiksi kunnat, maanomistajat, metsälantotoimijat sekä muut sidosryhmät tarpeen mukaan. Oleellista on, että osapuolet huomioidaan tasavertaisina ja keskustelu on avointa. ⁵⁹ Suomi on sitoutunut myös eurooppalaiseen maisemayleissopimukseen. Sen yhtenä periaatteena on, että sitoutuneet valtiot myöntävät maiseman tärkeänä osana ihmisten elämänlaatua taajamissa ja maaseudulla, niin arkiympäristössä kuin huomattavan kauniinakin pidetyillä alueilla. Sopimuksessa kehoitetaan myös kiinnittämään huomiota maa- ja metsätalouden kehittymisestä seuraaviin vaikutuksiin maisemassa. Jokaisella mainitaan olevan suojeluun, hoitoon ja suunnitteluun liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia. ⁶⁰

2.2 Metsäläiset

Metsä on merkittävä osa maaseudun arkimaisemaa. Kaikkiaan suomalaisista 27-prosenttia asuu maaseudulla, mutta Etelä-Savossa vastaava prosenttiosuus on edelleen yli 50-prosenttia ⁶¹. Taajaman ulkopuolella asuminen on olennainen piirre myös aineistossani. Haastateltujen

⁵⁴ Esim. Silvennoinen 2017; Karjalainen 1995 & 2000; Karjalainen & Komulainen 1997; Karhu & Kellomäki 1980.

⁵⁵ Karhu & Kellomäki 1980, 410.

⁵⁶ Valkeapää et al. 2009.

⁵⁷ Horne et al. 2020.

⁵⁸ Äijälä et al. 2019, 121.

⁵⁹ Salmi et al. 2020.

⁶⁰ Eurooppalainen maisemayleissopimus 2000.

⁶¹ Tiedot on haettu Tilastokeskuksen väestörakennetta koskevasta tilastotietokannasta ja ne koskevat vuotta 2021.

arki tapahtui lähellä metsiä ja muuta luontoa. Arkea leimaa totunnaisuus. Se on jokapäiväistä elämää, joka muodostuu työstä, rutiineista ja vapaa-ajasta. Se tapahtuu elinpiirissä, jonka keskuksena on koti ympäristöineen.⁶² Metsä arjen ympäristönä liittyy nykyaikana useimmilla muuhun kuin työhön. Muutoinkin metsään liittyvät arkiset tarpeemme ovat läpikäyneet muutoksen. Metsään suunnataan pääasiassa vapaa-ajalla ja virkistysmielessä.⁶³

Kaupungistumiskehityksestä huolimatta suomalaisilla ajatellaan yleisesti olevan läheinen suhde luontoon ja erityisesti metsiin. Pauline von Bonsdorff kirjoittaa tämän läheisyyden juontuvan yhtäältä siitä, ettemme ole vielä kovin kauaa eläneet erillään omavaraisuudesta ja metsä- sekä maataloustyö on ollut iäkkäämmälle väestöllä arkea. Toisaalta edelleen myös nuoremmat sukupolvet harrastavat retkeilyä ja vaellusta sekä suuntaavat innolla marja ja sienimetsälle. Tästä syystä metsää arvotetaan usein esteettisestikin sen mukaan, miten se suhteutuu tuotantoon, toimintaan ja käytäntöihin.⁶⁴

On kuitenkin ongelmallista olettaa, että suomalaisilla kansakuntana olisi erityislaatuinen metsäsuhde, joka kumpuaa suoraan luonnosta⁶⁵. Osalle väestöstä metsä voi tuntua vieraalta. Myös suomalaisuus on muuttunut ja muuttuu monikulttuurisemmaksi, mikä moninaistaa myös suhteita luontoon ja metsään.⁶⁶ En systemaattisesti välttä luonto- tai metsäsuhde sanojen käyttöä tässä tutkielmassa, mutta olen huomioinut Hankosen esittämän kritiikin siitä, ettei ole olemassa mitään essentialistisesti määräytyvää suomalaista metsäsuhdetta, jonka alle ”suhteet” metsään voisi niputtaa tai joka olisi erityistä muissa maissa asuvien ”metsäsuhteisiin” verraten⁶⁷. Käsitänkin luonnon tässä yhteydessä joksikin missä, mitä ja minkä kanssa eletään. Metsät koetaan vuorovaikutuksen, olemisen ja tekemisen sisällä, jossa läsnä ovat myös sosiaaliset suhteet ja muu maailma. Metsä ja ihminen ovat ajan ja paikan mukaan muuttuvia.⁶⁸

Aineistoni kuitenkin tukee käsitystä, että ihmiselle voi muodostua erityinen suhde tiettyyn metsään. Tällöin ei ole kyse kulttuuriperintömielessä tarkoitetusta metsäsuhteesta vaan samansuuntaisesta suhteesta, jonka käsitämme kahden toimijan väliseksi vuorovaikutussuhteeksi. Suhteessa voi olla kiintymystä, tuttuutta ja kaipuuta sekä ärtymystä, inhoa, pelkoa ja

⁶² Vaara & Saastamoinen 2006: 348.

⁶³ Laurén 2009, 15.

⁶⁴ von Bonsdorff 2002, 92.

⁶⁵ Hankonen 2021, 48.

⁶⁶ Esim. Faehnle et al. 2010; Puhakka et al. 2021.

⁶⁷ Hankonen 2021, 48. Lainausmerkit alkuperäistekstissä.

⁶⁸ Ingold 2000; Suopajarvi 2009.

helpotusta. Tällä en kuitenkaan tarkoita, että metsä tulisi käsittää inhimilliseksi. Lähimetsää eletään ja sen myötä metsä itsessään sekä sen eri elementit alkavat saada merkityksiä – siihen liittyy tunteita, muistoja ja arvoja. Metsä ei ole vain merkitysten kohde, vaan metsällä ja sen osasilla on toimijuus. Metsä on mukana merkitysten rakentumisessa.⁶⁹ Se muovaa, mahdollistaa sekä rajoittaa asukkaiden toimintaa ja toisaalta inhimillinen toiminta tekee tätä samaa metsälle⁷⁰.

Tällä näkemyksellä pyrin välttämään luonnon ja ihmisen, inhimillisen ja ei-inhimillisen välistä kahtiajakoa. Vuorovaikutteisen suhteen tunnistaminen ei kuitenkaan riitä vielä kahtiajaon purkamiseen vaan se voi jopa vahvistaa sitä. On huomattava, että ihmisen ja muun luonnon vaikutus toisiinsa on paljon monimutkaisempi ja useamman toisiinsa kietoutuneen toimijan summa. Hankalastikin toisistaan erottuvat osat ovat osa prosessia ja ne vaikuttavat vastavuoroisesti ja ristikkäin.⁷¹ Retkeilijä esimerkiksi tarkkailee metsässä sammalta luupin läpi, luuppi suurentaa sammalta ja auttaa näkemään sen yksityiskohtaisesti. Yksityiskohtista paljastuu, että kyseessä on lahokaviosammal. Sen löytäminen puolestaan ilahduttaa retkeilijää, sillä laji on vanhoissa metsissä kasvava, äärimmäisen uhanalainen ja EU:n luontodirektiivin suojelema. Suojelustatuksen saanut sammal puolestaan estää, eri tekijöiden uhkaamalla olemassaolollaan, metsähakkuun. Puheessa kahtiajakoa on kuitenkin käytännössä mahdoton välttää, sillä kieleemme perustuu pitkälti luonnon ja kulttuurin, inhimillisen ja ei-inhimillisen jaottelulle.

⁶⁹ Ingold 2000. Kts. myös Suopajarvi 2009, 39–42.

⁷⁰ Haila & Lähde 2003, 9–11.

⁷¹ Hankonen 2021, 28–29.

3 Koti, metsä ja kokemus

Seuraavissa luvuissa esittelen työn teoreettista taustaa ja hahmotan sitä, miten ja mistä rakentuvaksi olen käsittänyt paikkakokemuksen. Tärkeä näkökulma tutkimusaiheeni kannalta on yksilölle merkityksellisen paikan muutos ja sen käsitteellistäminen. Lopuksi avaan kodin käsitettä ja maisemaa osana kotia.

3.1 Eletty paikka

Koti ja maisema yhteen kietoutuneina muodostavat yksilölle *eletyn paikan*. Kuten Pauli Tapani Karjalainen toteaa, eletyn paikan luonne tulee parhaiten esille, kun sitä vertaa objektiivisesti tarkasteltuun paikkaan. Karttaa tutkimalla ei voi saavuttaa henkilökohtaisia merkityksiä, joita paikka kantaa siinä eläville: ”Eletyillä paikoilla ei ole universaalia sisältöä, sillä niiden merkitys syntyy kokevan ihmisen elämäntilanteissa.”⁷² Henkilökohtainen paikan kokemus muotoutuu paikassa eletessä. Hakkuukokemuksia jäsentäessä tämä on tarkoittanut sitä, että kerrotut kokemukset välittyvät kotipaikassa eletyn elämän läpi. Tapahtumat ja niiden herättämät tunteet saavat merkityksensä suhteessa siihen, millaista elämä kotipaikassa on. Oleellista paikkaan tutustumisessa ja lopulta sen tuntemisessa on moniaistisuus. Asukkaalle kotiympäristö avautuu ja välittyy kaikin aistein. Näköhavaintojen lisäksi paikka on ääniä, hajuja ja tuntemuksia.⁷³

Eletyn paikan käsite täsmentyy, kun sitä kuvataan muutoksen kautta. Muutokselta rauhassa ollutta paikkaa Karjalainen kuvaa käsitteellä *piiloutuva paikka*. Paikka, jossa arki tapahtuu, ei tule esille arkielämässämme, vaan se jää kaikessa tuttuudessaan rutiinien ja totunnaisuuden alle, piiloutuu. Paikka tulee huomion keskipisteeksi vasta, kun tapahtuu jotakin ennalta arvaamatonta. Karjalainen käyttää tässä osuvaa esimerkkiä rajumyrskystä, jonka seurauksena kaikki kylän puut kaatuvat. Aukeaksi muuttunut kylämaisema on yhtäkkiä erilainen, jopa vieras ja näin siitä tulee asukkailleen *näkyvä paikka*. Muutosta seurannut epäusko liudentuu arjen elämisen myötä ja mieli tottuu hiljalleen uuteen maisemaan. Tottumisvaihetta Karjalainen kutsuu *muotoutuvaksi paikaksi*. Muotoutumisprosessi päättyy ajallaan jälleen piiloutuvaan paikkaan ja entinen paikka on olemassa enää muistoissa.⁷⁴ Olen soveltanut näitä muuttuvaan

⁷² Karjalainen 2008, 16.

⁷³ Karjalainen 2006, 84.

⁷⁴ Mts. 84–85.

paikkaan liittyviä käsitteitä analyysin apuna hahmottaessani tapahtumien ajallista kulkua. Myös tekstin rakenne eli analyysilukujen järjestys mukailee tätä ajallista kaarta⁷⁵.

Paikkasuhde, joksi Karjalainen yksilön ja eletyn paikan välistä suhdetta nimittää, on aina si-doksissa aikaan. Paikkaan liittyy aina mennyt, nykyinen ja tuleva. Nämä kaikki aikatasot ovat kuitenkin läsnä nykyisyydessä, sillä nykyisyys on havaintopositio, josta käsin tarkastelemme mennyttä ja tulevaa. Havainnot ovat nykyisyyttä, mutta havaintojen merkitys tulee tulkituksi suhteessa muistoihin menneestä ja odotukseen tulevasta. Tätä kaikkea puolestaan jäsennellään kertomalla. Paikan ja ajan avulla kerromme omaa elämäntarinaamme ja muodostamme sa-malla omaa identiteettiämme. Paikkaan liittyvien merkitysten tulkinta tapahtuu siis kielen vä-lityksellä. Toisin sanoen ainakin tietoinen ajattelu tapahtuu kielen avulla. Paikka on Karjalai-sen mukaan ”ympäristöön projisoimienne merkityssuhteiden kokonaisuus, joka ankkuroituu elävään ruumiiseemme ja tulee siinä ajattelevan minän tulkitsemaksi.”⁷⁶

Seuraavassa luvussa täydennän tätä näkemystä antropologi Tim Ingoldin ajatuksella, jossa ympäristön merkitykset muodostuvat toiminnan, eivät niinkään kielellisen tulkinnan kautta. Elinympäristö ei myöskään ole vain arkisen elämämme tausta tai näyttämö vaan vuorovaiku-tuksellinen osa sitä. Maiseman muutos on ihmisen ja ympäröivän luonnon yhteistoimintaa, jossa kumpikin vaikuttavat toisiinsa. Tähän näkemykseen on vaikuttanut paljon myös Hanko-sen tutkimus, jossa hän pyrkii esittämään luonnon muuna kuin ihmistoiminnan kehyksenä. Hänen mukaansa paikka on ihmiselle merkityksellisenä ympäristönä ennen kaikkea fyysinen ja se muodostuu toiminnassa ja välittömässä suhteessa ympäristöön.⁷⁷

3.2 Paikantunut kokemus

Ennen Ingoldin ajatuksiin siirtymistä on syytä avata hieman fenomenologiaa, johon käsityk-seni kokemuksesta tässä tutkielmassa pohjautuu. Fenomenologinen erityistiede kattaa Juha

⁷⁵ Jatkuvassa muutoksen tilassa olevassa maailmassa kaaren sijaan ajallista jatkumoa voi olla mielekkäämpää ajatella kehänä. Kaariajatus palvelee tässä tapauksessa tekstin rakennetta kuitenkin paremmin.

⁷⁶ Karjalainen 2008, 16.

⁷⁷ Hankonen 2021.

Perttulan sanoin ”kaikki kuviteltavissa olevat tieteenalat, jotka tutkivat subjektiivista kokemusta.”⁷⁸ Fenomenologisessa ajattelussa kokemus sisältää sekä tajuavan subjektin että tajunnan kohteen ja kokemus muodostuu näiden summasta.⁷⁹ Kokemuksella on aina kohde, johon se suuntautuu. Suuntautumisen seurauksena kohde ilmenee tajunnalle. Tämä tarkoittaa, että käsitämme kokemuksen aina ”kokemuksena jostakin”. Kun ajatellaan kokemuksen tutkimista, on kuitenkin muistettava, että tämänkin tutkielman aineisto koostuu kokemuksia koskevista kertomuksista, ei välittömistä kokemuksista. Fenomenologiassa onkin kuvattu kokemuksen kaksivaiheisuutta. *Elävä kokemus* ilmenee tajunnallisena ja kehollisena tunteena tai olotilana. *Kuvattu kokemus* muodostuu, kun kokija käsitteellistää, liittää merkityksiä tunteeseensa tai olotilaansa. Tämä vaihe mahdollistaa kokemuksen jakamisen muille ja lisää myös yksilön omaa ymmärrystä kokemuksestaan. Fenomenologis-hermeneuttisen näkemyksen mukaan tutkija voi kuvatusta kokemuksesta tulkintoja tekemällä yrittää päästä ikään kuin merkitysten taakse, kiinni elävään kokemukseen.⁸⁰

Ingoldin mukaan tunteeseen tai olotilaan liitetyt, kokemusta jäsentävät merkitykset, eivät kuitenkaan ole kulttuurin ennalta määrittämiä, fyysikaalisen maailman ominaisuuksia. Merkityksiä ei voi ikään kuin päälle liimata tunteeseen jälkikäteen. Sen sijaan merkitykset syntyvät yksilön ruumiillisessa ja toiminnallisessa vuorovaikutuksessa elinympäristön kanssa. Tätä vuorovaikutussuhdetta Ingold on kuvannut Martin Heideggerin filosofiaan pohjaavalla *asustamisen*-käsitteellä (dwelling). Asustaminen eli siinä eläminen tekee ympäristön vähitellen tutuksi ja näin siihen aletaan liittää merkityksiä.⁸¹ Tätä ajatusta olen pitänyt lähtökohtanani paikan käsittelemisessä ennen kaikkea fyysisenä ympäristönä ja yksilölle toiminnan kautta merkityksellistyvänä. Haastatellessani asukkaita heidän kodeissaan ja kotipihoissaan olen saanut häivähdyksen heidän asustamisestaan, eli siitä elämisestä, joka tekee heistä maiseman ja kotinsa sisäpuolisia kokijoita.⁸²

Havaitseminen ei ole vain päänsisäistä toimintaa vaan se tapahtuu aivotoiminnan, ruumiin ja maailman risteytyessä ja tästä syntyy kokemus. Ingoldin ajatusta mukaillen olen siis ymmärtänyt ihmisen ja ympäristön suhteen tutkimisen niin, ettei elävän kokemuksen tavoittaminen vaadi välttämättä sen olemista irrallaan kuvatusta kokemuksesta kuten kappaleen alussa esitin.

⁷⁸ Perttula 2005, 116.

⁷⁹ Mts. 116.

⁸⁰ Tökkäri 2018, 67.

⁸¹ Ingold 2000, 185.

⁸² Vrt. Savisaari 2012, 113.

Yksilön kokemuksille antamat merkitykset ennemminkin kuvaavat elinympäristön ja yksilön välistä vuorovaikutusta. Kun ihminen kertoo elinympäristöönsä liittyvästä kokemuksesta, kertominen ei peitä yksilön ja ympäristön todellista vuorovaikutussuhdetta. Esimerkiksi haastateltava on voinut pohjustaa lähimetsänsä merkitystä itselleen harrastusympäristönä ja näin olen päässyt paremmin käsiksi siihen, miten ja miksi metsä on tärkeä ja sen hakkuu järkytys. Ei ole syytä olettaa, että riisumalla kaikki tulkinnalliset merkitykset voitaisiin päästä kiinni siihen perustavanlaatuisen kokemukseen, joka yksilöllä on suhteessa ympäristöönsä. Ingoldin mukaan päädyimme näin vain järkeilyn tilaan, jossa emme ota huomioon sitä, mitä ympäristö on niille, jotka siinä elävät. Kertomalla elinympäristöstään kokija päästää kuulijan sisälle maisemaansa.⁸³

Tavoittaakseni analyysissä kokemusten moniulotteisuuden ja ruumiillisuuden, olen hyödyntänyt asustamisen näkökulman lisäksi affektiteorioista tuttua näkemystä. Affektiteorioihin on alettu kiinnittää 2000-luvulla ihmistieteissä huomiota siinä määrin, että tieteenalan on jopa sanottu olevan affektiivisessä käänteessä⁸⁴. Affekti on käsitteenä monitulkintainen ja sitä on määritelty useilla eri tavoilla. Tässä tutkielmassa ymmärrän affektiivisen kokemuksen tunnekokemuksen kaltaisena, mutta haastavammin sanallisesti määrittävänä. Se ei mahdu perinteisten tunnekategorioiden raameihin.⁸⁵ Margaret Wetherellin ja Sara Ahmedin näkemyksiä yhdistäen affekti on kokemus, jossa emootiot, tuntemukset ja reaktiot sekoittuvat ja yhdistyvät kulttuurisiin merkityksiin⁸⁶. Paikkaan liittyvä affektiivinen kokemus voi olla hankalasti hahmottuva – paikka ja sen ominaisuudet yhdessä omien aistiemme ja kulttuuristen merkitysten kanssa saavat meissä aikaan *jotakin*. Paikka, siihen sisältyvät toimijat, vaikuttavat meihin affektiivisesti. Wetherellin mukaan eri kehoilla on eri paikoissa erilaiset valmiudet aistia ”sitä jotakin”. Kehon mahdollisuuksia aistia määrittävät ajan ja paikan lisäksi kulttuurin ja yhteiskunnan rakenteet sekä merkityksenannot.⁸⁷ Arkikielessä tämä voi ilmetä niin, että paikkaa kuvaillaan ”jotenkin” erityiseksi tai kotimetsä ”nyt vaan jotenkin” on niin tärkeä. Tuntemukset ja reaktiot voivat epämääräisyydestään huolimatta olla kokijalleen vaikuttavia⁸⁸. Kokemusten vaikeasti selittyvän puolen huomioiminen mahdollistaa kokemuksen syvemmän tarkastelun

⁸³ Ingold 2000, 208.

⁸⁴ Kajander & Koskinen-Koivisto 2021, 351; Häyrynen 2021, 3; Venäläinen & Kinnunen 2022, 33–34; Venäläinen 2017.

⁸⁵ Vrt. Rinne & Olsson 2020, 312.

⁸⁶ Ahmed 2018, 13–19; Wetherell 2012, 4.

⁸⁷ Wetherell 2012; Wetherell ym. 2018.

⁸⁸ Ahmed 2018 13–19; Kajander & Koskinen-Koivisto 2021, 352; Rinne & Olsson 2020, 311–13.

⁸⁹. Esimerkiksi hakkuusta seurannut valon määrän lisääntyminen voi ilahduttaa valtavasti, mutta sanallinen ilmaisu ei täysin tavoita valon merkitystä, vaan sitä selitetään vaikkapa erityisellä ”valontunnulla”.

Kokemuksen määrittelyyn tässä tutkielmassa on vaikuttanut useampi edellä esitelty teoreettinen näkökulma. Kiteyttäen voisi sanoa, että ymmärrän paikkaan kiinnittyvän kokemuksen välittyvän ihmiseltä ihmiselle pääasiassa kielellisesti, kertomisen kautta. Kokemus ei kuitenkaan välttämättä sanallistu tajunnassamme täydellisesti. Kielen avulla ei voida tavoittaa kaikkia sen nyansseja. Ei ole tarpeen hylätä kielellistä lähestymistapaa, mutta kokemuksen moniulotteisuuden tavoittaakseen voi kielen ja intuitiivisen tietämisen antaa täydentää toisiaan ⁹⁰. Oleellisesti paikan kokemiseen vaikuttavat aistit ja ympäristössä toimiminen, jotka ovat ruumiillinen yhteytemme siihen. Emme vain projisoi mieleemme merkityksiä paikkaan, vaan se saa merkityksiä myös elämisen käytännöissä ja vaikuttaa meihin. Esimerkiksi edesmenneen koiran aitauksen tilalle tehty kukkapenkki on kukat omin käsin istuttaneelle asukkaalle muistomerkki, mutta satunnaiselle ohikulkijalle mikä tahansa kukkapenkki ⁹¹. Paikan kokeminen ei myöskään ole lineaarinen tapahtuma, jossa ruumiillisuutta seuraa kokemus ja kokemusta tulkinta. Sen sijaan ruumiillisuus, aistittava maailma ja ajattelu ovat yhtä aikaa läsnä dynaamisina ja toisiinsa virtaavina ⁹².

3.3 Koti, kotiseutu ja maisema

Kuten edellisessä luvussa esitin, koti on eletty paikka. Samalla se on yksi ihmisen maailmassa olemiseen perustavanlaatuisesti vaikuttava paikka ⁹³. Kodilla tarkoitan tässä lähtökohtaisesti sitä paikkaa, jossa ihmiset asuvat ja joka on fyysisesti olemassa ympäristöineen. Silti kodiksi voidaan käsittää paljon muutakin. Koti paikkana on lähtöisin aineellisesta todellisuudesta, mutta siihen kytkeytyy erilaisia mielikuvia, sosiaalisia suhteita ja kulttuurisia merkityksiä ⁹⁴. Kotia ajatellaan usein myös tunteena. Olonsa voi tuntea kotoisaksi vieraidenkin ihmisten seurassa, vieraassa paikassa, kunhan tilanteessa on jotakin oleellisesti tuttua – sellaista, joka

⁸⁹ Rinne & Olsson 2020, 310–12.

⁹⁰ Kts. Venäläinen 2017.

⁹¹ Esimerkki poimittu haastatteluaineistosta (Siiri, vakituinen asukas).

⁹² Ahmed 2018, 16; Karjalainen 2008, 20; Wetrehell et al. 2018, 1.

⁹³ Erityisen vaikuttavaksi ja näkyväksi se muodostuu silloin, kun sitä ei ole, eli kun kohdataan kodittomuus. Tuan 2006 & Laurén 2008.

⁹⁴ Siim 2006, 97. Kts. myös Riukulehto & Rinne-koski 2018, 45.

muistuttaa meitä kodista. Se, minkä tunnemme kodiksi tai kotoisaksi, liittyy monilla lapsuuden kokemuksiin. Lapsuudessa meillä on ensimmäinen tai ensimmäiset kotimme, joita kuljetamme mielessämme ja ruumiissamme koko elämämme, vaikka asuisimme muualla.⁹⁵

Kotiin sekä fyysisenä että henkisenä tilana liittyvät ulkopuolisuus ja sisäpuolisuus. Koti tilana on yksityinen. Sen ulkopuolelle jää muu maailma ja sitä myös pyritään suojelemaan ulkopuolisilta. Perinteisesti länsimaisessa ajattelussa kotiin on liitetty pysyvyys ja paikallaan oleminen. Koti on olemisen paikka, josta lähdetään muualle.⁹⁶ Ajatus kodista pysyvänä ei etenkään nykymaailmassa ole yksiselitteinen, sillä ihmisten liikkuvuus on suurempaa kuin aiemmin. Enää ei välttämättä jäädä synnyintaloon tai edes -maahan asumaan. Myös matkustaminen ja etäyhteyksien kehitys on helpottanut ja lisännyt liikkumista. Muutamme, matkustamme, toiset asuvat jopa autossaan. Siitä huolimatta kodin pysyvyyden näkökulma ei ole vanhentunut ja erityisen relevanttina pidän sitä suhteessa tämän tutkielman aineistoon.⁹⁷ Useat haastateltavista olivat jääneet tai ainakin palanneet kotiseudulle ja vaikuttivat vahvasti sitoutuneilta myös fyysiseen kotipaikkaansa.

Kodin jatkeena on kotiseutu, johon puolestaan liittyy oleellisesti maisema. Yrjö Sepänmaa kirjoittaa: ”Sydämen maisema on se paikka ja maisema, johon olemme kiintyneet ja kasvaaneet. Se on itse kunkin yksityisen maailman kiintopiste, paikka, jonka menettäminen järkyttää, jättää jälkeensä kaipuun. Menetyks tai sen uhka innostaa jotkut ympäristöaktivismiin, kiivaaseen taisteluun omansa tai omaksi katsomansa puolesta; jotkut toiset se ajaa etsimään korvaavia kiinnekohtia, kasvattamaan juuriaan muualle.⁹⁸” Usealle meistä tällainen sydämen maisema tarkoittaa uskoakseni kotiseutua. Maisema määrittyy sekä visuaaliseksi katseen kohteeksi että fyysiseksi ympäristöksi. Se tuo käsitteenä esille kahtiajaon, joka näkyy myös aineistossani. Maisema on toisaalta katseen kohde ja toisaalta elettyä ympäristöä.⁹⁹ Ingold on määritellyt maiseman siinä asustavien kautta. Vapaasti suomentaen jotakuinkin niin, että maisema on maailma sellaisena kuin se näyttäytyy niille, jotka siinä asustavat, asuvat sen paikkoja ja matkaavat polkuja, jotka paikkoja yhdistävät¹⁰⁰. Näin se tulee lähelle käsitystä eletystä

⁹⁵ Laurén 2008, 35; Tuan 2006; 16–17. Tämän pohjalta ei tietenkään ole syytä olettaa, että koti kantaisi kaikille pelkästään hyviä ja toivottuja merkityksiä. Koti voi olla myös pelon ja turvattomuuden paikka. Myöskään kokemukset lapsuudenkodista eivät suinkaan ole kaikille positiivisia.

⁹⁶ Laitinen 2002, 196.

⁹⁷ Esim. Naukkarinen 2006; Siim 2006, 104; Tuan 2006, 27.

⁹⁸ Sepänmaa 2006, 31.

⁹⁹ Jäntti ym. 2014, 10.

¹⁰⁰ Ingold 2000, 193. Alkuperäinen teksti: “In short, the landscape is the world as it is known to those who dwell therein, who inhabit its places and journey along the paths connecting them.”

paikasta, mutta paikat ovat ennemminkin maiseman osia sen sisällä. Maisema on täynnä merkityksiä, jotka syntyvät siinä eletessä. Samaan aikaan maisema on sekä kulttuurinen että sosiaalinen, sillä ihmiset ovat asustamisen kautta osa maisemaa.¹⁰¹ Aineistoani palvelee parhaiten näkemys maisemasta sekä näkymänä, eli katseen kohteena, että elettyinä tilana merkityksineen. Niitä molempia lähimetsä maisemana asukkaille useimmiten on.

¹⁰¹ Ingold 2000, 189, 192.

4 Metsän käsittelystä aineiston käsittelyyn

Tässä luvussa käyn läpi tutkielman metodisen osuuden haastattelujen toteutuksesta analyysiin ja samalla tulen esitelleeksi aineiston. Muistitietotutkimukselle tyypillisesti käsitän aineistoksi kaiken sen, mitä haastattelun yhteydessä tapahtuu. Haastattelu on vuorovaikutteinen tapahtuma, jossa sekä haastattelija että haastateltava vaikuttavat toisiinsa. Haastattelija ei vain ota talteen haastateltavan kertomaa, vaan aineistoksi muodostuu yhdessä tuotettu tapahtuma.¹⁰² Voikin sanoa, että tutkin haastattelutilannetta ja siinä syntynyttä tietoa ennemmin kuin niitä tapahtumia ja kokemuksia, jotka sitä ovat edeltäneet haastateltavan elämässä. Aineisto ei ole jotakin, joka vain odottaa löytäjäänsä. Tästä syystä kirjoitan aineiston tuottamisesta sen keruun sijaan.¹⁰³

Muistitietodoksi tämä haastatteluaineisto lukeutuu siinä määrin kuin etnologisessa tutkimuksessa muistitieto termiä on usein käytetty eli tuotettu tieto on muistettua ja muistin varaista. Se kuvailee elämää ja maailmaa sellisena kuin haastateltavat sen muistavat. Tuotettu aineisto ja sen analyysi kytkeytyvät muistitietotutkimuksen paradigmaan siinäkin mielessä, että tarkoituksena on tuoda esille yksittäisen ihmisten arkinen kokemusmaailma ja näkemykset tapahtumista, vaikka ne eivät tässä yhteydessä liity mihinkään tiedettyyn ja helposti rajautuvaan historialliseen tapahtumaan. Aineistoa ja siitä tuotettua tietoa voi kuitenkin katsoa yleisesti kerrottua metsähistoriaa ja metsäkeskustelua vasten.¹⁰⁴

Muistitietoon aineistona liittyy eettisiä kysymyksiä, jotka koskevat sekä tulosten esittämistä että haastateltavien oikeuksia. Tutkija on se, joka päättää, että haastattelu tehdään. Sen jälkeen paljon on kuitenkin myös haastateltavan käsissä. On tärkeää, että haastattelija antaa haastateltavalle ja tämän kertomukselle tilaa sekä tunteen siitä, että kertominen kannattaa.¹⁰⁵ Haastattelussa kokemukset on rajattu tietyn aiheen ympärille, ja haastateltavat suhteuttavat kertomistaan aiheeseen ja tilanteeseen. Toisaalta he eivät välttämättä halua tai pysty ilmaisemaan kokemaansa juuri sellaisena kuin se heidän kokemusmaailmassaan ilmenee. Kokemuksista kertominen onkin tietoista ja tiedostamatonta valintaa siitä, mitä kerrotaan.¹⁰⁶ Tutkija puolestaan jälleen muuttaa kokemuksen kirjalliseen muotoon, jolloin siitä välttämättä

¹⁰² Savolainen & Taavetti 2022, 18–19. Myös Kinnunen & Venäläinen 2022, 26–27; Ruusuvoori & Tiittula 2017.

¹⁰³ Kinnunen & Venäläinen 2022, 25.

¹⁰⁴ Fingerroos & Haanpää 2006; Korhokangas 2006, 124.

¹⁰⁵ Portelli 2006, 60–61.

¹⁰⁶ Portelli 2006, 60; Tökkäri 2018, 68.

häviää joitakin nyansseja ¹⁰⁷. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että analyysivaiheessa huomioni kiinnittyy niihin puhetapoihin, joilla haastateltavat kokemuksistaan kertovat. Päähuomioni on sanallisessa ilmaisussa, mutta olen huomionnut myös kehollisesti välittyvää kerrontaa ja tunnelmia, jotka haastattelutilanteissa kulloinkin vallitsivat. ¹⁰⁸

On tutkijan vallassa päättää, mitä hän aineistosta lopulliseen tekstiinsä nostaa ja millä tavoin valitsemaansa painottaa ¹⁰⁹. Olen pyrkinyt valikoimaan aineistosta näkemyksiä mahdollisimman monipuolisesti ja tuomaan esille vain sellaisia tulkintoja, joiden aidosti uskon olevan linjassa haastateltavien kokemusten kanssa. Tutkimusta ohjaavien eettisten periaatteiden mukaan tutkimuksesta ei saa koitua tutkittavalle haittaa. Itselleni tämä tarkoitti erityisesti pohdintaa siitä, miten esitän haastateltavien henkilöllisyyden. Haastateltavien anonyymius ei ole muistitietotutkimuksessa yksiselitteistä, mutta tässä tutkielmassa ja tämän aineiston kohdalla olen päättänyt painottaa haastateltavien yksityisyyttä. ¹¹⁰ Haastattelut koskivat hakkuita, mutta aiheen kautta päädyttiin myös haastateltavien yksityiseen elämään ja sosiaalisiin suhteisiin. Haastateltavat olivat usein pienten kylien asukkaita, joissa yhteisöt ovat tiiviitä ja ihmiset tuntevat toisensa. Siksi, ja myös säilyttääkseni oman vapauteni valikoida osuvimmat sitaattit saattamatta haastateltavia kiusallisiin tilanteisiin, olen päättänyt käyttää haastateltavista keksittyjä nimiä.

4.1 Aineiston tuottaminen

Tavoitin haastateltavat sosiaalisen median paikallisten ilmoitusryhmien kautta. Haastateltavat saivat siis itse vapaasti olla minuun yhteydessä ilmoituksen huomattuaan. Lopulta halukkaita ilmoittautui enemmän kuin heitä oli mahdollista tavata. Pitääkseni haastattelujen toteutuksesta ja purkamisesta koituvan työmäärän kohtuullisena jouduin vastaamaan muutamille halukkaille kieltävästi. Henkilöiden valinnassa en toteuttanut suunnitelmallista karsintaa, vaan valitsin haastateltavat pääasiassa siinä järjestyksessä, kuin he olivat ottaneet yhteyttä.

Tärkeimpänä kriteerinä oli rajaukseeni soveltuvan tapauksen lisäksi käytännösyistä kohtuullinen välimatka haastattelupaikkaan. Myös sijainti Etelä-Savon alueella tai maakunnan

¹⁰⁷ Portelli 2006, 51.

¹⁰⁸ Vrt. Hiitola & Sotkasiira 2022.

¹⁰⁹ Fingerroos & Haanpää 2006, 43.

¹¹⁰ Savolainen & Taavetti 2022, 23–24.

rajalla oli yksi kriteeri, sillä se mahdollisti tutkimuksen maantieteellisen rajaamisen mielekkäästi.

Suurimman osan eli seitsemän haastattelua toteutin loppukesällä 2022 ja neljä täydentävää haastattelua tammikuussa 2023. Täydentävissä haastatteluissa tavoitteena oli saada aineistoon vielä joitakin uusia näkökulmia. Haastattelupaikoista yhdeksän sijaitsi Savonlinnan alueella ja kaksi Kesälähdellä. Haastatteluja kertyi 11. Haastattelupaikat sijaitsivat poikkeuksetta taajaman ulkopuolella ja tärkein kriteeri asuinpaikan suhteen oli se, että avohakkuun pystyi näkemään haastateltavien pihamaalta. Haastateltavien määrä eroaa haastattelupaikkojen määrästä, sillä osassa paikoista haastatteluun osallistui pariskunta¹¹¹. Tosin pariskunnan osapuolista toinen oli useimmiten keskustelussa aktiivisemmin mukana. Haastattelukertoja oli siis 11, mutta haastattelutilanteisiin osallistuineita oli kaiken kaikkiaan 17. Naisia haastateltavista oli yhdeksän ja miehiä seitsemän. Perustiedot haastateltavista löytyvät kootusti *taulukosta 1*. Äänitettynä haastatteluaineistoa kertyi 12 tuntia ja litteroituna 221 sivua.

Yhdeksässä haastattelussa tilanne koski vakinaista asuinpaikkaa ja kahdessa vapaa-ajanasuntoa. Molempia vapaa-ajanasumuksia asutti eläkeiässä oleva pariskunta, joka vietti kakkoskodissaan merkittävän osan ajastaan. Kolmessa vakinaisessa asuinpaikassa haastateltavat olivat puheena olleen, avohakatun metsän omistajia. Koko aineistossa nuorin oli 29-vuotias ja vanhin 76-vuotias. Taajaman ulkopuolella asumisen lisäksi yhdistävää haastateltaville oli se, että heistä kukaan ei asunut yksin vaan puolison tai perheen kanssa. Kaikissa perheissä ainakin toisella puolisoista oli lapsia. Osalla haastateltavista oli omien lasten lisäksi lastenlapsia, jotka kyläilivät heidän luonaan. Ennen yksityiskohtaisempaa aineiston analyysia jaoin haastatellut kolmeen ryhmään: vakituiset asukkaat, vapaa-ajanasukkaat ja metsänomistajat. Kutsun näitä asukasryhmiksi ja esittelen ne tarkemmin *luvussa 5.1*.

¹¹¹ Viisi haastateltavaa keskusteli kanssani kahden kesken ja kuudessa paikassa haastattelin taloudessa asuvaa pariskuntaa.

Taulukko 1. Haastateltavat

Nimi	Asumis- muoto	Metsänomistajuus	Elämäntilanne	Hakkuusta ku- lunut aika (noin)
Mari & Kari	Vakituinen	Hakatun metsänomistaja (muutamia kymmeniä hehtaareja)	Työelämässä	4 vuotta
Tomi & Tiia	Vakituinen	Hakatun metsänomistaja (300 ha)	Työelämässä	Ensimmäi- sestä 10 vuotta
Riina & Pasi	Vakituinen	Hakatun metsänomistaja (2000 m ²)	Työelämässä	1,5 vuotta
Taina & Ilari	Vakituinen	-	Eläkeläinen	2 kuukautta
Siiri	Vakituinen	-	Eläkeläinen	4 vuotta
Sini	Vakituinen	-	Työelämässä	7 vuotta
Minna	Vakituinen	-	Työelämässä	Ensimmäi- sestä 6 vuotta
Johanna	Vakituinen	-	Työelämässä	Ensimmäi- sestä 10 vuotta
Ville	Vakituinen	-	Työelämässä	1 vuosi
Kaarina & Visa	Vapaa-ajan	-	Eläkeläinen	8 vuotta
Reija & Viljo	Vapaa-ajan	-	Eläkeläinen	5 vuotta

Toteutin haastattelut paikan päällä kunkin haastateltavan kotona. Koska haastattelun aihe liittyi olennaisesti kotiympäristöön, olivat kodit luonnollinen paikka niiden toteutukselle. Näin pääsin myös konkreettisemmin sen jäljille, millaista paikassa oli elää ja miten hakkuu juuri siihen pihaan ja sen asukkaisiin vaikutti. Kun paikkaan kiinnittymisen nähdään tapahtuvan ajatusprosessien lisäksi kehollisten kokemusten kautta, asukkaiden havainnoiminen heidän asuinympäristössään auttaa ymmärtämään suhdettaan paikkaan moniulotteisemmin, vaikka analyysin kohteena ei varsinaisesti olisikaan kehonkieli ¹¹². Myös muun aineiston käsittelyn kannalta on ollut merkityksellistä, että olin itse osallisena paitsi haastattelutilanteessa myös kehollisesti siinä paikassa, josta asukkaat puhuivat. Ilman omaa, aistein välittyntä kokemusta paikasta esimerkiksi haastateltavien kuvailemat hakkuuden jälkeiset muutokset paikassa olisivat jääneet vain kuvittelun varaan. ¹¹³

¹¹² Pärjälä & Pöllänen 2022.

¹¹³ Vrt. Pärjälä & Pöllänen 2022.

Saavuttuani paikalle istuimme useimmiten haastateltavien kanssa alas ja toteutimme haastattelun niin sanotusti muodollisemman osuuden, jonka myös poikkeuksetta äänitin. Tämän jälkeen siirryimme pihamaalle katselemaan muuttuneita maisemia tarkemmin. Toisinaan jatkoin äänitystä vielä tässä vaiheessa, mikäli katsoin sen tarpeelliseksi. Haastateltavat valitsivat itse kotoaan paikan, jossa halusivat haastattelun tapahtuvan. Kesällä, sään salliessa monet heistä ehdottivat ulkona istumista myös varsinaisen äänityksen ajan. Ulkona tehtyihin haastatteluihin yhdisyivät aistihavainnot kuten ympäristön äänet, tuuli sekä valon ja varjon vaihtelut pihamaalla. Vaikka osa jokaisesta haastattelusta toteutettiin paikallaan istuen, nousimme välillä katsomaan jotakin tiettyä kohtaa ikkunasta tai nurkan takaa. Haastateltavat myös viittoivat eri suuntiin kertoessaan paikoista ja monet näyttivät valokuvia havainnollistaakseen muutosta.

Toteutin haastattelut pitkälti puolistrukturoidun haastattelun mallia noudattaen. Olin valmistellut haastatteluja varten kysymysrunгон (Liite 1), jota käytin apuna tarvittaessa. Kysymykset muotoutuivat perheenjäsenille tekemieni ”koehaastattelujen” pohjalta. Haastattelukerroista ensimmäisillä tukeuduin kysymyslistaan enemmän ja näistä haastatteluista muodostuikin tiukemmin kysymys-vastaus tyylisiä keskusteluja. Myöhemmin tekemissäni haastatteluissa annoin haastateltavien vapaammin kertoa ajatuksiaan ja kokemuksiaan siinä järjestyksessä kun ne heille tulivat mieleen. Vapaammasta muodosta huolimatta pyrin kuitenkin saamaan ennalta muotoilemiini kysymyksiin vastaukset kaikissa haastatteluissa. Keskustelussa esiin tulleet asiat johtivat luonnollisesti myös tarkentaviin, ennalta määrittelemättömiin kysymyksiin.

Aloitin haastattelut kysymällä haastateltavien taustaa kuten ammattia ja elämäntilannetta. Sen jälkeen siirryimme useimmiten puhumaan heidän kodistaan ja sen ympäristöstä sekä ajan viettämisestä siellä. Kysyin myös metsän roolista haastateltavien elämässä sekä heidän mielipidettään yleisesti suomalaisesta metsätaloudesta. Loput kysymykset koskivat varsinaisesti lähimetsää tai -metsiä ja niissä tehtyjä hakkuita. Keskiössä olivat lähimetsän merkitys ihmisille, avohakkuusta seuranneet muutokset niin fyysisessä ympäristössä kuin tunnelmassakin ja niiden herättämät ajatukset ja tunteet. Haastateltavat kertoivat myös siitä, miten olivat muutoksiin sopeutuneet.

Lähimetsänsä omistaneilta ja ne hakkuuttaneilta jätin kysymättä joitakin kysymyksiä muun muassa siitä, miten he saivat tietää hakkuusta ja esitin niiden sijaan metsän omistukseen ja hakkuupäätökseen liittyviä kysymyksiä. Ensimmäinen metsänomistajan haastattelu tapahtui

niin, etten tiennyt meneväni haastattelemaan puheena olleen, hakatun lähimetsän omistajaa. Näin ollen en ollut valmistautunut siihen, mutta metsänomistajan näkemykset osoittautuivat erittäin hyväksi lisäksi aineistoon. Tästä kehkeytyi lopulta päätös haastatella täydentävissä haastatteluissa muita metsänomistajia. Muutamit muutkin haastateltavista omistivat metsää joko pihansa ympäriltä tai jostakin kauempaa, mutta keskustelussa keskityttiin toisen omistamaan ja hakkauttamaan lähimetsään.

Istuskelun jälkeinen kävely puhutussa maisemassa antoi mahdollisuuden havainnoida asukkaiden tapaa kulkea ja esitellä omaa pihapiiriään. Usein he kuljettivat minut niille paikoille, jotka katsoivat kaikkein tärkeimmiksi avohakkuun näkymisen kannalta, mutta myös esitelläkseen nykyisiä tai menetettyjä mielipaikkojaan kotipihalla ja sen lähetyillä. Tällaisten hetkien tunnelman omakohtaista kokemista voi pitää tutkijalle tärkeänä ja arvokkaana, sillä se usein helpottaa tulkintojen tekemistä. Tunnelman havainnoimisen avulla voi päästä kiinni johonkin oleelliseen, mikä ei tekstimuotoisen aineiston tai ”neutraalissa” ympäristössä käydyin keskustelun kautta välittyisi. Tällaista tiedon muodostusta on kutsuttu myös tutkijan intuitioksi eli sisäiseksi ja keholliseksi tietämisen tavaksi. Intuitiivista tietämistä ei voi erottaa tapahtumahetkestä. Pysähtyminen, liikuttuminen tai hiljaisuus jonkin tietyn paikan tai hetken kohdalla voi kertoa sen olevan haastatellulle tärkeä, vaikka tämä ei sitä suoraan sanallisesti ilmaisikaan.¹¹⁴

Siitä huolimatta, että paikan päällä tehdyissä haastatteluissa on etunsa, on punnittava myös sitä, voivatko omakohtaiset kokemukseni haastattelutilanteissa vaikuttaa tulkintoihini aineistosta epäsuotuisasti. On esimerkiksi mahdollista, että aineiston tuttuus ja sen tuottamisessa mukana olo tekevät jotkin asiat itsestäänselviksi ja siten ne jäävät huomiotta litteroidun aineiston lukuvaiheessa.¹¹⁵ Kun haastattelujen tekemisestä on aikaa, subjektiiviset kokemukset haalistuvat ja voivat muistua mieleen erilaisina kuin tapahtumahetkellä. Tätä olen pyrkinyt paikkamaan kirjoittamalla tuoreeltaan ylös kuvauksia tunnelmista ja tuntemuksista haastattelutilanteissa. Paikoista ottamani valokuvat helpottavat tunnelmien ja ympäristön mieleen palauttamista myös kehollisena kokemuksena. Tämä osaltaan auttaa muistelemaan hetkiä ja pohtimaan sitäkin, onko aineistossa jotakin sellaista, mikä on oleellista, mutta minulle liian tuttua tai ilmiselvää tullakseen huomatuksi.

¹¹⁴ Pärjälä & Pöllänen 2022, 398; Raami 2016.

¹¹⁵ Pärjälä & Pöllänen 2022, 400.

4.2 Askeleet kohti analyysia

Vaikka käsittän ihmisen kokemusmaailman fenomenologiseen tapaan ei tutkielma tai analyysi ole puhtaan fenomenologinen. Sen sijaan olen yhdistellyt erilaisia, sopiviksi katsomiani tapoja analysoida ja tulkita aineistoa pelkistämättä kokemuksia yhden tutkimussuuntauksen edellyttämällä tavalla. Analyysin mekaanisessa toteutuksessa on kuitenkin useita yhtymäkohtia hermeneuttis-fenomenologisessa suuntauksessa käytettyyn, tulkitsevaan fenomenologiseen analyysiin. Siinä keskeistä on kokijan kokemus ja sitä koskevan puheilmaisuuden tarkastelu sekä sen selkeyttäminen ja teemoittelu.¹¹⁶ Vastoin hermeneuttista oletusta, en kuitenkaan näe, että tulkitsemalla ja riisumalla merkitykset kokemusten päältä pääsisin kiinni johonkin aidompaan elävään kokemukseen¹¹⁷.

Olen aineistoa teemoitellessani soveltanut Karjalaisen kolmea lukutapaa, joiden myötä analyysissa kulkee rinnakkain ikään kuin kolme tasoa. Yksi niistä koskee materiaalista maailmaa, jonka kuvaamista Karjalaisen termein tavoitellaan realistisella lukutavalla. Toinen taso kuvaa kokemuksia, tulkintoja ja arvostuksia eletystä maisemasta. Näitä pyritään tavoittelemaan humanistisella lukutavalla. Kolmas taso on tulkintojen taso, jossa korostuu lukijan ja tekstin yhteys, joka saavutetaan poststrukturalistisella lukutavalla.¹¹⁸ Aineiston analyysissäni tämä tarkoittaa sitä, että olen kiinnittänyt huomiota ihmisten kuvauksiin fyysisestä ympäristöstä ja erityisesti sen muutoksista. Keskeisimpänä kuitenkin analysoin haastateltavien paikkaan ja arkielämänpiiriin liittämiä merkityksiä ja tunnekuvauksia. Viimeinen taso on tulkintojeni taso, jonka olen saavuttanut haastattelutekstien tarkastelussa tasojäyhdistelemällä ja muuhun kirjallisuuteen suhteuttamalla.

Aineiston varhainen analysointi ja ensimmäiset tulkinnat tapahtuvat jo haastattelutilanteessa ja jatkuvat edelleen äänitiedostoja litteroidessa¹¹⁹. Näissä vaiheissa kirjoitin ylös ajatuksiani voidakseni palata niihin myöhemmin. Tämän jälkeen luin kaikki haastattelut vielä omina teksteinään ajatuksella läpi. Lukemisen jälkeen alkoi hahmottua toimivimmaksi (nyt jo itsestään selvältä tuntuvaksi) ratkaisuksi haastateltujen jakaminen myöhemmin kuvailemiini asukasryhmiin. Ryhmiteltyäni haastattelutekstit aloitin niiden läpikäymisen uudestaan ryhmä kerrallaan

¹¹⁶ Tökkäri 2018, 74–77.

¹¹⁷ Kts. Luku 3, Kokemus

¹¹⁸ Karjalainen 1995, 17–19.

¹¹⁹ Laine 2015, 35, 38.

etsien selkeitä teemoja. Näillä lukukerroilla alleviivasin tekstiä ja kirjoitin kommentteja marginaaliin sekä palasin aiempiin muistiinpanoihini. Kaikki yksittäisistä teksteistä löytämäni teemat kirjasin ylös samaan tiedostoon. Seuraavaksi etsin teemojen välisiä yhteyksiä ja yhdistelin samankaltaiset teemat isommiksi kokonaisuuksiksi.

Tässä vaiheessa mukaan astuivat *luvussa 3.1* esittelemäni aikatasot, jotka Karjalaisen mukaan ilmenevät eletyn paikan muuttuessa. Haastatteluissa tekemäni kysymykset noudattivat sattumalta jokseenkin tuota ajallista kaarta ajasta ennen avohakkuuta hakkuun jälkeiseen aikaan. Näin ollen myös haastattelutekstien rakenne ja niistä löytämäni teemat taipuivat vaivatta ajalliseen jaotteluun. Luokittelin siis teemoista yhdistämäni kokonaisuudet ajallisesti piiloutuvaan paikkaan, näkyvään paikkaan, muotoutuvaan paikkaan ja jälleen piiloutuvaan paikkaan. Tätä tehdessäni olin jo aloittanut varsinaisen kirjoitustyön. Analyysissä olen Karjalaisen piiloutuvaan paikkaan pohjaavan käsitteistön lisäksi hyödyntänyt Ingoldin asustamisen näkökulmaa ja sitä tukevaa affektin käsitettä sellaisena kuin olen ne edellä määritellyt. Ne ovat auttaneet tunnistamaan haastatteluteksteistä niitä tuntemuksia, joihin sanallinen ilmaisu ei täysin ylety

120

Jako asukasryhmiin on ollut tutkielman kannalta hyödyllistä erityisesti siksi, että olen tavoittanut hakkuukokemusten moninaisuuden. Niiden avulla pystyin myös vertailemaan ryhmien välisiä eroavaisuuksia ja toisaalta samankaltaisuuksia. Ryhmät mahdollistivat paitsi niiden välisen myös ryhmien sisäisten kokemusten vertailun. Metsänomistajien suhtautuminen omiin hakkuisiinsa oli arvatenkin erilaista kuin vapaa-ajan- tai vakituisten asukkaiden, joskin myös kahden viimeksi mainitun kokemukset olivat keskenään erilaisia. Näitä kokemuksia rinnakkain kuljettamalla on paljastunut sellaisia seikkoja, joiden ei muuten olisi ollut mahdollista tulla näkyviksi. Haastateltavat muun muassa peilasivat kokemaansa ja ajattelemaansa käsitykseensä Suomen metsähistoriasta ja metsätalouden asemasta yhteiskunnassa.

Aiemmin, *luvussa 3*, esitin etteivät ympäristöön liitetyt tulkinnalliset merkitykset ole este yksilön ja ympäristön perustavanlaatuisen suhteen näkemiselle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etten olisi analyysissä pyrkinyt tunnistamaan omia lähtökohtiani tutkijana. En ole sokeasti seurannut tulkinnallisia polkuja, joita oma esiyymmärrykseni ja ennakko-oletukseni ovat kehottaneet kulkemaan. Päinvastoin olen kriittisesti ja toistuvasti arvioinut omia tulkintojani.

¹²⁰ Vrt. Rinne & Olsson 2020.

Toisin sanoen olen noudattanut hermeneuttisen kehän periaatetta ja käynyt tutkimuksellista dialogia aineiston kanssa. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että otin tasaisin väliajoin etäisyyttä tekemiini tulkintoihin. Tauon jälkeen arvioin uudelleen tulkintojani suhteessa aineistoon. Kehämäinen liike aineiston ja omien tulkintojen välillä on ollut omiaan syventämään ymmärrystä ja tunnistamaan omia ajatusketjujani. Toki omasta positiostaan vapautuminen ei ole täysin mahdollista tutkijallekaan, mutta sitä kohti pyrkiminen on edellytys toisen kokemusta koskevan tiedon saavuttamiselle.¹²¹ Tärkeä keino paljastaa ennakko-oletuksiani ja sokeita pisteitäni on ollut myös aineistosta ja päätelmistä keskustelu tutkielman teosta täysin ulkopuolisten henkilöiden kanssa.

¹²¹ Laine 2015, 37–38.

5 Miten hakkuuaukeaa vastaa, kun sinne huudetaan?

Analyysin aluksi esittelen haastatteluaineistosta muodostamani ryhmät. Tämän jälkeen analyysin rakenne noudattaa eletyn paikan muutosta kuvaavaa ajallista kaarta. Ensin keskityn piiloutuvan paikan mukaisesti haastateltavien kokemukseen heidän kodistaan ”metsän keskellä”. Erityisesti kiinnitän huomiota siihen, miten metsä on vaikuttanut asuinpaikan valintaan, ja miten asukkaat kertovat metsästä osana elinympäristöään. Tämän jälkeen vuorossa on näkyvää paikkaa käsittelevä luku, jossa olen analysoinut asukkaiden kertomia kokemuksia hakkuiden toteutusajasta ja välittömästi sen jälkeen. Analyysin kolmannessa osassa keskityn muotoutuvan paikan vaiheeseen eli tarkastelen niitä kokemuksia, jotka tulevat ensireaktioiden jälkeen. Käytännössä tämä tarkoittaa niitä koettuja vaikutuksia, joita hakkuulla on ollut kotiympäristössä elämiseen. Lisäksi oleellista on se, millä tavoin asukkaat kertovat sopeutuneensa niihin. Viimeiseksi tarkastelen uudelleen piiloutuvan paikan vaihetta, jonka kohdalla vedän aiempien lukujen tuloksia yhteen ja pohdin sitä, miten hakkuuseen sopeutuminen on asukkaiden kertomuksissa edennyt. Tarkastelen myös sitä, peittykö maisema ja paikka muutoksineen tosiaan totunnaisuuden alle siinä eletessä.

5.1 Ketkä huutoon vastaavat?

Kuten aiemmin mainitsin olen jakanut haastateltavat kolmeen ryhmään seuraavanlaisesti: *Vakituiset asukkaat (vka)*, *vapaa-ajanasukkaat (vpa)* ja *metsänomistajat (mo)*. Analyysin edetessä tulen käyttämään ryhmiä kuvaillessani kokemuksia. Haastatteluista lainaamissani sitaateissa olen maininnut suluissa olevin kirjainlyhentein mihin ryhmään haastateltava kuuluu, jotta hänen asemansa ja tilanteensa on helpompi hahmottaa. Omat puheenvuoroni olen merkinnyt lyhenteellä *AM*.

Jaottelu auttaa hahmottamaan aineistoa kokonaisuutena, eikä sitä pidä lukea niin, että haastateltavien suhtautuminen hakkuihin olisi ryhmän sisällä ollut homogeenista. Ryhmät on jaoteltu ensisijaisesti asumismuodon ja metsäomistusten mukaan. Ei siis sen mukaan millaisia kokemuksia hakkuu on herättänyt, joskin samaan ryhmään kuuluvien kokemukset lähimetsän hakkuusta monesti ovat samansuuntaisia. Eniten suhtautumisessa on hajontaa vakituisten asukkaiden ryhmässä, johon lukeutuu eniten haastattelupaikkoja. Kaksi muuta, eli vapaa-ajanasukkaiden ja metsänomistajien ryhmät, toimivat ikään kuin verrokkiryhminä vakituksille asukkaille.

Vakituiset asukkaat

Tähän ryhmään olen sijoittanut kuusi haastattelupaikkaa, joissa kyseessä oli vakituinen asunto taajaman ulkopuolella. Asukkaat eivät omistaneet hakattua metsää kotinsa ympäriltä, vaikka useimmilla oli tontillaan ainakin jonkin verran omaa puustoa. Yhtä pariskuntaa lukuun ottamatta asukkaat osallistuivat haastatteluun yksin eli haastateltuja henkilöitä ryhmässä on yhteensä seitsemän.

Näille asukkaille lähimetsät ovat tärkeä osa jokapäiväistä elämää huolimatta siitä, että ne eivät ole omassa omistuksessa. Suhtautuminen Suomen metsätalouteen vaihteli ryhmän sisällä paljon – kriittisestä, erittäin kriittiseen ja ymmärtäväisestä hyväksyvään. Kaikki ryhmän haastateltavat ilmaisivat kotipaikkansa olevan hyvin tärkeä ja sen ajateltiin olevan pysyvä asuinpaikka, niin pitkään kuin suinkin mahdollista ¹²². Vilellä kyse oli lapsuuden kodista, johon hän oli muuttanut takaisin asuttuaan sekä muualla Suomessa että ulkomailla. Muut olivat valinneet ja ostaneet kotinsa aikuisiällä joko valmiina talona tai tonttina, johon olivat rakennuttaneet. Kaikki, paitsi puolisonsa Tainan kanssa haastatteluun osallistunut Ilari, olivat kuitenkin lähtöisin nykyisestä kotikunnastaan tai sen läheltä. Kaksi ryhmän haastatelluista, Siiri ja Taina olivat eläkeläisiä. Taina oli tehnyt työuransa toimien perhepäivähoitajana kotonaan. Muut haastatellut olivat työikäisiä ja kävivät töissä kodin ulkopuolella tai tekivät etätöitä. Siinillä oli palkkatyön lisäksi hevos- ja tallitoimintaa kotipihallaan.

Kaikilla heistä oli metsään liittyviä harrastuksia. Tärkeiksi mainittiin metsän virkistys- ja hyötykäyttö kuten marjastus ja sienestys. Metsän kerrottiin kuitenkin olevan myös paikka oleskelulle, rauhoittumiselle ja päämäärättömälle kuljeskelulle. Eläinten, eli lähinnä hevosten ja koirien kanssa metsässä liikkuminen nousi monelle keskeiseksi arjessa. Useimmille myös metsä ja sen luonto itsessään olivat merkityksellisiä. Erityisesti kolme haastateltavaa painottivat ekologisia ja luonnonsuojelullisia näkökohtia puheessaan metsistä ja metsätaloudesta.

Vapaa-ajanasukkaat

Vapaa-ajanasukkaiden haastattelut tuovat kiinnostavan näkökulman ja vertailukohdan aineistoon. Tähän ryhmään sijoitin kaksi haastattelupaikkaa, joissa molemmissa haastattelin eläkkeellä olevaa pariskuntaa eli haastateltavia oli kaikkiaan neljä. Pariskunnista molemmat

¹²² Haastateltavat kuitenkin nostivat esille muun muassa ikääntymiseen ja taloudelliseen tilanteeseen liittyviä reaaliteetteja, jotka voivat vaikuttaa asumiseen tulevaisuudessa.

olivat kirjoilla eteläisessä Suomessa ja he olivat tehneet työuransa sekä Suomen suuremmissa kaupungeissa että ulkomailla. Reijan ja Viljon vapaa-ajanasunto oli Viljon lapsuudenkoti. Reija ja muut vapaa-ajanasukkaat olivat kotoisin Etelä-Savon ulkopuolelta eteläisestä ja läntisestä Suomesta.

Vapaa-ajan paikkoihin tultiin hakemaan maisemanvaihdosta ja vaihtelua kaupunkielämään. Kaarina ja Visa kertoivat luopuvansa mökistä kokonaan sitten, kun eivät pysty enää käymään ja huoltamaan sitä. Reija ja Viljo kertoivat paikan siirtyvän seuraavalle sukupolvelle. Molemmat pariskunnat viettävät paljon aikaa vapaa-ajanasunnollaan, jota nimittivät myös toiseksi kodikseen. Kaikki ryhmän asukkaat korostivat olevansa osa kyläyhteisöä. Myös he liikkuivat lähimetsissä ja keräsivät sieltä muun muassa marjoja ja sieniä. Luontoarvot nousivat esiin puheessa sekä yleisemmällä että lähimetsän tasolla. Kuitenkin toisin kuin vakituisilla asukkailla, vapaa-ajanasukkaiden näkökulmasta tärkeäksi nousi metsämaisema sekä metsänkäsittely nimenomaan mökkiläisen ja matkailijan näkökulmista. Metsätalouden hakkuutarpeisiin suhtauduttiin sinänsä ymmärtäväisesti, mutta hakkuuiden toteutustapaa ja taloudellisten intressien painotusta kritisoitiin. Merkittäväksi osaksi keskustelua osoittautuivat naapuruussuhteet ja vastakkainasettelu maalaisten ja kaupunkilaisten välillä.

Metsänomistajat

Metsänomistajia haastattelin kolmessa eri paikassa, joista kaikissa haastatteluun osallistui pariskunta eli haastateltavia oli yhteensä kuusi. Tosin kaikkien tämän ryhmän pariskuntien kohdalla toinen haastateltavista oli keskustelussa selvästi aktiivisempi. Kaikilla näistä haastateltavista kyseessä oli oma asuinpaikka, johon jommallakummalla haastateltavista oli side jo lapsuudesta saakka eli paikka oli joko lapsuudenkoti tai sen läheltä hankittu tontti. Haastateltavien metsäomistusten koossa oli suuria eroja. Entien metsää omistaneella Tomilla metsäalaa oli 300 hehtaaria. Karin omistuksessa metsää oli muutamia kymmeniä hehtaareja. Viereisen tontin eli parintuhannen neliön verran metsää omistivat Riina ja Pasi.

Tomille perityt metsämaat olivat selkeimmin elinkeino, minkä lisäksi hän viljeli maata tilallaan. Tomi oli myös koulutukseltaan aineiston ainut metsäalan ammattilainen. Haastattelussa paikalla ollut puoliso Tiia osallistui haastatteluun vain osittain. Karille metsät olivat niin ikään periytyneet ja niistä hän sai jonkin verran lisätuloa, mutta kävi töissä kodin ulkopuolella. Metsän virkistysarvoja hän piti vähintään yhtä tärkeinä kuin taloudellista tuottoa. Haastattelussa olivat mukana sekä Kari että Mari, mutta enemmän näkökulmaansa esille erityisesti metsätalouasioissa toi Kari, jonka omistuksessa metsät olivat. Riina ja Pasi

olivat rakentaneet talon Riinan isovanhempien entiselle tontille, jota lähellä sijaitti myös Riinan lapsuudenkoti. Taloa rakentaessaan he olivat ostaneet viereisen metsätontin säästääkseen sen silloisilta hakkuilta. Joitakin vuosia myöhemmin he kuitenkin päätyivät kaadattamaan metsän itse. Poikkeuksellista tässä paikassa oli se, että aivan talon vieressä oli tehty avohakkuuta myös metsäyhtiön toimesta.

Kaikki haastateltavat suhtautuivat myönteisesti metsätalouteen ja pitivät metsänhoitoa tärkeänä. Kari tosin kritisoi rajuja avohakkuuta ja kannatti luontaista uudistumista. Metsää pidettiin tärkeänä paitsi puuntuotannon näkökulmasta myös virkistykseen kannalta. Kaikki heistä kertoivat keräävänsä marjoja ja sieniä sekä harrastavansa muutakin ulkoilua metsässä. Vähemmän keskusteluissa nousi esille metsäluonnon merkitys ekologisesta näkökulmasta. Vahvana tällä ryhmällä oli näkemys metsästä omaisuutena. Omaisuudensuoja ei kuitenkaan lähtökohtaisesti estänyt neuvottelemasta metsänkäytöstä esimerkiksi naapureiden kanssa.

5.2 Täällä metsän keskellä

Haastatteluaineiston perusteella maalla asuvien arkinen suhde metsään näyttää liittyvän tiiviisti heidän valitsemaansa asuinpaikkaan. Maaseudulla metsä on olennainen osa arkea ja vapaa-aikaa, sillä rakennetun ympäristön vähyyden tekee harrastus- ja ajanvietto mahdollisuuksista erilaiset kuin kaupungissa. Maalla ei ole kahviloita, ostoskeskuksia eikä juurikaan rakennettuja ulko- tai sisäliikuntapaikkoja, joissa viettää aikaa ja harrastaa. Niinpä kodin ulkopuolella aktiviteetit tapahtuvat pitkälti luontoympäristössä. Maaseudulle onkin usein muutettu paitsi oman rauhan, myös luonnon ja siihen liittyvien harrastusten takia. Piiloutuvan paikan vaiheeseen, eli aikaan ennen hakkuuta liittyvä pohdinta syventää ymmärrystä asukkaiden suhteesta kotipaikkaansa ja on siksi ollut erittäin tärkeä pohja myöhemmälle, vari-naiselle metsähakkuukokemuksia koskevalle analyysille.

5.2.1 Miten tänne päädyttiin ja mihin täältä lähdetäisiin?

Suomessa useimmat ihmiset voivat ainakin periaatteessa valita asuinpaikkansa, vaikka tosiasialliset mahdollisuudet ovat monille rajalliset. Haastateltavistani vakituiset asukkaat ja metsänomistajat olivat valinneet asuinpaikkakseen haja-asutusalueen eli tietoisesti hakeutuneet pois tiiviisti rakennetuilta alueilta ja palvelujen sekä julkisten kulkuyhteyksien välittömästä läheisyydestä. Monelle maalla tai ”metsän keskellä” asuminen oli toteutunut unelma. Toisille

se oli luonnonllinen jatkumo ja osalle sattumankauppaa. Eräälle vakituisiin asukkaisiin lukeutuvalle pariskunnalle asunto metsän keskellä oli jopa poikkeuksellinen valinta.

Taina (vka): ” -- Mä oon tykänny yleensä asuu silleen, et ikkunasta näkyy kauas. Ei ole mitään verhoja, ainakaan kaihtimia ei. Siis noi on ihan vaan pakkasen poissa pitämiseksi ja kesällä kuumimman helteen. Niin tavallaan avara maisema miellyttää enemmän. -- Et silleen niinku tää oli täysin poikkeuksellinen asuinpaikka täällä metsän keskellä.”

Asuinpaikka oli lopulta valikoitunut talon toimivien tilaratkaisujen ja ”hyvän fiiliksen” pohjalta, vaikka alun perin oli ollut tarkoitus muuttaa kaupunkiin. Metsä yksittäisenä tekijänä ei yleensä noussut tärkeimmäksi eikä ainoaksi kriteeriksi asuinpaikan valinnalle. Useimmille se edusti kuitenkin omaa rauhaa ja luonnon keskellä asuminen nähtiin tärkeäksi osaksi elämää. Sinne oltiin tietoisesti hakeuduttu, kuten seuraavista haastattelupätkistä käy ilmi:

Johanna (vka): ”Joo, siis kyllä mie niinku muutin maalle. Ja ajattelin, että ihanaa, että täs on nyt luonto ympärillä ja siis minä halusin muuttaa. Minä oikeesti etsin oikeestaan vähän niinku miestä maalta.”

Minna (vka): ” Rakastan luontoo. Tykkään tosi paljon liikkuu luonnossa. Koirien kans tosi paljon liikun luonnossa. Varsinkin just tässä metsässä. Siis tästä lähtee ihania metsäautoteitä ja ni tuolla just paljon tykkään. Että se oli yks silloin aikanaan syy miks tänne muutettiin.”

Tärkeäksi seikaksi nostettiin myös asumismuoto. Omakotitaloasumisen merkitys korostui vahvasti etenkin silloin, kun keskustelu kääntyi asukkaiden tulevaisuuteen ja pois muuttoon. Niistä, joiden vakituinen asunto oli maaseudulla (vakituiset asukkaat, metsänomistajat), lähes kaikki kokivat miltei mahdottomana ajatuksen kerros- tai edes rivitalossa asumisesta. Silti moni haastateltavista pohti tulevaisuutta ja oman elämänsä realiteetteja kuten vanhenemista ja taloudellisesti järkeviä ratkaisuja. Vaikka omakotitaloasuminen nousi monella tärkeimmäksi, myös asumisesta syrjässä haluttiin pitää kiinni mahdollisimman pitkään. Maaseudulla asuminen näyttääkin valintana kytkeytyvän identiteettiin. Ajatus siitä, ettei minusta tai meistä olisi enää asumaan kaupungissa heijastaa sitä, miten aika ja paikka ovat sidoksissa minuuteemme¹²³. Ehkä juuri siksi myös maalta tai ”metsän keskeltä” pois muutto on monelle vaihtoehto vasta pakon edessä. Tulevien valintojen ja ristiriitojen kipeys näyttäytyy hyvin seuraavassa lainauksessa, joka on ote keskustelusta 76-vuotiaan Siirin kanssa:

¹²³ Karjalainen 2008, 26.

AM: ”No mites tuota, niin mitä tää paikka merkitsee siulle?”

Siiri (vka): ”Kaikkee. Kaikkee.”

AM: Mm.

Siiri: ”[Naurahdus] Suunnilleen se on meille niinku kaikki. Sillee, että ei... Kyllä sitä on mietitty nyt kun tätä ikkää tulee, että johonkinhan siitä on varmasti pakko lähteä, jos ei luoja nyt päästä toisin, että sitä yhtäkkiä pääsee pois täältä. Mutta tuota ni ei myö olla niinku keksitty mittään mihin myö haluttas mennä. Siis kerrostaloon ei niinku missään tapauksessa. Ei oo, ei oo mejän paikka.”

Samanlaisena identiteettiin liittyvänä asiana näyttäyty taajaman ulkopuolella asuminen myös metsänomistajille. Metsänomistajien tilanteet ja metsäomistukset olivat keskenään erilaiset ja myös heidän asuinpaikkojensa valinnat olivat tapahtuneet eri tavoin. Kaikilla paikka kuitenkin liittyi jollain tavalla lapsuudenkotiin. Metsänomistajia haastatellessa koin jopa hieman erikoiseksi kysyä metsän merkityksestä asuinpaikan valinnassa, koska se tuntui niin itsestääselvältä. Kari kertoi, että hänen olisi vaikea kuvitella elämää ilman metsää. Metsä oli hänelle sekä taloudellinen että henkinen resurssi. Metsä oli tärkeä jopa siinä määrin, että Mari kuvaili metsän olevan osa heitä. Se oli ollut syy hakeutua nykyiseen paikkaan asumaan, vaikka naapurissa oli myös Karin lapsuudenkoti. Samaisen pariskunnan kohdalla lähteminen kotipaikalta näyttäyty haastatteluhetkellä epätodennäköisenä vaihtoehtona:

Kari (mo): ”Että mut kyllä tää niinku semmonen jotenki vähän niinku semmonen paikka, että ei täältä niinku ossoo varmaan ikinä mihinkää lähtee.”

Samalla tavalla kuin edellä siteeraamani Siirin myös Karin oli vaikea löytää kuvitelmissaan vaihtoehtoista asumisratkaisua nykyisen tilalle. Tiina Silvasti toteaa tutkimuksessaan maatilallisten kokevan tilansa jättämisen luopumisena identiteetistä ja kodista, mutta kodista muuttaminen voi olla vastaava kokemus myös maaseudulla ”vain” omakotitaloa asuttavalle¹²⁴. Tähän puolestaan kietoutuu erottamasti se tärkeäksi koettu luontoympäristö, jossa koti sijaitsee.

Riinalle (*mo*), jonka koti oli lapsuuden mummolan paikalla, metsä kuului osaksi paikasta muodostunutta kuvaa. Metsän merkitys tuli erityisesti esille siinä vaiheessa kun isovanhempien talo jouduttiin purkamaan ja tilalle rakentamaan uusi:

¹²⁴ Silvasti 2001, 281.

Riina (mo): ”Että apua, niinku että kaikkiko ne niinku, et meillä ei oo enää, et täähän ei oo yhtään se enää niinku se paikka, mihin me alun perin tultiin. Että me tultiin tänne kuusten keskelle miun mummolaan ja nytte täällä niinku ensin puretaan talo ja sit puretaan viel metät.”

Riinalle oli suurten muutosten keskellä ensialkuun tärkeää, että ympäristöön jäi jotakin tuttua. Riina ja Pasi päätyivätkin ostamaan viereisen metsätontin, jottei sitä hakattaisi metsäyhtiön toimesta. Tämä kuvaa hyvin kuvitelmaa tai toivetta pysyvyydestä, joka Tuanin mukaan liittyy erottamattomasti ajatukseen kodista. Kun jotakin tuttua lapsuuden ympäristöstä hävitetään, voi ensi alkuun tuntua siltä, kuin osa itsestämme pyyhkäistäisiin pois.¹²⁵

Maatilallisena ja tilan jatkajana Tomin lähtökohta asuinpaikan valintaan oli ollut hyvin erilainen. Hänen puheessaan metsä oli erottamaton osa elinkeinoa ja elämää tilalla. Sen merkitys tilan jatkamiseen ja siellä asumiseen ei silti tullut esille kokonaisuudesta erotettuna tekijänä. Tilan jatkajaksi usein kasvetaan lapsesta saakka ja sukutilaan kiinnittyminen tapahtuu paitsi tilalla asumisen ja elämisen kautta, myös nuorella iällä tilan töihin osallistumalla¹²⁶. Tomia edeltänyt sukupolvi oli joutunut luopumaan tuotantoeläimistä ja näin ollen metsästä oli tullut yhä tärkeämpi tulonlähde. Hän oli osallistunut lapsuutensa ja nuoruutensa metsätöihin ja edelleen metsä näyttäytyi arjessa pitkälti työnteon ympäristönä, vaikka hän kulki siellä vapaa-aikanaanakin. Tomi ja Tiia korostivat, että tilan jatkaminen on tulevan sukupolven oma päätös, mutta puheista kuului harras toive, että joku lapsista innostuisi jatkajaksi.

Vapaa-ajanasukkailla tilanne oli verraten hieman toisenlainen kuin haastattelupaikoissa vakituiseen asuvilla. Kahden haastatteleman pariskunnan tilanteet erosivat paljolti myös toisistaan. Mökkien mielletään lähtökohtaisesti olevan luonnon keskellä ja useimmiten taajama-alueen ulkopuolella. Kaarinann ja Visan mökkiä ympäröi sankka kuusimetsä, jonka kevyttä harventamista Kaarina oli metsänomistajalta jopa toivonut, koska se pimensi tonttia niin paljon. Toisaalta pariskunta arvosti mökin erämaamaista tunnelmaa ja Visa totesikin: ”-- jos joku ei tykkää sellasesta metästä, ni ei ois ikinä ostanu tätä tonttia”.

Reijan ja Viljon vapaa-ajanasunto oli periytynyt heille Viljon lapsuudenkotina. Reija kertoi, että ”kaupunkilaistytönä” oli aina haaveillut saavansa ”punaisen mökin ja perunamaan”. Hän myös pohti kiinnostavalla tavalla vapaa-ajanasunnon ja sen ympäristön merkitystä asukkaille:

¹²⁵ Tuan 2006, 18.

¹²⁶ Silvasti 2001, 98.

Reija (vpa) : ” Et kyllähän se niinku tällanen paikka niin suurimmalle osalle, mä väittäisin, vapaa-ajanasukkaista on semmonen niinku paratiisi. Et jos on niinku haaveiltu, ja sitten voimavarjoen mukaan on hankittu sit sellanen ympäristö mikä on haluttu. Ja sen takii se niinku se maisema on niin tärkeä.”

Perti ja Maarit Alasuutari kirjoittavatkin mökkeilijöiden muovaavan mökistään toisen todellisuuden, jossa heidän on mahdollisuus päästää irti arjesta. Maisema jonkun toisen omistamana ei kuitenkaan lukeudu tähän muokattavaan alueeseen, vaikka se olisi mökkiläiselle tärkeä. Viljolle (*vpa*) paikka vapaa-ajanasuntona ja lapsuudenkotina näytti kantavan ristiriitaisia merkityksiä. Kesät siellä sujuivat mukavasti, perhe ja suku viihtyi. Toisaalta hän kuitenkin koki elämänsä olevan pääkaupungissa ja maaseutu-elämä edusti enemmän mennyttä elämää, jossa osaansa oli näytellyt myös puute ja työnteko.

Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että kaupunkien lähiöasukkaille luonnoksi määrittäyty koko lähiö kaikkine ympäristön elementteineen, joista lähimetsät ovat yksi osa¹²⁷. Myös haja-asutusalueen asukkaat kuvaavat luontoa osiensa summana, josta näyttää olevan vaikea erottaa yhtä elementtiä. Metsä asettui osaksi sellaisen ympäristön kokonaisuutta, joka koettiin mielekkääksi. Toisaalta myös lähimetsien miellyttävyydellä oli merkitystä asuinpaikan valintaan, kuten seuraavista vakituisten asukkaiden esimerkeistä käy ilmi:

Ville (vka): ”No siis ylipäänsä tällä oman tilan, eli olen äärimmäisen kiitollinen vanhemmilleni, että ne ei esimerkiksi ole myyneet puuta kenellekään. Eli meillä on vielä esim. tuo näkymä on tollanen. Eli toki koko se ympäristö veti minua puoleensa. Ei varmasti ois vetänyt, jos tuossa ois päätalomme vieressä esim. jos ois hakattu metsät. Tai jos pellot ois istutettu yhen puulajin kuusikolle tai koivikolle, niin ei se, ei se olis semmonen ympäristö, missä itse välttämättä viihtyisin.”

Minna (vka): ”No ensisijainen oli ehkä se sijainti, että tää oli suht lähellä kuitenkin tota taajama-aluetta ja se, et täällä oli kuitenkin oma rauha, mutta on kuitenkin naapureita, ja silloin kun tätä tonttia käytiin kattomassa, niin tästä oli maanomistaja just ajatellu ite, et tää on se tonttialue. Hän oli hakannut tän ihan tyhjäksi, mut sit siinä tontin vieressä oli tosi ihana, oikein semmonen nätti männikkö, jolla oli tosi iso merkitys myöskin siihen [tontin ostamiseen].”

Sekä vakituksilla asukkailla että metsänomistajilla kodin ja sen sijainnin merkitys kiteytyi mahdollisuuteen elää omannäköistä elämää ja toteuttaa itseään. Syrjässä asuminen antoi tilaa kädenjälkensä näkemiselle ympäristössä, harrastuksille ja luonnonläheiselle elämälle. Oma

¹²⁷ Asikainen 2011, 31.

rauha nousi esille kaikissa keskusteluissa – vapaus valita milloin haluaa lähteä ”ihmisten ilmoille”. Pois muutto olisi tarkoittanut tietynlaisesta elämäntavasta luopumista. Vapaa-ajanasukkaille heidän paikkansa näytti edustavan ennen kaikkea arjesta ja kaupunkielämästä irtautumista sekä maiseman vaihdosta, siitakin huolimatta, että he olivat saattaneet tehdä sieltä käsin töitä ennen eläköitymistään. Puhe elämästä toisessa kodissa ei ollut niin arkeen sidottua. Vapaa-ajanasunto mahdollisti luonnonläheisen elämätyylin rajalliseksi, kulloinkin päätettävissä olevaksi ajaksi. Tärkeänä osana mökillä olemista oli mahdollisuus lähteä pois palatakseen taas.¹²⁸

Asukkaat olivat kiintyneet ja kiinnittyneet asuinpaikkoihinsa ympäristöön tutustumisen, mutta myös oman ympäristönsä muokkaamisensa myötä. Paikka oli tehty itselle mieluisaksi ja sen eteen oli käytetty paljon aikaa ja vaivaa vuosien saatossa. Niin asuintaloa kuin pihamaatakin oli muunneltu ja kehitetty pikkuhiljaa. Vapaa-ajan asukkaat olivat käyttäneet tähän resurssejaan samaan tapaan kuin vakituisetkin asukkaat. Metsänomistajilla omien resurssien käyttö ja tilan hallinta ulottui myös ympäröiviin omistusmetsiin. Näin kaikkien ryhmien asukkaat olivat toteuttaneet Ingoldin tarkoittamalla tavalla asustamisen ydintä eli eläneet, muokanneet, rakentaneet asuinpaikkaansa ja huolehtineet siitä¹²⁹.

5.2.2 Metsä lähellä

Kuten edellä käy ilmi, metsän läheisyys on keskeinen osa asuinympäristöä kaikille haastattemilleni asukkaille. Erityisesti vakituiset asukkaat korostivat puheessaan metsään pääsemisen tärkeyttä. Asuinpaikan ehdottomasti hyväksi puoleksi oli koettu se, että metsä on niin lähellä ja sinne on helppo mennä. Tämä konkretisoitui niissä vakituisten asukkaiden kommentteissa, joissa haastateltavat pohtivat siirtymää kotipihalta metsään.

Minna (vka): ”Tossa esimerkiksi se mikä meillä oli se metsä, niin siinä oli hirveen hyvä koirien kans harrastaa erilaista touhua. Niin kun piilotin esineitä ja oltiin lasten kanssa tuossa ja se oli niinku osa pihapiiriä et mentiin pihasta nurmialueelta siihen metsään.”

Johanna (vka): ”No kyllä siis kun tuonne Facebookkiin päivittelen noita, että pitäisikö muuttaa pois, kun eihä tässä ku autolla joutuu mehtään menemään, nii mitä järkee tässä on -- .”

¹²⁸ Alasuutari & Alasuutari 2010, 20, 29–32.

¹²⁹ Ingold 2000, 185.

Autolla metsään meneminen määrittyi monissa keskusteluissa rajaksi sille, missä on ihanteellista asua. Automatkan päässä olevan metsän ajateltiin olevan liian kaukana. Luonnossa paljon oleskeleville, mutta kaupunkiympäristössä asuville, luonto käsitteellistyy ymmärrettävästi jonain, joka on asuinympäristöstä erillään ja johon mennään¹³⁰. Sitä vastoin ainakin osalle maaseudun asukkaista metsä näyttää olevan ennemmin kodin jatke, jossa ollaan ja johon ei haluta erikseen lähteä. Jotkut haastateltavista kyllä totesivat autoilun tarjoavan vaihtelun mahdollisuutta lähimetsässä olemiseen, koska silloin saattoi suunnata kotiympäristöä kauemmas ja erilaisiin metsiin. Jokatapauksessa asuinpaikka liitetään usein osaksi ajatusta tietynlaisesta elämäntyylisestä. Asuinympäristö määrittää, millaisia ulkoilumahdollisuuksia on tarjolla eli sillä on suora yhteys metsäharrastusten toteuttamiseen arjessa. Metsään liittyvillä harrastuksilla luodaan kuvaa omasta persoonasta ja ne voivat muodostua tärkeäksi osaksi yksilön identiteettiä.¹³¹

Metsään liittyi monella tavalla myös sukupolviajattelu. Useat pohtivat omaa suhdettaan metsään vanhempiensa ja isovanhempiensa kautta ja toiset olivat perineet lähimetsät vanhemmiltaan. Oma suhtautuminen ja tietoa metsän merkityksestä haluttiin puolestaan siirtää ja opettaa jälkipolville. Vanhempien ja isovanhempien roolin sekä asuinympäristön onkin todettu olevan merkittäviä tekijöitä luontosuhteen muodostumisessa¹³².

Metsänomistajista erityisesti Tomi koki vastuukseen jättää metsät omasta näkökulmastaan oikeassa tilassa seuraaville polville. Muilla metsiin liittyvän siteen siirtäminen omille lapsille ei liittynyt niin tiiviisti ympäröiviin metsiin vaan metsien arvostusta ja siellä liikkumista haluttiin opettaa yleisesti. Lähimetsä oli usein kuitenkin luonnollinen ja matalankynnyksen paikka sen toteuttamiselle. Monille kodin lähimetsiin liittyi muistoja lasten ja lastenlasten leikkipaikoista ja yhdessä tehdyistä retkistä. Lähimetsän merkitys lasten kautta korostui myös käytännössä, koska sinne pienikin lapsi saattoi mennä turvallisesti ilman aikuisen seuraa.

Silti pihaa kaikkein lähimpänä oleva metsä ei välttämättä ollut se kaikista tärkeimmäksi muodostunut metsä. Tärkeimmäksi lähialueen metsiköistä muodostui yleensä se, joka oli toimimisen ja oleskelun kannalta hyvä eli esimerkiksi sellainen, jossa oli hyvä kulkea tai josta löytyi kerättävää ja katseltavaa. Toisin sanoen metsissä arvostettiin usein sellaisia puolia,

¹³⁰ Hankonen 2021, 118.

¹³¹ Sievänen & Neuvonen 2014, 22.

¹³² Esim. Puhakka 2014.

jotka tulevat esille vasta paikassa eletessä. Seuraavassa katkelmassa käy ilmi se, miten vaikeasti tavoitettavaa on se, miksi jostakin metsästä tulee tärkeä:

Siiri (vka): ”No mie en siinä paljon liikkunu. Se oli hirveen tiheätä semmosta, että siinä oli sitä.. Eikä siinä kasvanu.. No ihan tuolla ylhäällä, siellä oli vähän mustikoita, mutta ei se ollu oikein semmonen. Ei niin kun semmonen lempimetsä.”

AM: ”Nii. Oliko siinä.. No se oli hirveen tiheää, oliko siinä muuta mikä..?”

Siiri: ”No ei siinä oikeastaan, mutta kun siellä ei ollu oikeen mittään sitten semmosta mielenkiintosta.”

--

AM: ”Joo. Nii, tekeeks.. Ne tekee metsästä mielenkiintosen? Sienet ja marjat?”

Siiri: ”No nekkii, mutta niin tai sitten, jos siellä jottain kasvaa. No tuolla on tosi kivoja semmosia kallioisia metsiä, missä mie mielellään kävelen, vaikka siellä ei olis mittään. Mutta siellä on nätit maisemat ja kivan näköstä.”

Lempimetsäksi muodostuu se, jossa on jotakin mielenkiintoista. Mielenkiintoinen on kuitenkin vaikeasti määritettävissä. Sen affektiivinen luonne liittyy toimintaan, mutta on enemmän – metsässä täytyy tavoittaa tietynlainen tunnelma, jota on vaikea sanoa kuvailla. Aiempia virkistyskäyttöön ja lähiluontoon liittyneitä tutkimuksia mukailen myös maaseudun asukkaat kokivat lähimetsät tärkeänä osana arjessa palautumista, rauhoittumista ja harmittavien asioiden käsittelyä¹³³. Vaikka metsä koettiin paikaksi, josta haettiin hyvää oloa, jota havainnoitiin ja pidettiin esteettisesti kauniina, metsän lähellä olemiseen yhdistyi selkeästi myös aineellisempi hyötyajattelu. Jokaisessa haastattelussa, riippumatta ryhmästä, asukkaat mainitsivat äärellä olevat tai olleet marja- ja seinipaikat.

Metsän havainnoimiseen liittyvät olennaisesti myös eläimet. Metsän reunamilla asuville eläimet olivat olennainen osa kotiympäristöä. Niiden elämää seurattiin, niiden näkemistä odotettiin, vaikka se saatettiin kokea toisinaan pelottavaksi. Eläimet toivat selkeimmin esille muun luonnon toimijuuden ja elintila jaettiin niiden kanssa.

Taina (vka): ”Ensimmäine, sillo oli sälekaihtimet meijä huoneessa. Susi meni seinä..”

Ilari (vka): ”Susi kulki tossa sen verran pihossa, että..”

Taina: ”Susi meni seinän vieressä ja takakuistin rappujen yli ja mä päätin, että kun mä meen yöllä vessaan ni susi ei mua kato [naurua].”

Tainan ja Ilarin kertomus pihassa liikkuneesta sudesta on siinä mielessä kiinnostava metsän keskellä asumisen kokemusta kuvastavana kertomuksena, että siinä ihminen tulee katseen

¹³³ Esim. Asikainen 2011; Neuvonen et al. 2022.

kohteeksi. Toimijuus jää sudelle, jota pyritään hallitsemaan vain rajaamalla eläin kodin sisätilan ulkopuolelle. Petoeläimiä arkisempia tarkkailunkohteita olivat linnut. Niiden runsauden sekä lajiston avulla arvoitiin myös metsien tilaa. Eläimet eivät tietävästi samalla tavalla erottele pihan ja metsän rajaa kuin ihminen. Pihalle tullessaan ne osaltaan rikkoivat metsän, pihan ja kodin välistä jakoa myös asukkaiden näkökulmasta.

Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan asuneet varsinaisesti metsän vaan peltojen tai laidunmaiden keskellä. Aukeaa aluetta ympäröivät tai olivat ympäröineet metsät ennen hakkuita. Sillä, olivatko metsät heti pihamaan jatkeena vai peltojen takana, ei näyttänyt olevan suurta vaikutusta asukkaiden kokemalle metsien merkityksellisyydelle. Kauempana maisemassa olevat metsät saatettiin siis kokea samalla tavoin tärkeänä kuin heti varsinaiseen pihamaahan rajoittuvat. Ihmiset olivat tottuneet pihastaan avautuvaan maisemaan ja kaukana olevat metsät olivat olennainen osa sitä. Kokemuksissa oli paljon samaa kuin siinä, mitä Karjalainen kutsuu maisemassa ”upoksissa” olemiseksi. Ajatus on sama kuin piiloutuvan paikan kohdalla: jokapäiväistä maisemaa ei oikeastaan nähdä vaan siinä ollaan kokonaan kiinni, sitä eletään ikään kuin se olisi osa meitä.¹³⁴ Vaikka metsä olikin useille muodostunut arjessa itsestäänselväksi osaksi kotiympäristöä, on kuitenkin huomautettava, että haastateltavat kertoivat usein pysähtyvänsä arjen keskellä arvostamaan asuinympäristöään ja ympäröivää maisemaa mahdollisuuksineen.

Siinä oli eroja, koettiinko metsä varsinaisesti osaksi pihapiiriä vai ei. Tähän vaikuttanee myös se, että pihapiiri voi tarkoittaa ihmisille eri asioita, kuten maatilalla asunut Johanna sen osuvasti ilmaisi:

Johanna (vka): ”Meidän pihapiiriä on koko tää alue. Ni ku joku sano et eihän se [hakkuaaukko] teidän pihassa tai että eihän se niinku näy, mutta kun se maalaistalon pihapiiri on paljon isompi, kun jollain muulla se kaks kertaa kolme metriä siinä.”

Pihapiiri alueena on hankalasti määrittävä ja käytännössä se tapahtuukin usein tapauskohtaisesti. Osittain päällekkäisesti käytetään myös piha-alue -termiä. Kotirauhan suojaamaan alueeseen luetaan piha-alue, mutta senkään laajuutta ei ole säädetty laissa. Esimerkiksi jokaisenoikeudella liikkussa on aina erikseen tulkittava, mikä on toisen piha-alueita. Ohjeellisesti on kuitenkin selvennetty että piha-alue rajoittuu asuinrakennusten välittömään läheisyyteen.¹³⁵ Yksilön – asukkaan – kokemuksena pihapiiri voi silti ulottua

¹³⁴ Karjalainen 2007, 55.

¹³⁵ Hovila, 2015 65; Ympäristöministeriö 2012, 21.

huomattavasti kauemmas asuinrakennuksesta, kuten edellisessä sitaatissa käy ilmi. Pihapiirin kokemus ei arkielämässä välttämättä ole kytköksissä myöskään omistussuhteisiin eli toisen omistama alue voidaan ainakin väljemmillä seuduilla kokea osaksi pihapiiriä ¹³⁶.

AM: ”Nii. Aattelet sie, et se, se tota metsä, mikä oli tässä teijän pihan välittömässä läheisyydessä ni oli tavallaan osa teijän kotia?”

Minna (vka): ”Siis joo. Siis joskus oikeesti ite jopa ihan havahtu siihen, että niin kun et sitä piti ikään kuin omana pihapiirinä. Ei niin, että olisin käyttäny sitä väärin, vaan se että se oli niin kun osa.. Tossa esimerkiksi se mikä meillä oli se metsä, niin siinä oli hirveen hyvä koirien kans harrastaa erilaista touhua. Niinkun piilotin esineitä ja oltiin lasten kanssa tuossa ja se oli niinku osa pihapiiriä et mentiin pihasta nurmialueelta siihen metsään.”

Kaupungeissa ja taajamissa yhteisessä käytössä olevat tilat ja alueet ovat usein julkisessa omistuksessa ja siten niiden hallinta ei henkilöidy kehenkään yksittäiseen omistajaan. Niistä puhutaan kaupunkilaisten *omana* lähiluontona ja metsiköinä. Kun alueet ovat kaupunkilaisten – kuten joensuulaisten tai helsinkiläisten – alueiden käyttö ja erityisesti pyrkimys vaikuttaa niiden käyttöön voidaan katsoa enemmän kaikkien asiaksi ja yleisesti hyväksyttäväksi. ¹³⁷ Ysityismetsissäkin on voimassa jokaisenoikeudet, mutta metsät käsitetään silti jonkun omaisuutena ja siihen liittyy merkittävästi oikeus hyötyä metsästään taloudellisesti. Joskin tutkimuksessa on osoitettu suurimman hyötyjän olevan puuntuotannossa usein lopulta metsäteollisuus ¹³⁸. Osa haastateltavista korostikin sitä, että heillä oli lupa maanomistajalta metsässä kulkemiseen. Erityisesti keskustelua metsässä liikkumisesta maanomistajan kanssa oli käyty silloin, kun omistajana oli yksityishenkilö eikä esimerkiksi metsäyhtiö.

Lähes kaikkien haastateltavien tonttiin kuului jonkin verran omaa puustoa. Oman tontin sisällä olevaa metsäistä aluetta pidettiin osana pihaa tai vähintään pihapiiriä. Vain maa- ja metsätalallinen Tomi ei mieltänyt omistamiaan, ympäröiviä metsiä osaksi pihaansa vaan kodin ympärillä oleva maa-alue jakautui kolmeen osaan.

Tomi (mo): ”-- oikestaa oikeemmi vielä, et se piha on niin ku tämä, mikä ajetaan ruohonleikkurilla, mihinkä siitä sen niin, sitten on pellot ja sitten on mehtä, että ne on kolome eri paikkoo.”

Niin metsänomistajille kuin muillekin asukkaille tärkeää oli mahdollisuus hallita ja muokata omaa pihapiiriään. Omilla mailla olevaa metsää kuvailtiin muun muassa

¹³⁶ Hovila 2015, 65.

¹³⁷ Vrt. Kanninen 2022a, 9–10; Kanninen 2022b, 19.

¹³⁸ Donner-Amnell 1991; Karppinen et al. 2020; Vaara 2013.

suojavyöhykkeeksi ja oman tontin metsäiset alueet nousivat vähintään yhtä tärkeiksi muun lähimetsän rinnalle. Omasta pihasta oli kaadettu tai säästetty puita oman mieltymyksen mukaan. Tärkeiksi saattoivat nousta yksittäiset puut tai omalle metsäiselle alueelle tehty polku. Asukkaat olivat tasoitelleet lähimetsän kuoppia kulkemisen helpottamiseksi, aloittaneet oman ”puupuiston” perustamisen ja raivanneet epämieluisia ”ryteiköitä”. Näin ollen tärkeäksi muodostuu ympäristön hallinta. Hallinta ei kuitenkaan näyttäydy ainoastaan muun luonnon alistamisena vaan mahdollisuutena yhdessä ympäristön toimijoiden kanssa elää ja muokata maisemaa ja tällä tavalla kiinnittyä siihen ja asustaa sitä.

Olen edellä kuvaillut, miten maaseudulla haastatteleman asukkaat kokevat lähimetsien vaikuttavan asumiseensa, millaiseksi osaksi kotiaan he metsät mieltävät ja toisaalta, miten ne muodostuvat osaksi elinpiiriä asustamisen käytännöissä. Seuraavissa luvuissa siirryn pohtimaan sitä, miten metsien hakkuista seuraavat muutokset koetaan tässä kontekstissa.

5.3 Hakkuu tulee, mitä sitten?

Karjalaisen mukaan eletystä paikasta tulee muutoksen myötä näkyvä. Tässä vaiheessa paikka voi näyttää vieraalta, sitä katsotaan arvioiden ja ihmetellen. Useille hakkuu tulee jossain määrin yllätyksenä. Hakkuista täytyy tehdä metsänkäyttöilmoitus viimeistään kaksi viikkoa ennen hakkuun aloitusta, mutta naapureille ei ole ilmoitusvelvollisuutta. Useimmat vakituiset asukkaat olivat pystyneet lukemaan ympäristöstä merkkejä tulevista hakkuista, vaikka eivät olisi saaneet niistä varsinaista ilmoitusta. Tarkka aloituspäivä oli asukkaille siitä huolimatta hämärän peitossa. Hakkuiden aloitus ja tulevan maisemanmuutoksen konkretisoituminen oli toisille suuri järkytys, joka nosti tunteet pintaan. Seuraavassa Johanna kuvaa sitä järkytystä, joka seuraa siitä huolimatta, että hakkuun tulon on osannut arvata:

Johanna (vka): ”No nehän tulee yöllä. Nehän tulee aina yöllä. Se, se tota niin kun miehän tietysti osaan seurata merkkejä, niin mie tiedän et ne on tulossa, koska mie tiedän millon on metsä leimattu. – niin minä tiän, että ne on tulossa ja sitten ne yleensä tulee yöllä. Että kun illalla meet nukkumaan, niin aamulla herää niin ei ole enää metsää. Se on ihan hirvee, se on ihan hirvee shokki. Se on oikeesti ihan, se itkettä.”

Hakkuiden tuleminen yöllä, yllättäen ja ikään kuin salaa, aiheuttaa järkytyksen, jonka jälkeen voi herätä tunne välinpitämättömyydestä ja epäoikeudenmukaisuudesta. Se taas tekee voimattomaksi.

Ville (vka): ”Tota kyllä se oli vaikee käyä kattoo siinä, ku motot kaato puuta. Siis kyllähän voin rehellisesti myöntää, että itkin. Harvoin itkee, mutta silloin itkin. Kyllähän se siis hyvin monta viikkoa oli, ei niin kun, ei kiinnostanut juuri nousta sä.. Kuulostaa dramaattiselle, mutta niinku hyvin voimattomaks masentuneeks, surulliseks veti kyllä.”

Ville muun muassa kertoi pitäneensä paikasta erityisen paljon puuyksilöiden takia, jotka olivat alueen mittapuulla poikkeuksellisen vanhoja. Syvimmin järkyttyneitä asukkaita yhdistikin paitsi kiintymys lähimetsäänsä, möys ekologisia arvoja korostava suhtautuminen luontoon. Samaisten asukkaiden oli vaikea sanallistaa tarkasti sitä, mikä hakkuussa eniten suretti. Oltiin omasta puolesta pahoillaan, mutta ennen kaikkea muun luonnon puolesta.

Ville (vka): ”Kuten sanoin, sitä on vähän vaikee sanoo, et mikä lopulta on itelleni merkityksellisintä, mutta totta kai se on osa sitä, siis se estetiikka. Mut ehkä se estetiikkakin syntyy itsellä et tietää mitä se joku eliöyhteisö tai luonnollinen ekosysteemi saattaa pitää sisällään.”

Yrjö Sepänmaan mukaan ekologinen luonnonkauneuden ihailu pohjautuu luonnon prosessien, laajimpana ekosysteemin, ymmärtämiseen. Metsän eliöyhteisön kauneus on toiminnan kauneutta. Toisinaan ihmisen toiminta, kuten avohakkuu, aiheuttaa häiriön eliöyhteisön toiminnalle ja rikkoo kauneuden. Osa luonnon prosesseista on hitaudessaan ihmisen havaintokyvyn ulottumattomissa, vaikka olemme osa niitä. Tällöin esteettinen kokemus muotoutuu paitsi ymmärryksestä, myös prosessin osana olemisen eli toiminnan ja ruumiillisuuden kautta. Ei siis vain passiivisesti havainnoimalla. Systeemin ymmärtäminen ja sitä seuraava kauneuden huomaaminen tekee yksilölle monimuotoisuuden suojelemisesta tärkeää ja perusteltua.¹³⁹

¹³⁹ Sepänmaa 1997, 208; Sepänmaa 1987, 381–382.

Kuva 2. Tällä paikalla kasvoi ennen avohakkuuta monimuotoinen vanha metsä.
Kuva: Anniina Muukkonen

Kaikille vakituksille asukkaille hakkuun alkaminen ei kuitenkaan ollut järkytys. Sitä saatettiin jopa seurata mielenkiinnolla ja videoida. Näitä haastateltavia yhdisti se, että hakkuun teettäjä oli joko tuttu tai hakkuista oli ainakin ilmoitettu henkilökohtaisesti. He kokivat, ettei heillä olisi juurikaan ollut vaikutusmahdollisuutta hakkuuseen, mutta siitä huolimatta hyväksyivät sen eivätkä kokeneet tulleensa ohitetuiksi. Näille samaisille asukkaille, jotka eivät juurikaan järkyttyneet hakkuusta, kaadettu lähimetsä ei vaikuttanut olleen erityisen merkityksellinen.

Osan avohakkuun vaikutuksista pihapiirissä voi havaita jo ensi näkemältä, ja niitä voi kuvitella vaikkei paikalla kävisi lainkaan. Hakkuun välittömiä ja näkyvimpiä muutoksia pihassa ovat usein valon lisääntyminen ja maiseman avartuminen. Ne olivat myös osalle toivotuimpia ja iloituinta muutoksia. Eniten valoisuuden lisääntymistä kiittelivät ne, joiden piha oli rajautunut sankkaan ja korkeaan kuusikkoon. Esimerkiksi Siiri (*vka*) iloitsi valon lisääntymisestä kuvaillen auringon valaisemaa maisemaa ”uskomattoman kauniiksi”. Uskomattoman kauniina hän ei kuitenkaan pitänyt hakkuuaukeaa, vaan sen takaa järvelle ja vastarannan puihin heijastuvaa auringonlaskua. Hän kutsui järveä ”päämaisemakseen”.

Hakkuun myötä myös asukkaiden omat, keskenään ristiriitaiset arvot saattoivat kohdata uudella tavalla. Taina (*vka*) kertoi toivoneensa lisää auringonvaloa pihamaalleen ja siksi vastapäisen kuusikon hakkuu oli ollut monen vuoden haave. Toteutuessaan se kuitenkin

aiheutti ristiriitaisia tunteita. Vaakakupeissa painoi huoli luonnosta eliöyhteisöineen, omat asuinpaikkaan liittyvät mieltymykset, metsänomistajan oikeus päättää omaisuudestaan sekä yhteiskunnan tarve puuta tuottaville talousmetsille.

Taina (vka): ”Niin tota hyvä täs on ollu asua ja hyvä tulee olemaan edelleenki. -- Ja niin tota siit [avohakkuusta] on paljon hyvää ja vähän huonoo, sanotaanko näin.”

AM: ”Onks se sitten tavallaan et enemmän niinku ehkä surettaa sitte sen luonnon puolesta vai?”

Taina: ”Joo, joo, ei omasta puolesta niinkää, mut luonnon puolesta joo. Sää kiteytit sen hyvin.”

Metsäluonto avautuu asukkaalle sisältä käsin ja siinä on osansa myös mielikuvituksella, joka perustuu ihmisen ja muiden lajien yhtäläisyyksien huomaamiseen. Kuvittelun myötä eläydytään muiden lajien ja yksilöiden elämään, jolloin linnunpesä voi vertautua ihmisen kotiin ¹⁴⁰ tai metsä ihmisten kaupunkiin, kuten edellisen keskustelun jatkossa käy ilmi:

Taina (vka): ”Mutta niin tota luonto varmaan on niinku se ja ku mä uskon noihin biotooppeihin ja niiden kunnioitukseen. Tai siis faktahan se on tai ei se oo uskon asia, niin mua on niinku siis kauan kauan jo ärsyttänyt toi mettien kyntäminen ja et mennää niinku et sama ku ihmisten kaupunki ni räjäytettäs aina tasavälein.”

Ihmisen ja muiden lajien elämät kohtaavat maisemassa ja ovat toisistaan riippuvaisia. Metsänkäsittely voi aktivoida muistamaan ihmislajin osallisuuden metsämaisemassa ja laajemmin maailmassa. Toisinaan se voi muistuttaa myös ihmisen piittaamattomuudesta muita lajeja kohtaan. ¹⁴¹ Metsän käsittelyn rajuus saikin osakseen kritiikkiä lähes kaikilta haastateltavilta ¹⁴². Erityisesti kiritsoitiin hakkuumääriä ja maaperän muokkaamista siten, että se rikkoutuu.

Muita, välittömiä ja fyysisiä vaikutuksia pihapiirissä olivat valoisuudesta seurannut kääntöpuoli eli pihan paahteisuus, sääolosuhteiden muutokset ja meluhaitat. Erityisesti paahteisuutta harmillisena piti Sini (*vka*), jonka pihamaalla oli hevosia ja tallitoimintaa. Varjon väheneminen tarkoitti kesäisin kuumempia oltavia hevosille. Osa haastateltavista oli pitänyt ympäröivää metsää merkittävänä näkösuojana pihansa ympärillä. Esimerkiksi autojen valojen näkyminen pihaan koettiin häiritseväksi. Metsän koettiin olleen myös turvallisuudentunnetta lisännyt suoja. Johanna (*vka*) kertoi, ettei uskalla pitää ovia lukitsematta kuten ennen, koska päätieltä on hakkuiden myötä suora näkymä pihalle.

¹⁴⁰ von Bonsdorff 2007, 38.

¹⁴¹ Mts. 2007, 38, 43.

¹⁴² Metsänomistajia Tomi ja Riina näkivät nykymuotoisen metsien käsittelyn hyvänä.

Muillakin haastateltavilla oli kokemuksia, joissa tunne metsän suojassa asumisesta oli rikkoutunut laajojen hakkuiden myötä, mutta se riippui paljon asuinpaikkaa ympäröivästä alueesta.

Toiset taas iloitsivat mahdollisuudesta nähdä kauemmas tai esimerkiksi naapuriin. Metsänomistajista Riina ja Pasi sekä Tomi ja Tiia, vakituisista asukkaista Taina ja Ilari perustelivat tätä maaseudun yhteisöllisyydellä. Käytännössä tämä tarkoitti, että naapureiden kanssa pidettiin silmällä koteja puolin ja toisin tai tarkkailtiin lähellä asuvien iäkkäämpien ihmisten vointia. Kuten aiemmin toin esille, maalla asumisessa tärkeänä pidettiin omaa rauhaa, mutta se ei suinkaan tarkoittanut kaikille sitä, että he olisivat halunneet eristäytyä naapureista tai muista ihmisistä. Oman rauhan rikkoutumiseen liittyi myös meluhaitta, joka hakkuista toisinaan seurasi. Yhtäältä kerrottiin siitä melusta, jota hakkuiden aikana kuului ja toisaalta siitä joka seurasi, kun metsän puusto ei enää vaimentanut erityisesti liikenteestä aiheutuvia ääniä. Vaikka melu kestää yhdessä hakkuussa vain rajallisen ajan, esimerkiksi Kaarinann ja Visan vapaa-ajanasunnon ympäristössä hakkuita oli tehty osissa useiden vuosien ajan.

Vapaa-ajan asukkaat voivat lähteä välillä melua ja muita häiriöitä pakoon. Kääntöpuolen on kuitenkin se, että poissa olon jälkeen mökillä voi odottaa järkytys. Kaarina ja Visa kertoivat ensimmäisen hakkuun tulleen heille täysin yllätyksenä ja ensireaktiot olivat epäusko ja järkytys. Reijalla ja Visalla tuleva hakkuu oli tiedossa, mutta se toteutettiin vastoin aiemmin sovittua, mikä oli omiaan järkyttämään ja vihastuttamaan.

Kuva 3 Mökiltä avautuva maisema hakkuun jälkeen. Kuva: Haastateltavan kotialbumi

Suurin osa koki, ettei heillä ollut mahdollisuutta, kaikilla ei myöskään tarvetta, säilyttää metsää. Osa asukkaista oli kuitenkin yrittänyt ostaa hakkuu-uhan alla olevan metsikön tuloksetta. Metsään kiintymisen ja ekologisten arvojen lisäksi kriittiseen suhtautumiseen näytti johtavan tunne välinpitämättömyydestä:

Minna (vka) : ”Se oli jotenki kauheen karua, että eihän niin kun se on ihan tossa kun aamulla heräsit että se metsäkone oli tuossa siis ihan muutaman kymmenen metrin päässä omasta ovesta, niin tuntuu jotenki kauheen niinku et yksityiselle alueelle, ja yksityisyyttä on loukattu, vaikka eihän mejän tontille oltu tultu.

--

Ja se just vielä jotenki tuntu silleen, että kun se ei ole jossain keskellä ei mitään, vaan se oli mejän tässä niin äärellä ni tuntu se jälki mikä siitä jäi, et se oli ihan oikeesti kun sotatanner ni tuntu niinku tosi kurjalta kaikin puolin. Tietysti jos koko sitä hakkuutoimintaa miettii, niin se että tässähan oli niin kun aikamoinen meteli ylipäätään siinä vaiheesa, kun sitä hakkuuta tehtiin, elikkä.. Eikä sitä otettu missään vaiheessa huomioon, et nyt niitä hakkuuta ei tehä missään keskellä metsää vaan tehään oikeesti ihan ihmisten asutusten lähellä. Ja tota se tunne oli kyllä niin kun, kyllä se on aika.. Kun tietää et se on lopullista, ja se että kun se tehään niin se ennen kun siinä on seuraavan kerran metsää niin siihen menee kauan.”

Minna tuo esille tiedostavansa, ettei lain silmissä ole tapahtunut rikettä. Siitä huolimatta hän kokee yksityisyytensä tulleen loukatuksi. Mikäli piha on suojaisa ja selkeästi rajautuva alue muusta ympäristöstä, se koetaan yleensä yksityiseksi alueeksi. Asuintilat ikään kuin jatkuvat pihalle, ja ulkotilat limittyvät yksityiseen sisätilaan näkymien ja äänimaailman kautta.¹⁴³

Vaikka pihaa reunustava metsä ei ole omassa omistuksessa, se antaa suojaa ja yksityisyyden tunnetta samaan tapaan kuin tontin reunoille rakennettu aita. Samaan aikaan metsä muodostuu pihan jatkeeksi, jossa ei lähtökohtaisesti oleskele perheen ulkopuolisia. Suojana olevan metsän hakkuu aiheuttaa muutoksen yksityisyyden tunteeseen. Muutoksen lopullisuus kietoutuneena sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön aiheuttaa vaikeasti sanoittuvan, negatiivisen tunteen.

¹⁴³ Hasu 2009, 51.

Kuva 4. Aukkaat ihmettelemässä vapaa-ajanasunnon ympärillä tehtyjä avohakkuuta.
 Kuva: Haastateltavan kotialbumi.

Metsänomistajilla tilanne oli täysin toinen. He olivat hyvin perillä hakkuun aloitusajankohdasta ja muusta siihen liittyvästä. Heille uusi maisema ei tullut arvatenkaan järkytyksenä ja hakkuu oli useimmiten suunniteltu niin, että se palveli omia mieltymyksiä. Metsänomistajatkin näkivät ikävänä ja ei-toivottuna sellaisen tilanteen, jossa heillä ei olisi mahdollisuutta päättää ympäröivistä metsistä. Riinalla ja Pasilla suurin syy hakkuun toteuttamiselle oli oma ja naapureiden turvallisuus. Metsikön ympäriltä oli metsäyhtiön toimesta kaadettu paljon metsää ja asutuksen keskelle jääneestä kuusikosta oli vaarana kaatua suuria puita. Riina kuvailikin päällimmäiseksi tunteeksi helpotusta hakkuun toteutumisen jälkeen.

Kahdessa muussa metsänomistajien haastattelussa avaruus ja paremman näkymän saavuttaminen osoittautuivat pääsyiksi kodin lähellä tehdyille hakkuille. Mari ja Kari ihailivat järvinmaisemaa ja ajattelivat, että näkymän olisi pitänyt aina olla siinä. He kokivat maiseman olevan entistä tasapainoisempi, kun talon toiselle puolelle jäi kuusikkoa ja toisella puolella oli avara järvinäkymä. Tomi puolestaan oli mielissään siistimmästä ja aukeasta pihapiiristä. Hän oli kiinnostunut kylähistoriasta ja siksi maalaistalolle ominaisen, avaran pihapiirin säilyttäminen tuntui tärkeältä ja mielekkäältä. Hänen tehtävään oli lapsuudesta saakka ollut vesakoiden raivaaminen tilan pihapiiristä. Viimeisimmäksi hakkuuttamiaan metsiä hän ei

istuttanut takaisin metsäksi vaan muokkasi niistä peltoja. Tietynlaisen historiallisen jatkuvuuden ylläpitäminen ja oman kädenjäljen näkeminen sai tuntemaan ylpeyttä maisemasta. Myös Tomi mainitsi olleensa helpottunut saatuaan epäsiistin puuston pois näkymästä. Pihan läheltä kaadetut metsät eivät olleet sellaisia, joissa perhe oli viettänyt aikaa. Tomi ja Tiia kuvailivat niitä enemmänkin ryteiköiksi ja risukoiksi. Sitä vastoin kauniina pidettyä lähimetsää Tomi ei kertomansa mukaan raaskisi kaataa, vaikka se olisi voinut olla taloudellisesti tuottoisaa.

Ekologiset ja esteettiset arvot vaikuttavat metsien arvottamiseen, mutta ne eivät välttämättä selitä sitä, miksi jokin metsä muodostuu tärkeäksi henkilökohtaisella tasolla¹⁴⁴. Vakituksilla ja vapaa-ajan asukkailla puuttui metsänomistajille ominainen hallinnantunne omasta elinympäristöstään. Kotiin ja sen asuttamiseen liittyy turvallisuuden, hallinnan ja tilan muokattavuuden ulottuvuudet. Elämisen käytännöissä koti laajenee asunnon seinien ulkopuolelle, ulkotila limittyy osaksi kotia. Siksi edellä mainitut kodin ulottuvuudet, hallinta mukaan lukien, laajenevat myös ulkotiloihin.¹⁴⁵ Tällöin tärkeäksi muodostuneen metsän hakkuu uhkaa hallinnan tunnetta omassa kotiympäristössä. Jos lähimetsässä ei kuitenkaan tavoita erityistä tunnelmaa tai yhteyttä, se ei muodostu tärkeäksi osaksi kodin ympäristöä. Silloin metsän hakkuukaan ei välttämättä harmita edes pihan läheisyydessä. Aukkaat, jotka näkivät hakkuussa paljon positiivista totesivat usein ”ettei metsässä kasvanut paljon mitään”, eikä kyseinen metsä ollut heidän pääasiallinen ulkoilupaikkansa. Samoin kuin Hankosen tutkimuksessa myös tämän aineiston valossa näyttää siltä, että eri metsät tärkeinä ja vähemmän tärkeinä paikkoina ovatkin ensisijaisesti sidoksissa toimintaan ja erilaisiin tunteuksiin, affektiivisiin kokemuksiin metsässä. Näiden kautta johonkin tiettyyn metsään muodostuu voimakkaampi emotionaalinen sidon kuin toiseen.¹⁴⁶

5.4 Metsä muuttuu, muututko mukana?

Taina (vka): ”Mielenkiintone on ehkä, et vaikka me niinku asuttiin herran kukkarossa, mut me asutaan herran kukkarossa edelleen.”

AM: ”Toisenlaisessa herran kukkarossa.”

Taina: ”Juu’u. Herran kukkaros on läppä auki.”

¹⁴⁴ Laurén 2006, 210.

¹⁴⁵ Hasu 2009, 47.

¹⁴⁶ Hankonen 2021, 253–254.

Näin näkyväksi tullut paikka alkaa uudelleen muotoutua, paikka on sama ja kuitenkin eri. Tainan ja Ilarin kodin viereinen hakkuu oli aineiston tuorein, vain muutamia kuukausia sitten tehty. Katkelmassa tulee esille, miten muutos elinympäristössä vaatii uudelleen orientoitumista. Samalla paljastuu se, miten metsän hakkaaminen voi vaikuttaa paikan tunnelmaan. Muotoutuva paikka on sopeutumista paikan uuteen ilmeeseen elämän jatkuessa. Vaikka sopeutuminen oli vielä alussa, tästä keskustelusta välittyy melko positiivinen suhtautuminen. Toisina hetkinä Taina taas kuvaili hyvinkin ristiriitaisia tunteita. Muotoutuvan paikkaan näyttikin sisältyvän yhtäältä suru menetetyistä käytännöistä ja toisaalta pyrkimys luoda tilalle uusia, sillä hakkuut vaikuttivat asukkaiden arkisiin käytäntöihin.

Lähimetsien hakkuista kerrottiin paljon kuljeskelun ja kulkemisen kautta. Metsiä tutkittiin ja opittiin tuntemaan kulkemalla. Hakkuut puolestaan muuttivat oleellisesti totuttuja reittejä ja tapoja. Tämä muistuttaa Ingoldin määritelmää maisemasta ja tukee myös Hankosen näkemystä siitä, että metsä on ennen kaikkea paikka, ei yleistettävissä oleva resurssi ¹⁴⁷. Asukkaat kulkevat paikkojen välillä ja maisema näyttyy heille niiden kautta. Kulkeminen tapahtui useimmiten jalan. Monilla siihen liittyi koiran kanssa lenkkeily, mikä määritteli osaltaan sitä, millaiseksi he käsittivät hyväkulkuisen maaston. Sinille, jolla oli hevosia, kulkeminen oli usein ratasastamista. Hänelle metsien hakkuu tarkoitti muun muassa polkuverkoston häviämisen takia hyvien ratsastusmaastojen menettämistä ja vaikutusta jopa omaan osittaiseen elinkeinoon. Metsässä kulkemiseen liittyivät erottamattomasti polut. Asukkaat käyttivät tiettyjä polkuja toistuvasti ja ne toimivat kulkuväylinä kauempiin metsiin. Helppo, matalankynnyksen kuljeskelu lähimetsässä kärsi monesti hakkuiden seurauksena.

Erityisesti taajaman ulkopuolella tehdyt hakkuut voivat hakkuu toisensa jälkeen tapahtua toisiaan lähellä olevilla metsäpalstoilla. Useat haastateltavat mainitsivat, että lähiympäristössä oli hakattu paljon, metsikkö toisensa perään. Toisinaan se oli vaikuttanut elinpiiriin ja mielekkääseen ulkoiluun niin merkittävästi, että haluttiin pysytellä jopa sisätiloissa:

Johanna (vka): ”No kyllä se vaikuttaa. En minä viihy täällä enää.

--

Sanoin, että mie enemmän oon tässä sisällä mielummin ku lähen tonne. Sisällä ja sitten ihan tässä pihapiirissä sitten tässä näitten omien puitten ja tuo tuossa, tuota mie nyt varjelen tätä metsää tässä. Minulla on tässä tämmönen pieni metsä. Vanha, vanha

¹⁴⁷ Hankonen 2016.

laidunalue. Niin tota, pitää tosi tarkasti miettiä mihin tässä kävelee, ettei tuu paha mieli.”

Metsän merkitys Johannalle kääntyy ikään kuin ylösalaisin. Hän kuvaili toisessa yhteydessä sielunsa lepäävän metsässä, mutta hakattuina ne aiheuttivat hänelle paha mieltä ja rajoittivat lähiympäristössä liikkumista. Kuten moni muukin asukas myös Johanna kertoo omalla tontillaan olevan puuston ja sen vaalimisen saaneen yhä suuremman merkityksen hakkuiden jälkeen, vaikka se ei korvannutkaan menetettyjä paikkoja.

Tärkeää kaikkien ryhmien haastateltaville oli se, että lähistölle jäi mahdollisuuksia liikkua mielekkäästi metsässä. Mikäli metsät hupenivat ympäriltä yksi toisensa perään, edessä häämötti tilanne, jossa metsään joutuisi lähtemään autolla. Se puolestaan tarkoitti ainakin osalle asukkaista sitä, että asuinpaikasta oli menetetty jotain olennaista, jonka takia sinne oli muutettu. Opittuaan tuntemaan lähimetsänsä asukkaat toimivat mutkattomassa yhteydessä siihen. Eletyssä maisemassaan he toeuttivat toistuvia käytäntöjä, jotka verautuvat asustamisen käytäntöihin. Niissä yhdistyivät esimerkiksi polut, joiden läpi toistuvasti oikaistiin, mustikkapaikka, josta haettiin kesäisin marjat piirakkaa varten, retkipaikat, joissa lasten kanssa käytiin tai metsämaisema, joka oli olennainen osa saunomiskokemusta. Nuo käytännöt muuttuivat tai rikkoutuivat hakkuun myötä. Esimerkiksi Villelle (*vka*) metsän näkeminen ja siellä käyminen oli merkittävä osa saunalle menemistä ja saunomista. Voimakkaimpien tunnerekatioiden välttämiseksi hän kertoi hakkuun jälkeen vältelleensä jonkin aikaa rantasaunalleen menemistä. Haastattelu toteutettiin saunan terassilla, mikä yhdessä asiasta käydyn keskustelun kanssa vaikutti nostavan negatiiviset tunteet voimakkaasti pintaan.

Haastateltavat olivat harmissaan myös marja- ja sienipaikkojen turmeltumisesta. Lähellä olevat marjastus- ja sienestyspaikat kytkeytyivät kokemukseen luonnonläheisestä elämästä. Niiden menetys näytti tekevän kolhun joidenkin asukkaiden ajatukseen elinympäristönsä rikkaudesta ja omalaatuisuudesta. Toiset asukkaat puolestaan suhtautuivat apajien menetykseen käytännönläheisesti ja kertoivat lähteneensä etsimään uusia paikkoja. Tällöin suhtautumista kuvasi parhaiten huolettoman oloinen lausahdus ”riittäähän täällä näitä metsiä”. Mikä puolestaan antoi vaikutelman siitä, ettei kaadettu metsä ollut haastateltavalle kovin erityinen. Uusien paikkojen löytäminen tosin vaikeutui, mikäli alueella oli tehty viime vuosina paljon hakkuita.

Menetettyjen käytäntöjen tilalle tuli myös uusia käytäntöjä ja paikkoja jotka saattoivat tuoda toisenlaisia elämyksiä arkeen. Hakkuun seurauksena alueella saattoi kasvaa tulevina kesinä aukolla viihtyviä kasveja ja sieniä, joita asukkaat hyödynsivät. Näiden uusien hyötyjen ei kuitenkaan koettu useinkaan korvaavan menetettyjä. Uudenlaisesta muotoutuvan ympäristön mielekkyydestä kertoivat erityisesti ne, jotka olivat kaivanneet pihaansa valoisuutta ja avaruutta. Valoisuus oli tuonut mukanaan uusia tapoja ja lisännyt pihan käyttöä.

Siiri (vka): ”Joo, et sitä ei aikasemmin ollu niinku näitä, näitä iltoja. Ku se aurinko mäni aina sinne metsän taa niin aikasin suunnilleen, kun se oli korkee metsä, niin sitä ei ollenkaan tajunnu, että illallakin vielä vois aurinko paistaa. -- Sit se paistaa tuonne saareen ja tuonne ja.. Se, se nyt vaan, mie en tiä mitä se miulle niin tärkeä.

-- Joo. Niin tota ja sitten mie oon oottanu niitä kuvia. En nyt tienny tästä jutusta [haasttelusta] mittään, mutta oon niitä kuvia ottanu sitten kun ne näyttää vaan niin hienolta.”

Metsänomistajilla itse teetetty hakkuu oli poikkeuksetta parantanut viihtyisyyttä. Näkymän positiivinenkin muutos hätkähdytti. Paikan voi siis ajatella muotoutuvan uudelleen myös siinä tapauksessa, että muutos on mieluinen.

AM: ”No tuntuuko tää teistä enemmän kodilta nytten kun se on.. Tai enemmän jotenki teijän paikalta? Ehkä sanotaan niin.”

--

Mari (mo): ”Kyllähän se on siis.. Eniten mie oon tässä tontilla ottanu kuvia just tuolla toisella puolella -- niin just tuonne järvinäkymään, niin joka vuodenaajasta oon ottanu kuvia. Ja kaikkee mahdollista sateenkaaresta kuutamoon otettu tuonne nytten. En mie silloin ottanu yhtään kuvvaa, kun se ainut kuva mikä on se mehtä siinä, niin silloin.”

Kuva 6. Ennen avohakkuuta metsänomistajan pihasta näkyi sankka kuusikko. Kuva: Haastateltavan kotialbumi.

Kuva 5. Avohakkuun jälkeen pihasta avautui järvinäkymä. Kuva: Haastateltavan kotialbumi.

Muutoksen positiivisuus saattaa olla vaikea sanoittaa. Mari (*mo*) sekä Siiri (*vk*a) selittivät valokuvaamisen avulla muutoksen mielekkyyttä. Kotipaikasta ikään kuin näyttäytyy uusia puolia, jotka lisäävät kiintymystä siihen. Affektiivinen kokemus ja tunneside paikkaan kietoutvat erottamattomasti toimintaan eli valokuvaamiseen. Järvimaisema on Marin sekä Siirin kotipihasta katsottuna näkymä, jota he ihailevat toistuvasti. Puheesta välittyy jopa tunnelma, jota voisi kuvata kauneudesta pakahtumiseksi. Järven uudenlainen näkyminen ja valo lisäsivät haastateltavien viihtyvyyttä. Maiseman koettiin olevan tasapainossa kun siinä oli sekä suojaavia elementtejä että avaruutta. Maisema-arvostukset liittyvät tiiviisti kulttuurisesti jaettuihin käsityksiin. Vesistöt ovat yleisesti maisemissa arvostettuina ja esteettisesti miellyttävinä pidettyjä elementtejä¹⁴⁸. Tomin (*mo*) tyytyväisyys aikanaan metsitettyjen peltojen raivaamisesta jälleen pelloiksi oli puolestaan linjassa sen kanssa, että

¹⁴⁸ Tyrväinen & Hietala et al. 2007, 37, 42.

tutkimusten mukaan maaseudulla peltojen metsittäminen koetaan yhdeksi negatiivisimmin maisemaan vaikuttavaksi toimenpiteeksi ¹⁴⁹.

Sosiaalinen ja kulttuurinen puoli vaikuttavat merkittävästi myös eläimiin liitettyihin käsityksiin ja Metsä lähellä -luvussa (*luku 5.1.2*) kirjoitin siitä, miten eläimet olivat olennainen osa asukkaiden kotiympäristöä. Siten on luontevaa, että myös hakkuusta seuranneita muutoksia havainnoitiin ja arvioitiin eläimiä tarkkailemalla. Usein hakkuun harmillisuutta perusteltiin eläinten ja erityisesti lintujen elinympäristön häviämisen avulla. Vapaa-ajanasukkaista Kaarina oli ripustanut lähistölle useita linnunpönttöjä auttaakseen hakkuussa kotinsa menettäneitä lintuja. Metsät myös määrittivät siellä liikkuvien ja elävien eläinten mukaan. Esimerkiksi Johanna suri ”Kettumetsää” eläinten juomapaikkojen ja pesien häviämisen takia. Luonnonpuolesta sureminen konkretisoitui eläinten puolesta surtaessa. Toisaalta metsän eläimiin liittyi myös pelottavia elementtejä ja hakkuusta saattoikin seurata uutta turvallisuuden tunnetta, kun eläimet mahdollisesti liikkuivat kauempana kotipihasta. Metsänomistajien ajatukset metsän eläimistä olivat keskenään hyvin erilaiset. Toiset tarkkailivat eläimiä enemmän, kun taas esimerkiksi Riina kertoi, että hänen mielestään oli hyvä, jos eläimet pysyisivät omalla puolellaan eli metsässä. Tässä näkemyksessä metsä ja koti määrittivät selkeästi eri ympäristöiksi, vaikka kyseessä oli läheinen ja tuttu metsä.

Metsän eläinten tarkkailu ja sitä kautta niiden toiminnan oppiminen on osa sitä todellisuutta, joka välittyy vain paikassa eletessä. Eläinten tulemisessa osaksi hakkuukokemusta on paljon affektiivisia piireitä. Niiden tarkkailun tuottama mielihyvä ei usein sanoitu selkeästi, niin kuin ei sekään, miksi toiset eläimet aiheuttavat esimerkiksi inhoa. Silti eläinten avulla pyrittiin sanoittamaan omaa hakkuukokemusta. Suru eläinten puolesta on tietysti aitoa surua tietyn lajin, yksilön sekä koko ekosysteemin puolesta. Samalla eläinten elämän ja niiden toteuttamien käytäntöjen muutoksessa tulee kuitenkin näkyväksi asukkaiden omat menetetyt ja muuttuneet käytännöt. Tuntemukset ja havainnot yhdistyvät kulttuurisesti opittuihin käsityksiin eläimistä. Eläimen kokemus sekoittuu asukkaiden omaan kokemukseen ja tulee osaksi sen käsittelyä. Myös muutos konkretisoituu eläinten kautta.

Asukkaiden kuvatessa tietyn metsän tärkeyttä metsä itsessään ei välttämättä sanoittunut tärkeäksi vaan haastateltavien ajatus liikkui muistoissa. Kirsi Laurén on sekä suo- että metsäkokemuksia tutkiessaan havainnut, että luonnossa olevat paikat muistetaan usein

¹⁴⁹ Esim. Hietala-Koivu et al. 1999.

tuttujen ihmisten kautta ¹⁵⁰. Myös ainestoni haastateltavat kertoivat metsistä paitsi eläinten usein myös läheisten ihmisten kautta. He kertoivat retkistä lasten ja lastenlasten kanssa. Tietty puu tai kivi saattoi taas tuoda mieleen lasten leikit. Aukkaat halusivat siirtää omaa käsitystään ja suhdettaan metsiin myös lapsilleen ja lähimetsät toimivat oivana paikkana yhdessä metsässä olemiselle ja opettelulle. Usein paikat koetaan osaksi ylisukupolvista jatkumoa, jonka katkeaminen paikan muuttumisen tai häviämisen myötä voi aiheuttaa surua ¹⁵¹. Niimpä menetettyä metsää voitiin surra paitsi omasta tai eläinten, myös lasten puolesta. Metsähakkuun saatettiin nähdä vievän pohja siltä, mitä itse oli yrittänyt lapsille opettaa ja toisaalta siltä, miten vaikkapa omat isovanhemmat olivat opettaneet metsiä kunnioittamaan.

Kuva 7. Metsäautotietä reunusti ennen iäkäs kuusikko, jossa oli helppo kulkea. Nyt tilalla on tiheä ja nuori koivikko. Kuva: Anniina Muukkonen.

¹⁵⁰ Laurén 2008, 38; Laurén 2006.

¹⁵¹ Hankonen 2021, 134.

Metsään liittyi muistoja omasta lapsuudesta ja omista vanhemmista sekä isovanhemmista. Ne aktivoivat ajattelemaan metsän elinkaarta suhteessa omaan elämään. Pintaan nousi usein tunne lopullisuudesta, vaikka metsän tiedettiin kasvavan ja kehittyvän.

Sini (vka): ” -- ehkä ite on miettiny sitä, että nyten vaikka tässä niinku tavallaan asuis nyten koko ikänsä, niin eihän tohon niinku enää semmosta mettää kerkee kasvaa. Enkä mie tiiä, onko tonne istutetukaan mitään. Siis mie en oo nähny, että siellä ois käyny ainakaan ketään istuttamassa mitään.”

Sini oli aineiston nuorin haastateltava. Iäkkäämmille haastateltaville lopullisuus tarkoitti sitä, että metsän kehitystä ei ajateltu enää niin pitkälle. Heidän aikaperspektiivissään suurin osa metsän kasvusta tapahtuisi heidän elinaikansa jälkeen. Tähän ei kuitenkaan liittynyt dramatiikkaa vaan siitä saattoi keskustelussa välittyä jopa helpotus.

Yu-Fi Tuanin mukaan pysyvyyden tarve on inhimillistä. Haluun säilyttää paikkoja liitty tarve kokea pysähtynyt, eheä paikka. Paikka joka pysyy, lujittaa myös omaa eheyttämme. Voimakkaat, erityisesti negatiiviset tunnekokemukset selittyvät, kun ymmärrämme identiteetin rakentuvan osaltaan paikkojen varaan.¹⁵² Tällöin niiden muuttuminen on omiaan horjuttamaan identiteettiä. Metsänomistajien puheessa metsän tulevaisuus linkittyi tulevaan sukupolveen, mutta eri näkökulmasta. Toiset heistä halusivat jättää sen omasta näkökulmastaan hyvässä kunnossa jälkikasvulleen. He myös korostivat metsän nopeaa kasvua, jota olivat itse lapsuudesta saakka todistaneet. Metsien hakkuut olivat heille osa normaalia ympäristön muokkausta, jota kuvailtiin jopa ”luonnolliseksi kiertokulukuksi”.

Hakkuisiin pahiten pettyneiden puheessa oli hallitsevana voimattomuus ja ”kohtaloonsa alistuminen”. Tunne oman elinympäristön hallinnanmahdollisuudesta vaikutti merkittävästi näiden asukkaiden sopeutumiseen.

Minna (vka): ”No ei ne ajatukset oo muuttunu, siis sillä tavalla edelleenki harmittaa, että se on hakattu, mut ehkä siihen vaan on tottunu siihen ajatukseen ja niin kun ikään ku vaan alistunu et näin se on. Mut että ei edelleenkää sitä ei siis sillä tavalla piä niinku hyvänä ratkasuna mejän näkökulmasta. Mut et kyllähän siihen on tottunu, mutta kieltämättä koko ajan käy mielessä myöskin se, -- että miksikä se vuosien varrella taas sitten niin kun koko ajan muuttuu, että kyllähän se joka vuos on eri näkönen.”

¹⁵² Tuan 2006, 15–20. Kts. myös Hankonen 2021, 134.

Muutos ei lopu hakkuuseen. Useat haastateltavat ilmaisivat odottavansa – osa kauhulla, osa mielenkiinnolla – millaiseksi asuinympäristö muuttuu vuosien mittaan. Metsänomistajilla taas oli mahdollisuus jossan määrin vaikuttaa metsän kehitykseen esimerkiksi pitämällä näkymä avoimena.

Tomi (mo): ”Niinku tuossakin tuo ja mikä nyt näkyy tästä, tästä tuoho tuon koivukujan takana tuo risteyksessä oleva mehtä, niin kyllähän siitä ihan ehkäpä jopa lähelle viisnumeroisen summan sais rahhoo, mutta on se niin nätti mehtä siinä, että ei sitä nyt ihan ensimmäisenä kehtoo.”

Tiia (mo): ”Sit on valtava maisemamuutos.”

Tomi: ”No sillon se tulloo pelloksi kyllä. Ei sitä ruppee sitä risukkaa, taimikkoo kahtomma siinä, että sit se raivataan kyllä pelloks.”

Ihmisen aiheuttamat, tunteita herättävät muutokset ovat väistämättä myös sosiaalisia ja vaikuttavat ihmissuhteisiin. Hakkuuseen sopeutumiseen sosiaalinen puoli vaikutti merkittävästi. Se saattoi joko nopeuttaa tai hidastaa sitä. Keskusteluyhteyttä ja vaikutusmahdollisuutta hakkuun suunnitteluun olisi usein pidetty helpottavana. Tosin niille keille luontoarvot olivat tärkeimpiä, näytti haastavalta löytää kompromissia. Johanna kuvaili ystävänsä teettämää hakkuuta viimeiseksi nitiksi, sillä jo ennen hakkuusta saamaansa ilmoitusta hän oli kertonut ystävälleen, mitä metsät hänelle merkitsivät. Ville puolestaan epäili, että hakkuu on vaikuttanut paitsi naapuruussuhteisiin myös perheeseen:

Ville (vka): ”No siis varmasti näillä lähiympäristön tuhoilla on ollut vaikutuksia minun elämänhaluun, suhteeseeni yhteiskuntaan, suhteisiin naapureihin, suhteisiin.. niin miten hyvinvoivaksi koen itseni Suomessa. Totta kai sillä on vaikutuksia, nimenomaan negatiivisia vaikutuksia valitettavasti. Eli kyllä sitä usein mietii, että eikö voisi suhtautua asiaan toisella lailla, mutta en oo vielä löytänyt sitä viisastenkiveä. -- Ajoittain olen yrittänyt nimenomaan sen takia, että onhan se raskasta itselle ja lähipiirille, jos on masentunut mennessään omalle saunalle johtuen viereisestä aukkohakkuusta.”

Usein hakkuun sosiaalinen puoli ja sen vaikutukset hyväksyttävyyteen kulminoituivat hakkuun toteutukseen ja siitä ilmoittamiseen. Siiri, joka oli saanut metsäyhtiöltä etukäteen kirjeitse ilmoituksen hakkuusta, ei nähnyt tarpeelliseksi puuttua sen toteuttamiseen:

AM: ”Nii, aattelet sie, että se on hyvä, että siitä saa tietää aikaisemmin?”

Siiri (vka): ”No kyllähän se tietysti on, jos ois ollu jottain valittamista, mutta tai sillee, että ois jotenki ehkä.. mut ei se nyt tuota mejän tähän.. mejän kauniimpi maisema on täällä toisella puolella.”

AM: ”Että ei tullu sillee, että vaikka tiesitte siitä, että oisitte yrittänyt jotenki sitä..?”

Siiri: ”Ei, ei missään tapauksessa.”

Taina ja Ilari puolestaan kertoivat, että heille jossakin vaiheessa toteutuva päätehakkuu oli koko ajan itsestäänselvyys. Sen teettäjä oli tuttu naapuri, josta pariskunta puhui lämpimään sävyyn. Tuttuus ja positiivinen suhtautuminen metsänomistajaan lisäsivät myös hakkuun hyväksyttävyyttä:

AM: ”Joo. Luuletteko, et sillä on vaikutusta siihen, että tavallaan se myös oli niinku jotenki enemmän ok? Et hän niinku saa hakata sen ja tehdä sille mitä.. et jos ois..?”

Ilari (vka): ”Joo, voi olla. Tai eihä siin sanomista oo siit hakkaamisesta niinku mielipiteeseen.”

Taina (vka): ”Se on niinku siis perusajatus, et tekee mitä haluaa, mutta toki jos toinen on känkäränkkä ni oma vastustus nousee.”

Lähes kaikki haastattelemani henkilöt mainitsivat puheessaan jollakin tavalla metsänomistajan oikeudet ja omaisuudensuojan. Toisille omaisuudensuoja oli selvä syy olla puuttumatta hakkuisiin. Usein säännösten katsottiin kuitenkin olevan epätasapainossa hakkuiden seurauksiin nähden. Yleisin haastateltavien käyttämä esimerkki oli se, miten omalle tontilleen ei saa rakentaa edes vajaa, mutta metsänomistaja saa kaataa hehtaareittain metsää viereiseltä tontilta ilmoittamatta siitä lainkaan.

Vapaa-ajan asukkailla hakkuuseen suhtautuminen oli selkeiden sosiaalisesti väritynyttä. He kokivat erityisen ikäväksi sen, miten metsänomistajat olivat toimineet hakkuuta toteutettaessa.

AM: ”Nii, eli onks tavallaan niinku se, että se miten tavallaan se kaikki meni ja miten se homma hoidettiin, on pahempi ku oikeastaan se, että se metsä lähti tästä?”

Kaarina (vpa): ”Juu! Ehdottomasti, ehdottomasti. Että se, että jos tää asia olis hoidettu niinku... Juu olis ilmotettu, ei olis ilmotettu että tehdään harvennushakkuu, vaan ne olis ilmotettu heti, et hän tekee [avohakkuun]. Siis siin kohdassa jo ehkä, kun me ostettiin tää tontti, ni olis voinu ilmottaa, että tähän tulee avohakkuu, koska eihän se ois mejän kannalta periaatteessa muuttanu sitä mitenkää.”

Reija (vpa): ”Vaik me oltiin sovittu. Ja tota siitähän tuli niinku, koska sit ei se ois mitään haitannu. Siin ois ollu se pieni kolmio [suojuapuustoa] ja sitte sen takana ois saanu olla sitä aukkoa. Se oli tosi, siis se oli hirveen näkönen silloin seittemän vuotta sitten. -- ”

Hakkuuta luonnehdittiin vallankäytöksi ja niihin liittynyttä menettelyä välinpitämättömäksi. Molemmat pariskunnat kertoivat olleensa aiemmin metsänomistajan kanssa tuttavallisissa

väleissä, jopa ystäviä. Hakkuiden seurauksena asukkaat kokivat jossakin määrin tulleen petetyiksi ja sen seurauksena ystävyys- ja naapuruussuhde oli kärsinyt. Keskiössä ei siis ollut niinkään metsän menettäminen, vaikka haastateltavat nostivat esille myös luontoarvojen sekä esteettisiksi kokemiensa elementtien katoamisen. Luontoarvojen menetyksestä puhuminen koski yleisemmin metsiä ja metsätalouden vaikutuksia koko maan tasolla. Tarvetta hakkuiden rajoittamiselle perusteltiin myös matkailijoiden ja lomalaisten näkökulmasta.

Vapaa-ajanasukkaiden haastatteluissa huomio kääntyi usein kaupunkilaisten ja maalaisten vastakkainasetteluun. Reaktiot ja tunteet metsähakkuusta voivat herättää kysymyksen siitä, kenellä on oikeus paikkaan kuulumiseen ja siihen kiintymiseen. Esille nousi paikallisten käyttämä valta ja syvemmältä kumpuavat erot, joissa ajateltiin olevan kyse laajemmasta, yhteiskunnan rakenteellisesta tilanteesta: Syrjäsempien seutujen asukkaat ovat katkeroituneet ja käyttävät valtaansa siellä missä pystyvät. Näissä keskusteluissa kiintymys tiettyyn metsään ei noussut keskiöön. Vapaa-ajanasukkaat kyllä viettivät runaasti metässä aikaa, mutta keskustelussa metsä ei näyttäytynyt niin kiinteänä ja jatkuvana osana arkista elämää. Metsä saattaa näin määrittyä ennemmin juuri maisemaksi ja paikaksi virkistyä kuin itsestään selväksi osaksi arkea¹⁵³. Viljo esimerkiksi määritteli suhteensa metsiin yleisesti ristiriitaiseksi, mutta oli silti kokenut hakkuun negatiivisena ja harmillisena.

Viljo (vpa): ” Käytiin sienessä ja marjastamassa ja tämmöstä, mutta se oli se pienempi asia, että kyl siis tää maisemallinen juttu oli se iso asia, koska siinä kuten vaimoni sanoi, oli tämmönen hyvin kasvanu tämmönen ja hyvin hoidettu koivu kautta mäntymetsä. Ja totta kai niinku sen hakkuun arvo oli siinä, että nää puut oli suuria ja ehtiny kasvaa siis kymmeniä vuosia. Et tuota hyvän hinnan niistä tietenkä sai. ”

Viljon ja Reijan hakkuutapauksessaan kyse oli toki menetetyistä maisemasta, joka oli totuttu osa mökkimaisemaa, mutta myös siitä sosiaalisesta puolesta joka hakkuun teettämiseen ja siitä koettuun välinpitämättömyyteen liittyi. Vapaa-ajanasunnosta puhuminen keskittyikin enemmän paikkaan kokonaisuutena maisemineen ja kyläyhteisöineen. Siihen liittyi joka tapauksessa valtavasti tunteita, odotuksia ja kiintymystä. Mökki ympäristöineen on yhtäläillä identiteettiin kytköksissä oleva paikka kuin vakituinen kotikin ja siksi sen muutokset yhtä vaikuttavia.

Metsänomistajat puhuivat vähemmän hakkuun sosiaalisesta puolesta. He eivät juurikaan olleet kertomansa mukaan tehneet hakkuuta, jotka olisivat vaikuttaneet naapureihin lukuun ottamatta Riinaa ja Pasia. He kertoivat yhden rajanaapurin, jolle ei ollut ilmoitettu etukäteen,

¹⁵³ Vrt. Rinnekangas & Anttonen 2006, 197.

reagoineen kielteisesti hakkuuseen. Toisaalta he ja muutkin metsänomistajat kertoivat saaneensa myös myönteistä palautetta hakkuista esimerkiksi juuri valoisuuden takia. Tomi kertoi saaneensa hyvää palautetta myös avoimemmasta ja perinteikkäämmästä maisemasta kyläläisiltä. Kaikki metsänomistajat kertoivat olleensa tyytyväisiä hakkuiden toteutukseen ja pytyneensä vaikuttamaan sekä saaneensa tietoa sen toteutuksesta etukäteen.

5.5 Tällä avohakkuun laidalla

Karjalaisen mukaan paikka, joka muutoksen myötä tulee näkyväksi piiloutuu uudestaan siinä eletessä. Paikka peittyy jälleen arkielämän totunnaisuuden alle. Myös hakkuualueiden maisemallisia arvostuksia tutkittaessa on havaittu, että arvostuksiin vaikuttaa merkittävästi hakkuusta kulunut aika. Tämä selittyy pitkälti kasvillisuudella, joka vallatessaan hakkuualueen tekee sen jälleen vehreäksi.¹⁵⁴ Ongelmallista metsänkäytön maisemallisia arvostuksia mitattaessa on se, että niissä keskitytään useimmiten visuaaliseen arviointiin, joka tapahtuu neutraalissa ympäristössä valokuvia vieraista metsistä katselemalla. Tämä jättää ulkopuolelle yksilöiden paikkasuhteet ja niiden kautta välittyvät kokemukset, jotka ovat merkittävä osa maiseman arvottamista myös suhteessa hakkuusta kuluneeseen aikaan. Kun aihetta lähestytään kotiympäristössä, asukkaiden näkökulmasta, tuloksia on vaikea tiivistää visuaalisuuteen.

Haastatteluaineiston perusteella myöskään Karjalaisen näkemys paluusta piiloutuvaan paikkaan ei ole täysin mutkaton. Toki Karjalainen ei anna prosessille mitään aikamääreitä, ja haastattelemieni asukkaidenkin kohtaamista hakkuista oli kulunut eri verran aikaa. Kun joku kenties oli vielä näkyvän paikan vaiheessa, jossa tilanteeseen totuteltiin, toisilla hakkuun aloituksesta oli jo useampia vuosia. Rajat eri avohakkuumaisemaan totuttelun vaiheissa eivät olleet lainkaan selviä ja riippuivat pitkälti siitä, mistä näkökulmasta asukkaat muutosta pohtivat.

Karjalainen luonnehtii elettyä paikka myös muistin paikkoina. Tällaisia ovat muuttuneet ja menetetyt paikat, joihin voimme palata vain muistoissamme. Toisaalta paikassa jatkuvasti eläminen saattaa vaikeuttaa menneen paikan mieleen palauttamista.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Esim. Silvennoinen et al. 2002.

¹⁵⁵ Karjalainen 2006, 85, 88.

AM: ”Joo. Voiks siun mielestä siihen tottuu siihen uuteen.. Tai oot sie tottunu siihen?”

Sini (vka): ”No oon. Kyllä siihen silleen.. Just vähän unohtaakin sen, että no mille se ees näytti sitten, kun se oli siinä. Vaikee, et ei muistakaan.”

Tämä sinällään voi viitata siihen, että paikka on jäämässä totunnaisuuden alle. Maisemaan tottuminen ei kuitenkaan muuta sitä, että tekemisen mahdollisuudet kuten ratsastus-, marjastus-, sienestys-, sekä lenkkeilymahdollisuudet ja sitä myöden elinpiiri ovat rajoittuneita vielä pitkän aikaa. Ne haastateltavat kenellä hakkuusta oli jo useampi vuosi, kertoivat tavallaan tottuneensa maisemaan, mutta usein arjen totunnaisuus ja asian aktiivinen ajattelu erotettiin toisistaan. Tottumiseen vaikutti paljolti se, miten hakkuusen ylipäättään oli suhtauduttu. Tähän puolestaan vaikutti oleellisesti se miten hakkuu oli toteutettu ja se miten kukin asukas suhtautui metsien käsittelyyn yleensä. Ilmaisuihin ”silmä tottuu, mutta ajatus ei” kuvasi monen sellaisen kokemusta, jolle hakkuu oli ollut järkytys. Toisin sanoen arki kotipaikassa oli asettunut uomiinsa, mutta elinpiiristä oli menetetty jotakin oleellista ja sen ajattelemisen teki edelleen kipeää.

Tässäkin suhteessa Ingoldin tarkoittamat asustamisen käytännöt kuvaavat osuvasti sitä, miten paikkaan ja maisemaan on kiinnytty. Maisema ei ole pelkkänä tapahtumien taustana tai näyttämönä, vaan vaikuttaa elämään monilla eri osa-alueilla. Hankonen toteaa artikkelissaan¹⁵⁶ : ”Paikkoja löydetään, niitä rakastetaan ja vaalitaan, niistä ollaan huolissaan ja niitä myös menetetään.” Toisin sanoen ihminen voi jopa kokea, että metsä kokonaisuutena on ikään kuin tuttu, jonka kanssa vietetään aikaa. Avohakkuussa tuttu ja vuorovaikutus tutun kanssa yhtäkkiä muuttuvat tai katoavat. Siitä voi seurata avuttomuutta ja muita menetykseen liittyviä tunteita. Johanna vertaakin toistuvaa lähimetsien menetystä läheisten kuolemaan ja hautajaisiin valmistautumiseen:

Johanna (vka): ”Silleen, että okkei. Vähän niinku, jos liikaa läheisiä kuolee pienen ajan sisällä, niin ajjaa, taas hautajaiset. Selvä. Mikä kukkalaite otetaan tällä kertaa? Niin että ei sitä sitten vaan jaksaa. Sitä vaan kattoo että jaaha se...”

Vuorovaikutus avohakkuuympäristön kanssa on erilaista kuin varttuneen metsän. Kulkeminen ja havaitseminen on erilaista. Arjen voidaan nähdä olevan hyvän elämän keskiössä, tietoisena toimintana ja valintoina¹⁵⁷. Asuinpaikkaan olikin saatettu muuttaa tiettyjen aktiviteettien takia, jotka kuitenkin hakkuun jälkeen rajautuvat pois. Tiiviisti identiteettiin yhteydessä

¹⁵⁶ Hankonen 2016, 169.

¹⁵⁷ Vaara & Saastamoinen 2006, 347, 351–52.

olevien harrastusten rajoittuminen tai jopa pois jääminen yhdessä paikan menetyksen kanssa voi johtaa paitsi arjen muuttumiseen myös oman identiteetin kyseenalaistamiseen.

Voi olla niin, että maisemaan ei koe tottuvansa lainkaan, mikäli kokee vääryyttä omasta ja etenkin luonnon puolesta. Suurimmat tunteet laimenevat ajankuluessa, mutta siitäkään ei voi tehdä johtopäätöstä maisemaan totumisesta. Ensimmäisestä Minnan kodin vieressä tehdystä hakkuusta oli kulunut jo usempia vuosia, mutta silti hän kertoi kiinnittävänsä maisemaan edelleen huomiota:

AM: ”-- mut voiks siihen maisemaan tottuu?”

Minna (vka): ”Ei. Ei, ei siihen nimenomaan ehkä ei voi tottua. Se, sitä niinku huomaamatta kiinnittää siihen huomiota oikestaan joka kerta, kun siitä kulkee ohi, et ei siihen voi tottua. Mutta kyllähän se semmonen niinku ehkä -- mikä silloin ensimmäisenä oli kun näki ne hakkuujäljet, ni se pinnalla oleva tunne -- sellanen tosi vahva fiilis, et tuntu tosi pahalta, niin kyllähän se laantuu sit pikkuhiljaa, mut ei siihen totu siihen maisemaan.”

Maiseman ”huomaamatta huomaaminen” on kuin arjen uusi käytäntö tai rutiini, joka pitää yllä muistoa paikan menetyksestä tai kohdatusta epäoikeudenmukaisuudesta. Toisin kun Sinillä (*vka*), tässä tapauksessa kirkkaat muistikuvat itselle tärkeästä metsästä vaikeuttavat maisemaan tottumista. Nykyisten metsätalouden käytäntöjen voidaan nähdä lopullisesti pilaavan maiseman, vaikka tilalle kasvaisi uusi puusto. Myös maiseman jatkuva muuttuminen hakkuun jälkeen voi olla este paikan piiloutumiselle.

AM: ”Tota voiks sun mielestä tohon uuteen maisemaan tottuu?”

Ville (vka): ”No en minä totu siihen. Varmaan ehkä joku tottuu, joka ei oo nähny sitä edellistä maisemaa, mutta minä en tuu siihen tottumaan. Ja kauhulla odotan sitä, ku tulee ensiharvennukset ja poistetaan pihlajat ja siihen jää jäljelle se yhden puulajin kasvatusmetsikkö --.”

Uuden kanssakäymisen rakentaminen lähimetsän kanssa ei ehkä onnistu siksi, että taimikossa on vaikea toimia ja liikkua. Osansa voi kuitenkin olla myös sillä, että jatkuvasti kasvavan ja sukcession myötä muuttuvan lajiston keskellä on vaikea uudelleen tutustua ympäristöön ja luoda uusia käytäntöjä. Tuan onkin kirjoittanut, että paikan on lakattava muuttumasta, jotta siitä saisi otteen ¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Tuan 2006, 15.

Hakkuuseen liittyviä ajatuksia ja tunteita oli saatettu aktiivisesti työntää pois mielestä, mutta niiden kerrottiin nousevan jälleen pintaan asiaa ajatellessa. Vaikka puhe keskittyi usein siihen, mitä muutokset tarkoittivat arjen ja toiminnan kannalta, kipeimmiksi asioiksi osoittautuivat kuitenkin suru luonnon ja metsän eläinten puolesta sekä menetetty luottamus. Yhteistä hakkuun negatiivisesti kokeneilla oli tunne epäoikeudenmukaisuudesta niin omasta kuin luonnonkin puolesta. Näitä tunteita yhdessä voisi varmasti kuvailla metsäsuruksi. Asukkaiden huomioimisen lisäksi luonnon huomioon ottaminen vaikuttikin hakkuuseen suhtautumiseen ja sitä kautta myös sopeutumiseen. Vapaa-ajanasukkailla surua herätti ennen kaikkea luottamuksen menettäminen. Esimerkiksi vapaa-ajanasukkaat Kaarina ja Visa olivat ennättäneet mieltä uuteen, avoimeen maisemaansa, mutta välit metsänomistajaan olivat edelleen olemattomat. Myös pitkään jatkuneet hakkuut ja niistä aiheutuva häiriö mökin ympärillä harmittivat heitä. Paikkaan tottumistaan olisikin luultavasti edesauttanut paljon hakkuun sosiaalisen puolen huomioiminen ja naapureiden huomioon ottaminen.

Siiri sekä osa metsänomistajista ei puolestaan tuntunut saavan kyllikseen uuden maiseman ihailusta. Uusi näkymä oli jotakin sellaista, mitä kodin ympäristössä ei ennen ollut. He olivat hyväksyneet uudenlaisen maiseman välittömästi, mutta kiinnittivät edelleen huomiota siihen. Paikan uudelleen piiloutumista voivat edeltää ristiriitaiset tunteet, mutta hakkuun ollessa asukkaille tai metsänomistajille helpotus, positiivisia puolia on helppo löytää. Maiseman jatkuvaa muuttumista seurattiin toivoen, etteivät näkymät jälleen peittyisi. Metsäluonto näyttäytyy tässä suhteessa aktiivisena toimijana, joka jatkuvasti muuttaa maisemaa välittämättä asukkaiden halusta säilyttää nykyinen näkymä. Toisaalta metsänomistajat myös suunnittelivat omia tulevaisuuden metsänkäsittely toimiaan ja pohtivat samalla millaiseksi halusivat maisemaa edelleen muokata.

Metsien käsittelyä koskee laaja kulttuurinen diskurssi, jonka myös haastateltavat tiedostivat. Heidän suhtautumiseensa vaikutti se, minkälaisen näkökulman he olivat sisäistäneet. Esimerkiksi metsätaloutteen myönteisesti suhtautuvien ja luonnonsuojelua korostavien asukkaiden kokemukset erosivat merkittävästi toisistaan. Tämä oli ennakoitavissa, mutta vaikeampi oli etukäteen kuvitella niiden asukkaiden kokemuksia, joiden kanta metsätaloutteen liittyen oli ristiriitainen tai jotka eivät olleet pohtineet asiaa tarkemmin. Tällöin hakkuukokemuksen käsittely pohjautui enemmän omaan arkeen ja konkreettisiin vaikutuksiin siinä. Ristiriitainen suhtautuminen tuotti myös ristiriitaisia kokemuksia hakkuusta. Siinä saatettiin nähdä samanaikaisesti niin hyvää kuin huonoakin. Samoin hakkuiden oikeutus oli toisaalta itsestään selvää metsänomistajan oikeuksien takia ja samaan aikaan oikeuksien

laajuutta kummasteltiin. Metsänomistajien toimintaa saatettiin myös selittää julkisella vallalla ja säädöksillä, jotka omistjia velvoittavat. Metsänomistajat olivat metsätalouden kannalla, vaikka heillä oli selviä painotuseroja siinä, millä ehdoilla hakkuut tulisi toteuttaa.

Metsänomistajat näkivät hakkuut jopa välttämättömänä osana ”luonnollista” kiertokulkua. He kertoivat kuitenkin lähtökohtaisesti olevansa valmiita neuvottelemaan hakkuista naapureiden kanssa, vaikka näkivät asian viime kädessä olevan omassa harkinnassaan.

Jyrkästi omien arvojen vastainen toiminta on omiaan vaikeuttamaan, jopa eväämään sopeutumisen mahdollisuuden, kun taas omia arvostuksia myötäilevä toiminta lisää sitä. Sosiaalinen puoli voi niin ikään vaikuttaa sopeutumiseen kielteisesti tai myönteisesti. Mikäli asukkaat ovat kokeneet tulleen kohdelluksi huonosti, on vaikeampi hyväksyä ja sopeutua muutokseen ja päinvastoin. Muutos sinänsä on kaikessa luonnossa tavallista ja väistämätöntä. Muutosten nopeus, laatu ja yksilön jääminen ulkopuolelle niiden suunnittelussa voivat kuitenkin merkittävästi vaikeuttaa sopeutumista ¹⁵⁹. Asikainen toteaa, että ”lähiöelämää vahvasti määrittävä tekijä on luonnon ja muun ympäristön muutosten ennustamattomuus. ¹⁶⁰” Samalla tavoin epävarmoja ympäristöstään olivat myös ne maaseudun asukkaat, joiden lähiympäristöstä kaadettiin toistuvasti metsiä. Asukkaat saattoivat hallinnan tunteen menetystä paikatakseen ryhtyä esimerkiksi entistä tarmokkaammin varjelemaan oman tonttinsa sisällä olevaa puustoa.

Hakkuusta seuranneet positiiviset muutokset saattoivat lisätä kiintymystä paikkaan, mutta eivät tehneet kodista enemmän kotia kuin ennen hakkuutakaan. Kukaan haastateltavista ei myöskään kertonut tosissaan harkinneensa muuttoa hakkuiden takia. Muutto oli käynyt mielessä niillä vakituisilla asukkailla, jotka olivat kokeneet hakkuut raskaimmin ja keiden kodin lähistöltä oli hakattu viime vuosina paljon metsiä. Paikkaan oli kuitenkin kiinnytty ja sitouduttu vahvasti. Kuten omakotitaloasumiselle asuinpaikallekin näytti haastavalta löytää korvaavaa vaihtoehtoa. Vaihtoehdoksi jäi siinäkin tapauksessa, että hakkuut surettivat ja veivät paikasta jotkain olennaista, sopeutua tai alistua kohtaloonsa kuten eräät haastateltavista kuvasivat.

¹⁵⁹ Vrt. Laurén 2006, 209.

¹⁶⁰ Asikainen 2011, 37.

6 Jälkikaiunta

Otin ensiaskeleet tämän tutkielman parissa olettaen, että tutkin kokemusta pihamaahan rajoittuvan metsän hakkuusta. Pian kävi kuitenkin ilmi, että maaseudulla asuvien ihmisten kokemusta lähimetsästä on vaikea rajata yhteen metsikköön. Hakkuusta kerrottuja kokemuksia olisi ollut mahdotonta ymmärtää sellaisena, kuin itse olen ne kuullut ja tulkinnut, tuntematta jossain määrin niitä seikkoja, joita haastateltavat pitivät tärkeinä elinympäristöissään. Asukkaiden kodin ympärillä elinpiiri levittäytyy lähintä metsää edemmäs ja rajat eri alueiden välillä ovat liukuvia. Yhden metsän läpi saattaa olla kulkureitti kauempiin metsiin ja kauemmat metsät taas voivat olla jopa merkityksellisempiä kuin kaikista lähin metsä. Jokin metsä muodostuu tärkeäksi ominaisuuksiensa ja tuttuutensa, ei vain sijaintinsa vuoksi. Eri metsät yhdessä pihan ja kodin sisätilojen kanssa ovat osa arjen toimintaympäristöä.

Lähtöoletukseni oli, että ”metsän keskellä” asuville metsän rooli arjessa on merkittävä. Tätä seurasi oletus siitä, että pihan reunalle tehty avohakkuu vaikuttaisi kokemukseen metsän keskellä asumisesta. Kuten tutkimuksessa yleensä, myös tässä tapauksessa alkuperäisten kysymysten kautta avautui paljon monisyisempi ja mutkikkaampi kokonaisuus kuin olisin etukäteen osannut kuvitella. Kun etsin haastateltavia, sain kommentteja, joissa kerrottiin, ettei tällaista aihetta kannata edes tutkia, koska tulos on itsestään selvä. Jo johdannossa kirjoitin, ikään kuin näihin kommentteihin vastatakseni, että kokemukset ja asioihin suhtautuminen liittyvät arvoihin ja niiden moninaisuuden näkeminen edellyttää erilaisen arvopohjan omaavien ryhmien tutkimista. Tähän lisäisin vielä, että ryhmät koostuvat yksilöistä ja syvempi ymmärtäminen edellyttää myös ykisttävien näkemysten tutkimista.

Tämän tutkielman ryhmät muodostivat vapaa-ajanasukkaat, metsänomistajat ja vakituiset asukkaat. Vapaa-ajanasukkaiden kokemukset olivat ennen kaikkea sosiaalisten suhteiden vaikuttamia. Hakkuuta itsessään ei lopulta koettu niin musertavana kuin sitä, miten se oli toteutettu. Sosiaalinen kokemus vaikeutti myös sopeutumista. Metsätalouteen he suhtautuivat ymmärtävästi, mutta kritisoiden sitä rajuutta, jolla hakkuut tehdään. Vapaa-ajanasukkaat ymmärrettävästi korostivat matkailijoiden ja lomalaisten näkökulmaa. Metsänomistajien kokemuksissa korostui hallinnan mahdollisuus ja päätäntävalta omasta ympäristöstä. He olivat tyytyväisiä muutoksiin, jotka oli toteutettu heidän oman näkemyksensä mukaan. Toisaalta metsänomistajiakin saattoivat harmittaa toisten teettämät hakkuut lähiympäristössä. Vakituksia asukkaita puolestaan oli haastateltavista eniten ja heidän kokemuksissaan oli hajontaa eniten.

Vakituiset asukkaat sitoivat hakkuukokemukset tiiviisti arkeensa, mutta perustelivat näkemyksiään lisäksi yleisemmän metsien käyttöön ja metsätalouteen liittyvän keskustelun pohjalta. Heidän puhessaan vaihtelivat sekä menneisyyden, nykyisyyden että tulevan aikatasot, joissa metsän muutokset suhteutuivat paikassa asumiseen. Tärkeää kaikille oli, että ympärillä oli metsiä joissa oli mahdollista liikkua. Hakkuualueella harvemmin haluttiin kulkea ja hakattua mielimetsää saatettiin nyttemmin vältellä. Mikäli lähialueella oli tehty paljon hakkuita peräkkäin, asukkaat todennäköisemmin kokivat ne epäoikeudenmukaisiksi ja elinpiiriään rajoittaviksi.

Vakituisilla ja vapaa-ajanasukkailla epäoikeudenmukaisuuden kokemukset syntyivät hakkuun toteutukseen liittyvästä epätietoisuudesta, yksityisyyden loukkaamisen ja välinpitämättömyyden kokemuksista. Ympäristön jatkuva muuttuminen ei ole vain kaupunkiympäristöille ominaista. Samalla tavalla ennustamattomaksi määrittyvät lähimetsät maaseudun asuinympäristössä. Jo hakkuusta henkilökohtaisesti ilmoittaminen voisikin lisätä asukkaiden tunnetta huomioon ottamisesta ja empatiasta. Varsinaisesti hyväksyttävämpiä ja tasa-arvoisempia hakkuista puolestaan voisi tehdä se, että naapureita kuultaisiin yksipuolisen ilmoituksen sijaan. Ilmoituksella tai kuulemisellakaan ei tosin välttämättä ole suurta vaikutusta, mikäli asukas kokee, ettei hänellä niistä huolimatta ole tosiasiallista vaikutusmahdollisuutta, tai että hakkuu on väärin ja epäoikeudenmukainen ennen kaikkea ekologisesta näkökulmasta.

Metsän ominaisuuksiin liittyvä ainutlaatuisuus on yhteydessä siihen miten raskaaksi sen menettäminen koetaan. Esteettisiä tai ekologisia arvoja on vaikea erottaa yksilön toiminnasta ja sen kautta muotoutuvasta kokemuksesta. Jos metsä on ollut hyväkulkuinen, kaunis tai vaikkapa monimuotoisuuden kannalta tärkeä, siinä tehty hakkuu herättää erityisen voimakkaita kielteisiä tunteita. Toisaalta ”mitään sanomattoman” metsän hakkuussa saatetaan nähdä enemmän positiivisia puolia kuten valoisuus tai paremmat näkymät. Metsät näyttäytyvät asukkaille ennen kaikkea paikkoina, joiden tärkeys ja niihin liittyvät tunteet eivät ole irrotettavissa asustamisen kautta syntyneistä kokemuksista. Tällöin kokemusten muotoutuminen ja tuntemukset eivät myöskään noudata, eikä niitä voida tavoittaa laskennallisia kaavoja ja anonyymeja mallinnuksia käyttämällä.

Raja kotipihaan ja metsän välillä on usein liukuva. Tällöin metsä ei myöskään näyttäydy automaattisesti paikkana, johon lähdetään vaan paikkana, jossa ollaan. Yksi askel

nurmialueelta voi siirtää asukkaan metsään, eikä sitä ajatella kotoa poistumisena tai varsinaisesti ”metsään menemisenä”. Useimmalle maalla asuvalle metsä yleisesti on tärkeä-vapaa-ajanviettoon käytetty ympäristö. Eri metsien arvottaminen arjessa taas vaihtelee paitsi sen mukaan, millaisiin arvoihin yksilön käsitys metsien käsittelystä kiinnittyy, myös niihin käytäntöihin, kokemuksiin ja tuntemuksiin, joita tiettyihin metsiin arjessa liittyy. Kaikki metsät eivät ole arkisesta näkökulmasta katsottuna samalla viivalla. Lähimetsään on voitu kiintyä, siellä kulkeminen on ehkä opettanut jalkapohjat tuntemaan jokaisen juurakon ja väistämään hiuksiin tarttuvaa oksaa. Toisaalta metsä on saattanut varjostaa, peittää näkymiä tai aiheuttaa turvattomuutta. Toisille läheinen metsä voi olla selvästi osa kodin kokemusta – ei ehkä aivan kodin ytimessä oleva paikka, mutta merkityksellinen siinä kokonaisuudessa, joka kodiksi mielletään.

Taajama-alueiden hakkuut saavat ansaitusti suurta huomiota, mutta samalla maaseudun asukkaiden voidaan edellyttää hyväksyvän hakkuut, koska ovat valinneet asua talousmetsien keskellä. On toki niinkin, että maaseudun asukkaat voivat suhtautua myönteisemmin hakkuihin ja he ovat voineet osata varautua niihin. Voidaan myös argumentoida, että asuinpaikkaa valitessa tulisi ottaa huomioon tulevaisuuden toimet alueella. Talousmetsää on kuitenkin niin paljon, ettei jokaiselle halukalle riittäisi asuinkiinteistöä sellaiselta alueelta, jossa voisi varmistua, ettei hakkuita tule. Päätös ja halu asua perityssä asuinpaikassa puolestaan ei jätä tilaa sijainnin valinnalle. Metsän pitäminen etäällä omasta kodin kokemuksesta ei aina ole mahdollista, koska tunnesiteen ja merkityksellisyyden kokemus ei kaikessa elämisessä ole tietoista valintaa, vaan muotoutuu hitaasti ja huomaamatta paikassa elettäessä.

Metsien käytön menetelmiin ja toiminnan sosiaaliin vaikutuksiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota silloin, kun hakkuita toteutetaan asutuksen välittömässä läheisyydessä myös maaseudulla. Asutusta eli koteja ei tulisi sivuuttaa hakkuita suunniteltaessa. Siihen maisemaan, jonka sisällä koti on, kiteytyy suuria teemoja kuten jatkuvuus, tasapaino, yksityisyys ja oikeudenmukaisuus. Suuruudestaan huolimatta ne kaikki ovat osa arkea, jokapäiväisen elämämme jatkumoa. Maisemaa ja kotia eletään. Ne hahmottuvat meille paikkoina, joihin liittyy muistoja, tunteita ja lukuisia merkityksiä, jotka rakentuvat vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Siksi koti ympäristöineen on merkittävä osa sitä, millaiseksi arki muodostuu. Toisinaan sen muuttuminen on positiivinen kokemus ja tuo arkeen jotakin lisää. Ei kuitenkaan ole vaikeaa ymmärtää, että siitä voi seurata järkytys, kun

ympäristö, johon ollaan tietoisesti hakeuduttu ja joka on sellaisenaan tullut tärkeäksi, muuttuu arvaamatta yhdessä yössä. Järkytyksen lisäksi siitä voi olla pidempiaikaista haittaa hyvinvoinnille. Koska asuinympäristö on elettyä maisemaa, maiseman lisäksi muuttuvat arjen toimintamahdollisuudet ja sen totunnaisuus.

Eletyn ympäristön muutoksiin tottuminen on yksilö- ja paikkasidonnaista. Maisemaan tottuminen eli paikan piiloutuminen voi koitua mahdottomaksi surun takia. Surua koetaan menetettyjen käytäntöjen ja luonnon sekä jatkuvan muutoksen eli ihmisen ohjaileman sukkession takia. Suruksi määrittyy erityinen surun laatu, metsäsuru. Siinä limittyvät suru omasta ja muun luonnon puolesta. Metsäsuru on sellainen surun laatu, joka paljastaa ihmisen ja muiden luonnon osasten muodostaman yhteisön ja yhteyden sekä niiden saumattoman yhteenkuuluvuuden. Ei toki ole syytä olettaa, että ympäristö olisi aina pysyvä. Niin ympröivä fyysinen, kuin aineeton maailma ja ihminen itsekin ovat dynaamisia ja jatkuvan muutoksen keskellä. Sillä kuitenkin on merkitystä miten, millä nopeudella, keiden toimesta ja hyväksymänä muutokset tapahtuvat.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Haastattelut

Sini, vakituinen asukas, toteutettu 28.7.2022

Siiri, vakituinen asukas, toteutettu 2.8.2022

Ville, vakituinen asukas, toteutettu 2.8.2022

Minna, vakituinen asukas, toteutettu 3.8.2022

Johanna, vakituinen asukas, toteutettu 19.9.2022

Taina & Ilari, vakituinen asukas, toteutettu 18.1.2023

Kaarina & Visa, vapaa-ajanasukas, toteutettu 9.9.2022

Reija & Viljo, vapaa-ajanasukas, toteutettu 19.1.2023

Mari & Kari, metsänomistaja, toteutettu 28.7.2022

Tomi & Tiia, metsänomistaja, toteutettu 17.1.2023

Riina & Pasi, metsänomistaja, toteutettu 20.1.2023

Kaikissa haastatteluissa haastattelijana toimi Anniina Muukkonen.

Aineisto on haastattelijan hallussa.

Tietokannat ja uutiset

Eurooppalainen maisemayleissopimus 2000. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060014> Tarkistettu 1.6.2023.

Helsingin Sanomat 31.1.2023.: Kiista metsästä <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009352197.html> Tarkistettu 15.4.2023.

Luonnonvarakeskus: VMI laskentapalvelu. <https://vmilapa.luke.fi/#/> Tiedot haettu 8.5.2023.

Maa- ja metsätalousministeriö: Suomen metsävarat. <https://mmm.fi/metsat/suomen-metsavarat> Tarkistettu 17.5.2023

STT, Pellervon taloustutkimus 6.10.2022: Ennuste: Puun käyttö lisääntyy ensi vuonna – hakkuumäärät nousevat venäläisen puun korvaamiseksi. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/ennuste->

[puun-kaytto-lisaantyy-ensi-vuonna-hakkuumaarat-nousevat-venalaisen-puun-korvaamiseksi?publisherId=69819107&releaseId=69953402](https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px) Tarkistettu 25.5.2023.

Tilastokeskus: StaFin / Väestörakenne / 11ra – Tunnuslukuja väestöstä alueittain, 1990–2022. https://pxdata.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11ra.px Tiedot haettu 7.3.2023.

Yle 15.12.2021.: Luontokato metsissämme. <https://yle.fi/a/3-12208625>, Tarkistettu 17.5.2023

Yle 3.5.2023: Pankit ja poliisit katosivat kylistä 30 vuodessa, mutta kannattiko se? Tutkija ennustaa, nuoret haluavat pian muuttaa maalle. <https://yle.fi/a/74-20029491> Tarkistettu 24.5.2023.

Ympäristöministeriö: Mitä on kestäväkehitys? <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>, Sivusto päivitetty 15.3.2023. Tarkistettu 17.5.2023.

Kirjallisuus

Ahmed, Sara 2018: *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. Englanninkielinen alkuteos Cultural Politics of Emotion (2004). Suom. Elina Halttunen-Riikonen. Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere.

Alasuutari, Pertti & Alasuutari, Maarit 2010: *Mökkihulluus. Vapaa-ajanasumisen taika ja taito*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.

Appelroth, Eric; Heikinheimo, Olli; Kalela, Erkki; Laitakari, Erkki; Lindfors, Jarl & Sarvas, Risto 1948: Julkilausuma. *Metsätaloudellinen aikakauslehti* 11/1984.

Asikainen, Eveliina 2011: Aukkaat lähiöluonnon osallisina. *Alue ja ympäristö* vol. 40(1), 29–41.

Björn, Ismo 1999: *Kaikki irti metsistä. Metsän käyttö ja muutos taigan reunalla itäisimmässä Suomessa erätaloudesta vuoteen 2000*. Suomen historiallinen seura, Helsinki.

von Bonsdorff, Pauline 2007: Maisema toiminnan ja kuvittelun tilana. Teoksessa *Maiseman kanssa kasvokkain*. Toim. Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo & Virpi Kaukio. Maahenki Oy, Helsinki, 33–49.

von Bonsdorff, Pauline 2002: Maisema elintilana. Kulttuuri, luonto ja estetiikka. Teoksessa *Suomalainen maisema. Maisemantutkimuksen näkökulmia*. Toim. Inkeri Pitkäranta & Esko Rahikainen. Helsingin yliopiston kirjasto, Helsinki, 92–96.

Borg, Pekka 2008: *Monimuotoisuuden aika. Luonnon nähtävyyksistä Naturaan*. Suomen ympäristösuunnittelu Oy, omakustanne.

Donner-Amnell, Jakob 1991: Metsäteollisuus yhteiskunnallisena kysymyksenä. Teoksessa *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Toim. Ilmo Massa & Rauno Sairinen. Gaudeamus, Helsinki, 265–306.

Euroopan komissio 2021: *Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Uusi EU:n metsästrategia 2030*. Euroopan komissio, Bryssel.

Faehnle, Maija; Jokinen, Johanna; Karlin, Anni & Lyytimäki, Jari 2010: Kaupunkiluonto ja monikulttuurisuus. Maahanmuuttajat luontoalueiden kokijoina ja käyttäjinä. *Suomen ympäristö* 2010(1).

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina 2006: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen. SKS, Helsinki, 25–48.

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) 2020: *Terms and Definitions*. Forest Resources Assessment Working Paper 188.

Haila, Yrjö & Lähde, Ville 2003: Luonnon poliittisuus: Mikä on uutta? Teoksessa *Poliittinen luonto*. Toim. Yrjö Haila & Ville Lähde. Vastapaino, Tampere, 7–36.

Hankonen, Ilona 2021: *Ihmisiä metsässä. Luonto kulttuuriympäristökysymyksenä*. Suomen kansantietouden tutkijain seura, Joensuu.

Hankonen, Ilona 2016: Paikka, aika ja kulttuuri metsien käytön sosiaalisen kestävyuden ytimessä. *Vuosilusto 11, Metsä tekee hyvää! Lusto – Suomen metsämuseo ja Metsähistorian seura*, Punkaharju, 160–173.

Hasu, Eija 2009: *Koti pihalla. Kodin ulkotilat yksityisestä julkiseen. Asukkaiden kokemuksia asumisesta ja asumisen laadusta*. Diplomityö. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtuurin laitos.

Hietala-Koivu, Reija; Tahvanainen, Liisa; Nousiainen, Ismo; Heikkilä, Tapio; Alanen, Aulikki; Ihalainen, Marjut; Tyrväinen, Liisa & Helenius, Juha 1999: *Visuaalinen maisema maatalouden ympäristöohjelman vaikuttavuuden seurannassa*. Maatalouden tutkimuskeskus, Jokioinen.

Hovila, Ilari 2015: Jokamiehenoikeuden rajoista. *Acta Lapponica Fennicae* 26, Lapin tutkimusseura, Rovaniemi, 58–74.

Hyvärinen, Esko; Juslén, Aino; Kemppainen, Eija; Uddström, Annika & Liukko, Ulla-Maija (toim.) 2019: *Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja 2019*. Ympäristöministeriö & Ympäristökeskus, Helsinki.

Häyrynen, Maunu 2021: Emotional Turn in the Study of Environment and Landscape. Teoksessa *Landscapes of Affect and Emotion: Nordic Environmental Humanities and the Emotional*. Toim. Maunu Häyrynen, Jouni Häkli & Jarkko Saarinen. Brill, Leiden, 3–19.

- Ingold, Tim 2000: *The Perception of the Environment: Essays on Livelihood, Dwelling and Skill*. Routledge, London.
- Jokinen, Ari 2002: Metsän omistaja metsänsä hoitajana. Rutiinit, ”tarjokkeet” ja vastavuoroisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 67(2), 134–147.
- Kajander, Anna & Koskinen-Koivisto, Eerika 2021: Aistikokemukset ja affektiivisuus arjen materiaalisen kulttuurin tutkimuksessa. Teoksessa *Paradigma: Näkökulmia tieteen periaatteisiin ja käsityksiin*. SKS, Kalevala seuran vuosikirja 100, Helsinki, 350–365.
- Kanninen, Jaana 2022a: Johdatus huutoamme kohti. Teoksessa *Huuto kaupunkiluonnon puolesta*. Toim. Jaana Kanninen & Sanni Seppo. Vastapaino, Tampere, 9–12.
- Kanninen, Jaana 2022b: Mihin menet asukademokratia. Teoksessa *Huuto kaupunkiluonnon puolesta*. Toim. Jaana Kanninen & Sanni Seppo. Vastapaino, Tampere, 19–32.
- Karhu, Ismo & Kellomäki, Seppo 1980: Väestön mielipiteet metsänhoidon vaikutuksesta maisemakuvaan Puolangan kunnassa. *Silva Fennica* vol. 14, 409–428.
- Karjalainen, Eeva 1995: Avohakkuumaiseman visuaalinen laatu. *Metsätieteen aikakauskirja* 1995(3), 211–232.
- Karjalainen, Eeva 2000: Metsänhoitovaihtoehtojen arvostus ulkoilualueilla. *Metsä, harju ja järvi. Näkökulmia suomalaiseen maisematutkimukseen ja -suunnitteluun*. Toim. Jarkko Saari-
nen & Petri Raivo. Metsäntutkimuslaitoksen tiedoksiantoja 776, 183–185.
- Karjalainen, Eeva & Komulainen, Minna 1997: Uudistusalojen vaikutus kaukomaisemaan. Tapaustutkimus Kainuussa. *Metsätieteen aikakauskirja* 1997(3), 423–428.
- Karjalainen, Pauli Tapani 2008: Paikka, aika ja elämänkuva. Teoksessa *Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä*. Toim. Arto Haapala & Virpi Kaukio. Unipress, Helsinki, 13–31.
- Karjalainen, Pauli Tapani 2007: Paikoista maisemiin: Ympäristön eletty mieli. Teoksessa *Maiseman kanssa kasvokkain*. Toim. Yrjö Sepänmaa, Liisa Heikkilä-Palo & Virpi Kaukio. Maahenki Oy, Helsinki, 50–57.
- Karjalainen, Pauli Tapani 2006: Topografinen paikan tulkinta. Teoksessa *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Seppo Knuuttila, Pekka Laaksonen & Ulla Piela. SKS, Helsinki, 83–92.
- Karjalainen, Pauli Tapani 1995: Elämä tässä talossa. Lähikartoitusta kirjallisuuden kautta. *Alue ja ympäristö* vol. 24(2), 15–24.
- Karppinen, Heimo; Hänninen, Harri; Horne, Paula 2020: Suomalainen metsänomistaja 2020. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 30/2020, Luonnonvarakeskus, Helsinki.
- Kellomäki, Seppo & Savolainen, Risto 1981: Metsän maisemallinen arvostus. *Silva Fennica* vol. 170, Suomen metsätieteellinen seura, Helsinki.

Korhonen, Kari; Ihalainen, Antti; Kuusela, Saija; Punttila, Pekka; Salminen, Olli & Syrjänen, Kimmo 2020: Metsien monimuotoisuudelle merkittävien rakennepiirteiden muutokset Suomessa vuosina 1980-2015. *Metsätieteen aikakauskirja* 2020, artikkeli 10198.

Korkiakangas, Pirjo 2006: Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. Teoksessa *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen. SKS, Helsinki, 120–144.

Kotiaho, Janne S., Bäck, Jaana, Jokimäki, Jukka, Kallio, Kirsi Pauliina, Ketola, Tarmo, Kullmala, Liisa, Laine, Ilona, Lehikoinen, Alekski, Nieminen, Tiina M., Oksanen, Elina, Pappila, Minna, Sinkkonen, Aki, Sääksjärvi, Ilari E., Tahvonen, Olli, Peura, Maiju: Jatkovapeitteisen metsänkäsittelyn ympäristö- ja talousvaikutukset: Luontopaneelin yhteenveto ja suositukset luontopolitiikan suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. *Suomen luontopaneelin julkaisuja* 1A/2022.

Kovalainen, Ritva & Seppo, Sanni 2009: *Metsänhoidollisia toimenpiteitä*. Hiilinielutuotanto ja Miellotar.

Kurvinen, Heidi & Yoken, Hannah 2022: Konfliktit ja vaikeat tunteet muistitietohaastatte- luissa. Teoksessa *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Ulla Savolainen & Riikka Taavetti. SKS, Helsinki, 47–72.

Laine, Timo 2015: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teok- sessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teo- reettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Toim. Raine Valli & Juhani Aaltola. PS- kustannus, Jyväskylä, 29–51.

Laitinen, Riitta 2002: Koti, paikkaidentiteetti ja muutokset navajoyhteiskunnassa 1800-lu- vulla. Teoksessa *Eletty ja muistettu tila*. Toim. Taina Syrjämaa & Janne Tunturi. SKS, Hel- sinki, 195–210.

Lamberg, Marko 2005: Metsän ja metsäluonnon hahmottaminen ja haltuunotto keskiajan yh- teiskunnassa. Teoksessa *Metsien pääomat*. Toim. Heikki Roiko-Jokela. Minerva, Helsinki, 11–28.

Laurén, Kirsi 2009: Metsä arkisen hyvinvoinnin lähteenä naisten kertomuksissa. *Ympäristö ja alue* vol. 38(2), 13–24.

Laurén, Kirsi 2008: Kertomukset metsän läheisestä merkityksestä. Teoksessa *Ympäristö täynnä tarinoita. Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä*. Toim. Arto Haapala & Virpi Kaukio. Unipress, Helsinki, 33–48.

Laurén, Kirsi 2006: *Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä*. SKS, Helsinki.

Leikola, Matti 1994: Metsänhoitomme ennen ja nyt. *Folia forestalia. Metsätieteen aikakaus- kirja* 1994(2), 180–184.

Leskinen, Leena; Laurén, Kirsi; Järvinen, Suvi; Sairinen, Rauno; Leskinen, Pekka 2008: *Sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten ja kestävyysarvioiminen metsätaloudessa ja metsien monimuotoisuuden turvaamisessa*. Metlan työraportteja 99. Metsäntutkimuslaitos, Vantaa.

Lähde, Erkki 2015: *Suomalainen metsäsota. Miten jatkuva kasvatusta voitti avohakkuun*. Into, Helsinki.

Maa- ja metsätalousministeriö 2022a: *Metsänhoito ja hakkuut Suomessa*. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Maa- ja metsätalousministeriö 2022b: *Kansallinen metsästrategia 2035*. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Massa, Ilmo 1994: *Pohjoinen luonnonvalloitus. Suunnistus ympäristöhistoriaan Lapissa ja Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki.

Maukonen, Merja 2018: Lähiluonnon tilallinen ja ajallinen saavutettavuus: kaupunkilaisten kokemuksia luonnon saavutettavuudesta arkielämässä. *Terra* vol. 130(2), 69–78.

Naukkarinen, Ossi 2006: Paikallisuus, liikkuvuus ja esteettiset arvot. Teoksessa *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Seppo Knuutila, Pekka Laakosnen & Ulla Piela. SKS, Helsinki, 64–79.

Neuvonen, Marjo; Lankia, Tuija; Kangas, Katja; Koivula Johanna; Nieminen, Markku; Store, Ron; Tyrväinen, Liisa 2022: *Luonnon virkistyskäyttö 2020*. Luonnonvara- ja biotaloudentutkimus 41/2022, Luonnonvarakeskus, Helsinki.

Niemelä, Jari; Young, Juliette; Alard, Didier; Askasibar, Miren; Henle, Klaus; Johnson, Richard; Kurttila, Mikko; Larsson, Tor-Björn; Matouch, Simone; Nowicki, Peter; Pavia, Rosa; Portoghesi, Luigi; Smulders, René; Stevenson, Alan; Tartes, Urmas & Watt, Allan 2005: Identifying, managing and monitoring conflicts between forest biodiversity conservation and other human interests in Europe. *Forest Policy and Economics* 2005 (7), 877–890.

Norokorpi, Yrjö 2018: Harsintajulkilausuma ja kaksi metsänhoidon paradigmaa. *Jatkuvaa kasvatusta jokametsään*. Toim. Yrjö Norokorpi & Timo Pukkala. Joen Forest Program Consulting, Joensuu, 97–125.

Perttula, Juha 2005: Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tie-teenteoria. Teoksessa *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Toim. Juha Perttula & Timo Latomaa. Dialogia, Helsinki, 115–162.

Portelli, Alessandro 2006: Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Englanninkielinen alkuteos *What makes oral history different?* *The Oral History Reader* (1998) Suom. Salla Kivilaakso-Mendes & Sanna Viertomanner (ohjaajana Juhani Hiirikoski). Teoksessa *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä*. Toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo & Ulla-Maija Peltonen. SKS, Helsinki, 49–64.

- Puhakka, Riikka; Pitkänen, Kati; Oinonen, Iikka 2021: Maahanmuuttajataustaisten nuorten luontosuhde ja luonnon virkistyskäyttö – tutkimus Lahden yläkoululaisista. *Terra* vol. 133(4), 173–187.
- Puhakka, Riikka 2014: Y-sukupolvi luonnossa. Luonnon merkitykset kaupungistuvassa yhteiskunnassa. *Alue ja ympäristö* vol. 43(1), 34–48.
- Pärjälä, Eeva & Pöllänen, Sonja 2022: Kehon kertomaa: paikkaan kiinnittymisestä tietäminen. Teoksessa *Kulttuurintutkimus tietämisen tapana*. Toim. Taina Kinnunen & Juhana Venäläinen. Vastapaino, Tampere, 375–405.
- Rinne, Jenni & Olsson, Pia 2020: ”Täällä on minun kotini” Affektiiviset kokemukset kaupungin merkityksellistämässä. Teoksessa *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Toim. Jenni Rinne, Anna Kajander & Riina Haanpää. Ethnos ry, Helsinki, 310–346.
- Savolainen, Ulla & Taavetti, Riikka 2022: Muistitietotutkimus. Paikantumisia, eettisiä kysymyksiä ja tulevia suuntia. Teoksessa *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Ulla Savolainen & Riikka Taavetti. SKS, Helsinki, 10–43.
- Sepänmaa, Yrjö 2006: Sydämen maisema. Teoksessa *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Toim. Seppo Knuutila, Pekka Laaksonen & Ulla Piela. SKS, Helsinki, 31–43.
- Sepänmaa, Yrjö 1997: Ekologinen estetiikka ja humanismi. Teoksessa *Ekologinen humanismi*. Toim. Jarmo Heinonen & Osmo Kuusi. Otava, Helsinki, 204–216.
- Sepänmaa, Yrjö 1987: Metsäestetiikka ja metsän estetiikka. *Silva Fennica* vol. 21(4), 374–385.
- Sievänen, Tuija & Neuvonen, Marjo 2014: Miten suomalaiset virkistyvät luonnossa? Teoksessa *Hyvinvointia metsästä*. Toim. Liisa Tyrväinen, Mikko Kurttila, Tuija Sievänen & Seija Tuulentie. SKS, Helsinki, 21–35.
- Sievänen, Tuija 2010: Luonnon virkistyskäytön tutkimus. *Metsä, talous yhteiskunta. Katsauksia metsäekonomiseen tutkimukseen*. Toim. Yrjö Sevola. Metlan työraportteja 145, Helsinki, 167–178.
- Silvennoinen, Harri 2017: *Metsämaiseman kauneus ja metsänhoidon vaikutus koettuun maisemaan metsikkötasolla*. Suomen metsätieteellinen seura, Helsinki.
- Silvennoinen, Harri, Pukkala, Timo & Tahvanainen, Liisa 2002: Effect of Cuttings on the Scenic Beauty of Tree Stand. *Scandinavian Journal of Forest Research* vol. 17(3), 263–273.
- Suopajarvi, Tiina 2009: *Sukupuoli meni metsään. Luonnon ja sukupuolen polkuja metsäammattilaisuudessa*. SKS, Helsinki.
- Tindall, David 2003: Social values and the contingent nature of public opinion and attitudes about forests. *The Forestry Chronicle* vol. 79(3), 629–705.

Tuunanen, Pekka; Tarasti, Markus & Rautiainen, Anne (toim.) 2012: Jokamiehen oikeudet ja toimiminen toisen alueella. Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. *Suomen ympäristö* 30, 2012. Ympäristöministeriö, Helsinki.

Tyrväinen, Liisa; Silvennoinen, Harri; Korpela, Kalevi & Ylen, Matti 2007: *Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin*. Metlan työraportteja 52, Helsinki, 57–77.

Tyrväinen, Liisa; Hietala, Reija; Silvennoinen, Harri & Sipilä, Maija 2007: Maisema asukkaiden silmin. Tapaustutkimus Koskenkylässä ja Pernajalahdella. *Suomen ympäristö* 25, 2007. Ympäristöministeriö, Helsinki.

Tyrväinen, Liisa; Hyppönen, Mikko; Jokinen, Mikko; Kurttila, Mikko & Tolvanen, Anne 2014: Maankäyttömuotojen yhteensovittaminen. Teoksessa *Hyvinvointia metsästä*. SKS, Helsinki, 191–207.

Tyrväinen, Liisa; Kurttila, Mikko; Sievänen, Tuija; Tuulentie, Seija (toim.) 2014: *Hyvinvointia metsästä*. SKS, Helsinki.

Tökkäri, Virpi 2018: Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Toim. Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen. Lapland university press, Rovaniemi, 64–84.

Vaara, Lauri 2013: *Metsänhoitajien maa. Tutkimus metsäalan korporatismista*. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Vaara, Matti & Saastamoinen, Olli 2006: Metsät ja puut arjen ajankäytössä. Kuvakulmia suomalaiseseen elämäntapaan. Teoksessa *Metsät ja hyvä elämä. Monitieteinen tutkimusraportti*. Toim. Seppo Vehkamäki. Metsäkustannus Oy, Helsinki, 345–403.

Valkeapää, Annukka; Paloniemi, Riikka; Vainio, Annukka; Helkama, Klaus; Karppinen, Heimo; Kuuluvainen, Jari; Ojala, Ann; Rantala, Tapio; Rekola, Mika & Vehkalahti, Kimmo 2009: *Suomen metsät ja metsäpolitiikka: kansalaisten näkemyksiä*. Helsingin yliopisto, Metsäekonomian laitos.

Venäläinen, Satu 2017: Affektiivisuus ja diskursiivisuus. Identiteettityötä ja kevytkenkäisyyttä eri suuntausten rajapinnoilla. *Sukupuolentutkimus* Vol. 30(1), 82–86.

Venäläinen, Juhana & Kinnunen, Taina 2022: Johdanto: Kulttuurintutkimuksellinen tietäminen – miksi taas? Teoksessa *Kulttuurintutkimus tietämisen tapana*. Toim. Taina Kinnunen & Juhana Venäläinen. Vastapaino, Tampere, 7–44.

Wetherell, Margaret 2012: *Affect and Emotions: A New Social Understanding*. Sage Publishing, Croydon.

Wetherell, Margaret; Smith, Laurajane; Campbell, Gary 2018: Introduction: Affective heritage practices. Teoksessa *Emotion, Affective Practices, and the Past in the Present*. Toim. Laurajane Smith, Margaret Wetherell & Gary Campbell. Routledge, Lontoo, 1–17.

Äijälä, Olli; Koistinen, Arto; Sved, Johnny; Vanhatalo, Kalle & Väisänen, Pentti (toim.) 2019: *Metsänhoidon suositukset*. Tapion julkaisuja, 2019.

Liitteet

Liitteiden pääotsikkoa ei numeroida. Liitteissä käytetään samoja tyylejä kuin tekstiluvuissa.

Liite 1. Haastattelurunko

Taustatietoja

Nimi, ikä, sukupuoli, koulutus, ammatti, perhe, asumishistoriikki (mistä päin kotoisin)

Mikä sai sinut ottamaan yhteyttä minuun nähtyäsi Facebook-ilmoituksen?

Mitä ajattelet yleensä metsätaloudesta, metsänkäsittelystä oman kokemuksen ja tiedon pohjalta?

Entä avohakkuusta?

Millainen rooli metsällä on elämässäsi? (harrastukset, oleskelu, terveys jne.)?

Koti: Voisitko kertoa vähän tästä paikasta teidän/sinun kotina?

Mahdollisia tarkentavia kysymyksiä:

Mitä tämä paikka sinulle merkitsee?

Kauanko olet asunut täällä?

Itse rakentama vai ostitteko talon?

Onko tämä suvun paikka vai teidän itse alun perin hankkima koti?

Onko tämä koti, jossa aiot pysyä niin pitkään kuin mahdollista?

Mitä tässä teidän kodin ympäristössä on ja miten se vaikuttaa teidän olemiseen ja tekemiseen täällä? (järvi, peltoja, naapurit jne.?)

Mikä vaikutus metsällä on siihen, että haluat asua täällä?

Otitko metsäisyyden huomioon muuttopäätöstä tehdessäsi?

Metsä: Millainen metsä tässä oli ennen tätä hakkuuta?

Oliko se sinun mittapuullasi hyvä metsä, ja miksi?

Mitä tässä ollut metsä merkitsi sinulle? (Miten suhtauduit tähän metsään ennen kuin se hakattiin?)

Oliko metsä sinulle tärkeä, millä tavalla?

Ajatteletko, että se metsä tuossa oli osa kotiasi/pihaasi?

Vietitkö aikaa tässä metsässä? Jos kyllä, niin miten?

Millaista metsässä oleminen oli?

Oliko metsässä mielestäsi huonoja puolia tai häiritsikö sinua siinä jokin?

Hakkuut: Kuvailisitko sitä miten se meni ja millaista se oli, kun ne hakkuut tehtiin?

Milloin hakkuut tehtiin? Miten isosta hakkuusta on kyse?

Tiedätkö kuka nämä metsät omistaa/kuka hakkuut teetti?

Oliko teillä jonkinlaista keskustelua hakkuista hakkuiden teettäjän tai tekijöiden kanssa niitä ennen/aikana/jälkeen?

Milloin ja miten sait tietää, että hakkuut tehdään?

Lisäkysymyksiä, mikäli sai tietää vasta kun hakkuut aloitettiin:

Koetko, että se olisi ollut hyvä, jos olisit saanut tietää aikaisemmin/pysytynyt jotenkin valmistautumaan hakkuihin?

Jos olisit saanut tietää aikaisemmin, niin olisitko toiminut jotenkin toisin (esim. yrittänyt neuvotella hakkuiden laajuudesta tai metsän ostamisesta?)

Olisiko se vaikuttanut hakkuuseen suhtautumiseesi?

Oletko tyytyväinen siihen, miten hakkuut toteutettiin?

Millaista hakkuiden seuraaminen tästä vierestä ja niiden tuleminen tähän tontin viereen oli sinulle? (saattaa tulla esille jo edellisessä kysymyksessä)

Millaisia ajatuksia ja tunteita se herätti?

Mikä suretti/ilahdutti?

Minkä luulet vaikuttaneen suhtautumiseesi?

Oliko perheenne sisällä erilaisia suhtautumistapoja asiaan?

Voisitko kuvailla sitä, miten näiden hakkuiden tekeminen vaikutti tähän paikkaan ja tähän sinun kodin ympäristöön?

Mitä metsän tilalle tuli?

Mikä muuttui?

Tuntuuko paikka sinusta yhä kodilta? (jopa enemmän kodilta?)

Olivatko muutokset enemmän hyviä vai huonoja?

Miten metsän muuttuminen hakkuuaukeaksi vaikutti muuten sinuun entä toimintaasi?

Hyvinvointi, mieliala, liikunta, virkistyminen, hyötykäyttö jne.?

Hakkuusta on kulunut nyt jonkin aikaa. Miten hakattu alue on sen jälkeen muuttunut/kehittynyt?**Mitä ajatuksia hakkuu herättää sinussa tänä päivänä?**

Onko ajatukset muuttuneet ensihetkestä tähän päivään?

Oletko huomannut uusia hyviä/huonoja puolia hakkuusta?

Oletko ikinä ajattelut muuttavasi pois hakkuiden takia?

Miten olet tottunut uuteen maisemaan?

Haluaisitko kertoa vielä jotakin mikä ei tullut tässä aiemmin esille?

Kysymykset vain metsänomistajille:

Mitä jatkosuunnitelmia metsälle on?

Vaikuttiko hakkuu naapureihin?

Keskustelitteko naapureiden kanssa ennen hakkuuta?

Miten he suhtautuivat?

Onko naapureilla oikeutta puuttua hakkuisiin?

Miten tilanne on toisenlainen, jos metsät ympärillä ovat toisen omistuksessa, etkä voi päättää niiden käsittelystä?

Onko eroa oman ja toisen teettämään hakkuuseen suhtautumisessa?

Milloin ja miten saitte tietää naapurin hakkuuaikeista?

Jos kuvittelet, että olisit saanut tietää hakkuusta vasta sen alkaessa, miten olisit reagoi-
nut?

Oliko koko ajan selvää, että metsä on talouskäytössä ja tulette tekemään siinä päätehakkuun?

Miksi valitsitte avohakkuun?

Jos epäröit välillä, niin miksi?